

MARTINA ŽÁKOVÁ
NADEŽDA KOVALČÍKOVÁ

VEDECKÉ KOMPETENCIE

Písanie prác počas
a po skončení vysokej školy

TRNAVA 2024

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
FAKULTA ZDRAVOTNÍCTVA A SOCIÁLNEJ PRÁCE

Recenzentky:

doc. PhDr. Markéta Rusnáková, PhD.,
Katolícka univerzita v Ružomberku,
Pedagogická fakulta, Katedra sociálnej práce

Mgr. Ľubica Bánovčinová, PhD.,
Jesseniova lekárska fakulta v Martine,
Ústav pôrodnej asistencie

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
FAKULTA ZDRAVOTNÍCTVA A SOCIÁLNEJ PRÁCE

Martina Žáková
Nadežda Kovalčíková

VEDECKÉ KOMPETENCIE

Písanie prác počas a po skončení
vysokej školy

TRNAVA 2024

ŽÁKOVÁ, M.; a N. KOVALČÍKOVÁ, 2024. *Vedecké kompetencie. Písanie prác počas a po skončení vysokej školy*. TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS. <https://doi.org/10.31262/978-80-568-0671-5/2024>. Rozsah 6 AH.

ISBN 978-80-568-0671-5 (online)

DOI: 10.31262/978-80-568-0671-5/2024

OBSAH

Úvod	7
1 Vedecké kompetencie	10
2 Charakteristika vybraných písomných prác	17
2.1 Charakteristika vybraných prác písaných počas vysokoškolského štúdia	17
2.2 Charakteristika záverečných prác	22
2.3 Charakteristika kvalifikačných prác	25
3 Príprava písomnej práce	28
3.1 Etapy písania práce a časový harmonogram	28
3.2 Voľba témy a osnova práce	32
3.3 Vyhľadávanie informačných zdrojov	34
3.4 Štúdium dokumentov a koncept práce	38
4 Formálna a obsahová stránka práce	41
4.1 Formálna stránka práce	41
4.2 Obsahová stránka práce	57
5 Uvádzanie zdrojov	65
5.1 Citát a parafráza	67
5.2 Uvádzanie použitých zdrojov v texte	70
5.3 Zoznam bibliografických odkazov	73
6 Prezentácia práce	84
6.1 Príprava prezentácie	84
6.2 Prezentácia práce	89

7 Záver	93
Zoznam bibliografických odkazov	95
Prílohy	100

ÚVOD

Vedecká kompetencia je predmet štúdia, ktorý poskytuje vstupné informácie do oblasti odbornej a vedeckej práce, na druhej strane je aj praktickým predmetom zameraným na rôzne sumarizujúce informácie, ktoré študenti využijú hlavne pri tvorbe písomných prác. Predmet však zvyšuje aj kompetencie, ktoré sa nevyhnutne viažu k vysokoškolskému štúdiu a k jeho úspešnému zvládnutiu aj v iných sférach, nielen v písomných prácach. Pod pojmom vedecká kompetencia chápeme celú škálu zručností – hľadanie odbornej a vedeckej literatúry, pochopenie a analýzu čítaného odborného a vedeckého textu, schopnosť čítať s porozumením a pod. Prioritne sa však táto učebnica viaže hlavne k písomným prácam.

Písomné prejavy v odbore sociálna práca majú rôzny stupeň náročnosti ich spracovania. O niektorých viac-menej rozhodujú študenti na základe vlastného uváženie (napr. záznamy z prednášok), v ďalších je potrebné dodržiavať obsahovú aj formálnu štruktúru, určité konkrétne normy. Normatívnej stránke je potrebné venovať veľkú pozornosť, pričom je potrebné vychádzať z príslušných zákonov, vyhlášok, metodických usmernení, či smerníc.

Študenti by pri písaní prác mali rešpektovať normy a štandardy, ktoré sú určené pre prípravu a tvorbu písomných prekvalifikačných prác. V prípade záverečných a kvalifikačných prác je rešpektovanie vyššie uvedených noriem a štandardov povinné. Niektoré z nich sú medzinárodné normy ISO (International Organization for Standardization), iné majú národný charakter. V prípade medzinárodných noriem, či štandardov, ide hlavne o ISO 690: 2021 Information and documentation – Guidelines for bibliographic references and citations to information resources. V prípade preberania ISO noriem na Slovensku sa pred skratku ISO dáva skratka STN (slovenská technická norma). Najnovšia úprava ISO 690 bola vydaná v slovenskom jazyku v roku 2022 ako STN ISO

690: 2022 (010197) Informácia a dokumentácia – Návod na tvorbu bibliografických odkazov na informačné pramene a ich citovanie. K národným normám patrí najmä Zákon č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon, metodické usmernenia a smernice, ktoré boli prijaté Ministerstvom školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR a našou univerzitou. Z uvedených noriem sme vychádzali aj pri tvorbe tejto učebnice. V niektorých sporných prípadoch sme na našej katedre vybrali jeden spôsob uvádzania zdrojov, aby sme zbytočne nekomplikovali študentom písanie prác.

Študenti by tiež mali pri koncipovaní písomných prác využívať vhodné literárne zdroje, ktoré sa pri súčasnej rozmanitosti informácií a ich zdrojov, mnohokrát ťažko rozlišujú. Preto je nutné pri ich vyhľadávaní – či už v printovej, hlavne však v elektronickej podobe – tiež rešpektovať určité náležitosti. Zdroje zo súborov v elektronickej forme sú rovnocenné s ostatnými dokumentmi, ktoré sú využívané pri koncipovaní písomných prác. Vzťahujú sa na ne rovnaké etické princípy a techniky citovania, všetky práva a povinnosti vrátane autorských práv a noriem citovania, ako na pramene, ktoré sú v printovej podobe.

Ako sme už uviedli, pri tvorbe práce z predmetu Vedecká kompetencia (aj pri tvorbe seminárnych prác k iným predmetom a neskôr teda aj pri tvorbe bakalárskej a diplomovej práce) sú študenti povinní rešpektovať aj autorské právo. Rešpektovanie tohto práva vyplýva zo Zákona č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon. Predmetom uvedeného zákona sú literárne, vedecké a umelecké diela. Patria tu aj preklady, zborníky vydané z konferencií, workshopov apod., čiže všetky diela, ktoré sú výsledkom tvorivej činnosti autora. Autorské právo sa vzťahuje nielen na celé dielo, ale aj na jeho jednotlivé časti (ak je súčasťou dotazník, graf, tabuľka, tak aj na ne). Ak je autorov viac, autorské právo patrí aj všetkým spoluautorom.

Ročníkové, záverečné a aj kvalifikačné práce sú výstupom, ktorým študenti prezentujú získané vedomosti a zručnosti a zároveň si overujú, čo počas štúdia zvládli a tiež im umožňujú dospieť k poznatkom, ktoré môžu využiť v praxi a preto by tieto práce nemali byť ani kompiláty a ani plagiáty.

V tejto vysokoškolskej učebnici si uvedieme základné informácie o jednotlivých druhoch prác počas vysokoškolského štúdia, tiež prinesieme informácie spojené s celým procesom tvorby písomnej práce – od jej prípravy, cez jej samotné koncipovanie, posledné úpravy a jej prezentáciu. Súčasťou tejto vysokoškolskej učebnice sú kapitoly zamerané na formálnu úpravu prác a popis jej nevyhnutných štruktúr, tiež nechýbajú informácie o obsahových náležitostiach písomných prác.

Pre písomné práce sú v piatej kapitole zhrnuté dôležité informácie o tom, ako pracovať s literárnymi zdrojmi, ako z nich “preberať” myšlienky iných autorov a ako ich v texte, ako aj v použitej literatúre správne uvádzať bez porušenia autorského zákona. Na nevyhnutnosť prezentácie niektorých druhov prác slúžia informácie v poslednej kapitole, kde sú zhrnuté základy potrebné pre prezentáciu odborných a vedeckých prác.

Dúfame, táto vysokoškolská učebnica bude pre študentov cenným zdrojom informácií a prispeje ku kvalitnejšiemu písaniu všetkých druhov prác počas vysokoškolského štúdia. Zároveň dúfame, že pomôže aj pri iných predmetoch, pri ktorých sú vedecké kompetencie potrebné. Podotýkame však, že táto vysokoškolská učebnica neuvádza striktné, čo má byť obsahom záverečných a kvalifikačných prác, skôr sa venuje poskytnutiu komplexných informácií, ktoré študentom môžu pomôcť zorientovať sa v tom, ako dané práce písať. Ucelenosť informácií by mala tiež pomôcť eliminovať stres, ktorý často vzniká práve pri nedostatku informácií o písaní prác.

1 VEDECKÉ KOMPETENCIE

Vysokoškolské štúdium je prepojenie vzdelávacej a výskumnej činnosti. Základné vedecké a odborné poznatky sú počas štúdia doplnené najnovšími poznatkami. Študenti teda počas štúdia dostávajú informácie od pedagógov, ktoré sa týkajú odboru, ktorý študujú, avšak vysokoškolské štúdium nie je iba o odovzdávaní informácií smerom od pedagóga k študentovi, na vysokej škole je nevyhnutná aj angažovanosť študenta. Čím viac je študent iniciatívny, čím viac sa zaujíma o odbor, ktorý študuje, tým je lepšie pripravený na kvalitný výkon profesie. Súčasťou štúdia, okrem nadobudnutia vedomostí, je aj nadobudnutie schopností, zručností a kompetencií. Niekedy sa schopnosti, zručnosti a kompetencie zamieňajú, alebo sa chápu synonymicky. V tejto kapitole sa budeme venovať ich charakteristike, zameriame sa však najmä na vedecké kompetencie, no neopomenieme ani charakteristiku vedy a poznania, keďže s vedeckými kompetenciami priamo súvisia.

Vysokoškolské štúdium predstavuje bránu k vyššiemu poznaniu javov a objektívnej reality, pri skúmaní ktorých má veda nezastupiteľné miesto. Poznatky o vede a o metodológii sú základom vlastnej vedeckej činnosti študentov, ktoré využívajú pri písaní bakalárskych, magisterských, dizertačných prác, či pri písaní študentskej vysokoškolskej odbornej činnosti.

Poznanie je súčasťou ľudskej povahy, chceme spoznávať, lebo chceme rozumieť okolitému svetu, chceme vedieť, ako veci fungujú, prečo sa veci dejú tak, ako sa dejú. Poznanie nám teda umožňuje orientovať sa vo svete. Csámpai (2013) charakterizuje štyri metódy poznania.

Prvou je metóda tradície. Metódu tradície môžeme charakterizovať tak, že určití ľudia sa držia pravdy, pretože ju vždy poznajú ako pravdu. Táto metóda je založená na tom, že keď sa určité

situácie často opakujú, znamená to, že môžeme pri nich vytvoriť určitú konkrétnu platnosť. Dané osoby sa držia svojej pravdy, aj keď objektívne fakty tomu odporujú. Osoby, ktoré používajú túto metódu poznania, sa držia svojich názorov a právd len preto, že ako pravdu ju už poznali ľudia predtým. Časté opakovanie týchto právd spôsobuje to, že to ešte viac utvrdzuje dané osoby, že ide o pravdu, ktorá platí.

Druhou metódou poznania je metóda autority. Táto metóda je metóda pevne stanoveného názoru prevzatého od iného človeka. Ide o prijímanie poznatkov ako pravdivých vtedy, keď ich vyslovila osobnosť, ktorú vnímame ako autoritu.

Tretou metódou poznania je metóda a priori. Ide o metódu poznania, kde dané tvrdenia sú „v zhode s rozumom“, čiže platí tvrdenie „to dá predsa rozum“. Pri tejto metóde poznania ani nemusíme nič preskúmať. Názor si vytvárame na základe toho, že veci vyzerajú logicky.

Štvrtou metódou poznania je metóda vedy. Pre túto metódu poznania je nutné, aby sme pracovali s metódou, pomocou ktorej možno určiť naše názory nie subjektívne, avšak pomocou nejakého pevného bodu mimo nás. Ide teda o objektívnu metódu poznania, ktorá je nezávislá od našej vôle a našom vedomí. Teda k novým poznatkom dospejeme nezávisle od názorov, prianí a postojov výskumníka. Činnosť výskumníka je tiež neustále kontrolovaná, teda je objektívna.

Csámpai, Žáková a Kovalčíková (2013) uvádzajú, že poznanie môže byť aj predvedecké, mimovedecké a nevedecké. Predvedecké poznanie historicky predchádza vedeckému. Je to bežné poznanie založené na „zdravom rozume“. Predvedecké poznanie teda existuje popri vedeckom poznaní, čerpá z neho a modifikuje sa ním. Mimovedecké poznanie kladie dôraz na hodnotovo-orientačnú zložku predmetu poznávania. Ide napríklad o umelecké poznanie. Nevedecké poznanie je založené na nepravdivých informáciách, ktoré sa v danej dobe mohli síce považovať za pravdivé, neskôr sa však ukázalo, že k týmto poznatkom sa dospelo na základe nesprávneho uvažovania. Z gnozeologického hľadiska sa táto

nepravda považuje za omyl. Nepravda môže mať aj rovinu etickú, keď sa zámerne skresľujú informácie a hlásajú sa nepravdy. V tomto prípade ide o klamstvá alebo lživé informácie.

Či už bol proces poznávania vedecký, mimovedecký alebo iný, výsledkom procesu poznávania je poznatok. Vzniká ako produkt pracovnej, spoločenskej, myšlienkovej, vedeckej činnosti ľudí. Poznatok je systém informácií dosiahnutý za dobu celej existencie ľudstva. Výsledky poznávania sú uložené nielen v encyklopédiách, slovníkoch, učebniciach, ale aj v tradíciách, zvykoch a dokonca v mýtoch, poverách. Vedecké poznatky sú podstatnou zložkou názoru ľudí na svet a jeho fungovanie, využívajú sa vo výrobe hmotných statkov, môžu však meniť a formovať svet, vysvetľovať javy vo svete, predikovať javy – prognózy toho, čo bude (Csámpai, Žáková a Kovalčíková 2013).

Za vedu považujeme sústavu poznatkov, ktoré pozostávajú z racionálne zdôvodnených a konzistentných výpovedí, ktoré sú formulované v prijatom jazyku vedy a sú overiteľné. Je to systém overených poznatkov, ktorými vysvetľujeme javy objektívnej reality. Veda sa neustále pýta, čo vlastne vieme, čo môžeme poznať a či to, čo si myslíme, že vieme, alebo o čom sme presvedčení, že vieme, zodpovedá skutočnosti (Levická, Levická, Bánovčinová a Uhnáková 2016).

Cieľom vedy je budovať, teda rozširovať, prehľbovať, či pretvárať vedecké teórie, ktoré slúžia na praktické použitie. (Elektronická učebnica pedagogického výskumu www.e-metodologia.fedu.uniba.sk) Praktickým použitím sa myslí napr. intervencia, teda zmena alebo predikcia javov.

Cieľom vedy je tiež opis, čiže deskripcia a utriedenie, čiže klasifikácia pozorovaných javov. Cieľom vedy môže byť teda napríklad popis výskytu ochorenia, javu v populácii podľa pohlavia, veku a pod. O takomto výskume hovoríme ako o deskriptívnom alebo orientačnom výskume. Cieľom vedy môže byť aj predikcia, čiže predpovedanie javov do budúcnosti. Ide napríklad o hľadanie rizikových faktorov a súvislostí nejakého ochorenia. Veda má za cieľ aj explanáciu, čiže vysvetlenie podstaty a príčiny javu. Tento

cieľ je zameraný na hľadanie kauzálnych, čiže príčinných vzťahov (Škodová 2013).

Funkciou vedy je získanie konkrétnych poznatkov. Ide o získanie vedeckých faktov, vytvorenie vedeckých teórií, vytváranie technológií, postupov, metód k získaniu dát, umožňuje vysvetliť a predvídať dáta a relativizácia vedeckého poznania. Vedecké výsledky však môžu podliehať zmene. Každá veda je zložitým myšlienkovým systémom, v ktorom je možné rozlíšiť teóriu, metodológiu a poznatky. Teória predstavuje pokus o vysvetlenie príčin stavu a príčin zmien pozorovaného stavu. Metodológia je sústavou pravidiel stanovujúcich postupy, ktorými možno k vysvetleniu dospieť, alebo ich overiť a poznatky sú sumou zistení, ku ktorým sa dospelo (Csámpai, Žáková a Kovalčíková 2013).

Csámpai (2013) uvádza, že veda má, okrem teoretickej stránky, aj stránku empirickú. Empíria znamená skúsenosť, čiže vedec musí svoj názor podrobiť vonkajšiemu overeniu. Metodológia vedy má aj základné postuláty a nimi sú fakty, determinizmus; to, že veda musí byť filozoficky neutrálna a snaha falzifikovať. Znamená to, že vedec sa musí bez výhrad podrobiť tlaku faktov a nesmie nikdy váhať obetovať akúkoľvek teóriu, keď fakty svojim dosahom rušia jej hlavný zmysel. Účinné vedecké skúmania musia vychádzať z predpokladu prísneho determinizmu javov, z odhaľovania vzťahov medzi príčinami, podmienkami a javmi.

Csámpai, Žáková a Kovalčíková (2013) uvádzajú, že veda je absolútne neutrálna v pomere k filozofickým otázkam (tam, kde nesiahla veda, to, čo nedokáže zaplniť, tam je namiesto filozofie metafyzika – to, čo je za fyzikou). Žiadna vedecká myšlienka nemôže byť dost' pevná, keď vedec pozná len fakty, ktoré potvrdzujú jeho hypotézu, ale nevenoval rovnako (alebo ešte viac) úsilie na objavenie faktov, ktoré by ju vyvracali (t. j., keď ju nepostaví falzifikujúcim pokusom – Popperova koncepcia falzifikácie).

Veda a vedecké poznanie sú teda nevyhnutnou súčasťou vysokoškolského štúdia, a to nielen v oblasti písania prác, ale aj v rámci všetkých predmetov štúdia, pretože aj tie sú založené na vedeckých poznatkoch a teóriách. Z uvedeného vyplýva, že je pre

študentov dôležité nielen teoretické poznanie vedy, ale aj skúsenosť s ňou a preto rozvoj vedeckej kompetencie považujeme pre štúdium za kľúčový.

Medzi ľuďmi existujú veľké rozdiely v tom, čo dokážu, čo vedia a čo sú schopní naučiť sa. Schopnosť je tiež definovaná ako psychická vlastnosť, predpoklad (zdedený aj získaný) pre výkon nejakej činnosti (Schopnosť www.uniba.sk). Lohman (2001) definuje schopnosť ako úroveň výkonu pri konkrétnej úlohe alebo efektívnosť. Říčan (2010) zase uvádza, že schopnosť je potencialita, možnosť či učelivosť pre konkrétnu činnosť alebo úroveň dosiahnutých psychických alebo psychofyziologických funkcií, čiže komplex vedomostí a zručností umožňujúcich konanie. My sa prikláňame k tvrdeniu Říčana, aj keď pri definovaní pojmu schopnosť používa aj termín zručnosť. Z uvedeného vyplýva, že zručnosť je nadobudnutá špecifická schopnosť vykonávať konkrétnu činnosť. Warhurst a Luchinskaya (2018) uvádzajú, že zručnosti sú dôležitým konkurenčným faktorom pre mnohé krajiny a nie je preto prekvapujúce, že aj zo strany vlád jednotlivých krajín sú vyvíjané aktivity, aby sa zvyšovali zručnosti a aby sa vytvárali nové zručnosti aj prostredníctvom odbornej prípravy a vzdelávania. Pre kvalitný výkon profesie sú teda aj schopnosti a aj zručnosti veľmi dôležité.

Kompetencie predstavujú súbor mentálnych schopností a zručností (Gilmer, Sherdan, Oosterhof, Rohani a Roubey 2011), pre ktoré je charakteristický vynikajúci výkon v istej špecifickej činnosti. Patria sem všeobecné kompetencie, ako napr. ústne, písomné, komunikačné zručnosti a organizačné schopnosti, osobné kompetencie ako hodnoty a postoje (napr. rešpekt a empatia). Z uvedeného vidíme, že aj niektorí odborníci – ako príklad kompetencií – niekedy uvádzajú zručnosti a schopnosti. Najvhodnejšie sú podľa nás zadané kompetencie podľa Véliza, Díaza a Rodrígueza (In: Guzmán, Oliveros a Mendoza 2017), ktorí ich definujú ako súbor vedomostí umožňujúcich zapojenie zručností, návykov, kapacity, vedomostí, hodnôt a postojov.

Podľa PISA (2006) vplyv vedeckého a technologického pokroku na život, ústredné miesto informačných technológií v zamestnaní

a rastúca prítomnosť vedeckých a technologických problémov vyžaduje, aby všetci občania, nielen budúci vedci a inžinieri, mali vedecké kompetencie. Rovnako si myslíme, že vedecké kompetencie majú pre študentov a aj absolventov sociálnej práce veľký význam nielen na realizáciu výskumu, ale aj na zodpovednú a neškodiacu prácu s klientom. Súhlasíme s definovaním vedeckých kompetencií podľa PISA (2006), ktorá charakterizuje vedecké kompetencie ako mieru, do akej študent disponuje vedeckými poznatkami a využíva tieto poznatky na identifikovanie otázok, získavanie nových poznatkov, vysvetľovanie vedeckých javov a vyvodzovanie záverov založených na dôkazoch o otázkach súvisiacich s vedou. Vedecká kompetencia je tiež to, ako študent chápe charakteristické črty vedy.

Prístupy ku koncepcii vedeckých kompetencií sú rôznorodé. PISA (2006) zaraďuje medzi vedecké kompetencie aj identifikáciu vedeckých otázok, problémov, vedecké vysvetlenia javov, interpretáciu zistení, najmä výskumných zistení, používanie vedeckých dôkazov na vytvorenie vysvetlenia. Patrí tu tiež uplatňovanie správnych vedeckých procesov pri skúmaní rôznych javov, navrhovanie a praktizovanie procesov vedeckého skúmania, demonštrovanie zručností pozorovania, klasifikácie, presného merania a zaznamenávania, vytváranie predpovedí a formulovanie hypotézy pre dôkazy, analýza príčin a následkov.

Vedecké kompetencie v sebe, podľa nášho názoru, zahŕňajú aj kompetenciu informačnej gramotnosti. Informačná gramotnosť predstavuje schopnosť spoznať potrebné informácie a zároveň aj schopnosť tieto informácie nájsť. Render (2011) dodáva, že aj znalosť technológie a schopnosť pracovať s počítačovými programami sú súčasťou vedeckých kompetencií. Informačnú gramotnosť študenti využívajú pri hľadaní informácií ako podkladov nielen k písomným, ale aj kvalifikačným prácam počas vysokoškolského štúdia. Autorka Erlinger (2018) v rámci kompetencie informačnej gramotnosti dokonca uvádza, že je veľmi dôležitá a predstavuje indikátor akademického úspechu. Súhlasíme s názorom autorky, tiež ju považujeme za nevyhnutnú pre absolvovanie vysokoškolského štúdia, pre úspešnú prax, ktorá

stavia na dôkazoch, zisteniach z výskumov a je veľmi dôležitá pre písanie odborných a vedeckých prác. Informácie je však dôležitá nielen vedieť vyhľadať, je potrebné ich vedieť aj analyzovať a vo vhodnej situácii aj prezentovať.

Render (2011) uvádza, že vedecké kompetencie v sebe zahŕňajú aj schopnosť prispôbiť vedomosti rôznym kontextom. Súhlasíme s týmto tvrdením a dodávame, že táto schopnosť je dôležitá nielen v rámci vedy a výskumu, ale aj počas práce s klientmi. Vasco (In: Guzmán, Oliveros a Mendoza 2017) uvádza, že žijeme v spoločnosti zmien, ktoré vedú k situáciám, ktoré si vyžadujú zodpovedný prístup a na to je vhodné byť vedecky kompetentný. Zhao (In: Guzmán, Oliveros a Mendoza 2017) uvádza, že príprava odborníkov vo vedeckej kompetencii prispieva ku konsolidácii poznatkov v empirickej a kvantitatívnej oblasti.

Podrobnejšie sa informačnej gramotnosti, hlavne hľadaniu literatúry, venujeme v tretej kapitole, najskôr sa však sústredíme na popis jednotlivých prekvalifikačných, kvalifikačných a záverečných prác, aby študentom boli jasné ich základné charakteristiky a tiež to, aký je medzi nimi rozdiel.

Otázky:

- Aké sú spôsoby poznávania?
- Čo je to kompetencia?
- Ako sa definuje veda a poznatok?
- Čo chápeme pod pojmom vedecké kompetencie?
- Čo je to informačná gramotnosť?

2 CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH PÍ SOMNÝCH PRÁC

V rámci vysokoškolského štúdia sa spracovávajú rôzne typy odborných prác, ktoré môžu byť potrebné na to, aby študenti úspešne ukončili predmet. Niektoré práce študenti vypracovávajú v rámci jednotlivých predmetov štúdia (napr. kazuistiku, esej, seminárnu prácu apod.). Vypracovanie týchto prác je súčasťou hodnotenia daného predmetu. Tieto práce sa nazývajú prekvalifikačnými prácami (Kimlička 2005), tiež ich však môžeme nazývať školskými prácami. V prípade tejto učebnice budeme chápať oba tieto názvy ako synonymá.

Iný druh vysokoškolských prác býva označovaný ako záverečné práce. Záverečné práce sú odbornými alebo vedeckými prácami, na základe ktorých sa končí určitý stupeň štúdia na vysokej škole (bakalárske, diplomové a dizertačné práce). Na vysokých školách sa vypracovávajú a obhajujú aj vedecké práce po ukončení vysokoškolského štúdia (rigorózna práca, habilitačná práca). Tieto práce sa nazývajú kvalifikačnými prácami (Smernica rektora Trnavskej univerzity v Trnave č. 20/2021). Osobitné postavenie v rámci vysokoškolského štúdia má študentská vysokoškolská odborná činnosť, ktorej vypracovanie a prezentácia nebýva podmienkou ani ukončenia štúdia a ani absolvovania predmetu.

2.1 Charakteristika vybraných prác písaných počas vysokoškolského štúdia

Počas štúdia na vysokej škole študent vypracováva viacero druhov prác, ako napr. seminárne práce, referáty, či ročníkové práce, ktoré študentom môžu pomôcť odborne rásť (Balogová 2008).

V tejto časti uvádzame stručnú základnú charakteristiku prác, ktoré sa v rámci vysokoškolského štúdia spracovávajú najviac.

Seminárna práca

S týmto typom prác sa študent môže stretnúť už aj počas stredoškolského štúdia a preto predpokladáme, že vysokoškolskí študenti vedia, čo je seminárna práca a aké charakteristiky má spĺňať. Aj napriek tejto skutočnosti uvádzame krátku informáciu o charaktere a význame seminárnej práce.

Ide o prácu, ktorá má písomný charakter, študent ňou prezentuje výsledky teoretického alebo praktického problému, zvyčajne sa týka špecifického a úzkeho problému. Pri písaní seminárnych prác sa študenti učia pracovať aj s odbornými textami (Meško, Findra a Katuščák 2013).

Prostredníctvom seminárnych prác si študent trénuje základné odborné zručnosti, ako napr. excerptovanie, konspektovanie, či výťah z určitej preštudovanej literatúry. Prvoradým cieľom seminárnych prác je viesť študentov k samostatnosti, správne spracovaniu informácií z viacerých zdrojov a k tvorivosti (Dancák a Paľa 2006). Seminárne práce pomáhajú zvládnuť obsah študovaného predmetu a tiež preukazujú autorskú spôsobilosť.

Seminárne práce sú zväčša úzko vymedzené. Môže ísť o špeciálny odborný výklad, vysvetlenie sociálneho problému a pod. Môžu mať tiež charakter prieskumu, experimentu, pozorovania, výkladového textu, informačného prehľadu, vysvetlenia určitého problému a pod. (Meško, Katuščák, Findra, Bernadič, Nemcová a kol. 2005). Seminárna práca môže mať charakter kratších prieskumných výkladových textov, komentovania rozličných názorov na určitú tému, bližšie vysvetľuje sociálny problém a môže mať charakter prieskumov, programov alebo projektov (Hovorka, Komárek, Chrapan a Bartko 2015). Grell a Kročitý (2006) uvádzajú, že existujú dva typy seminárnej práce, a to seminárna práca argumentatívna a analytická, pričom argumentatívna práca sa zameriava na zaujatie pozitívneho alebo negatívneho stanoviska voči danému problému.

Autor v nej vyslovuje svoje vlastné stanovisko, ktoré podporuje tvrdeniami iných autorov. Analytická seminárna práca je tiež zameraná na zaujatie autorovho stanoviska. Autor sa pri tomto type seminárnej práce sústreďuje na príčinu javu alebo problému, jeho dôsledky a spôsoby riešenia.

Strieženec a Bednárík (2000) uvádzajú, že seminárne práce môžu mať charakter referátu o diele (publikácii), alebo referátu o probléme. Spomenutí autori uvádzajú, že funkciou referátu o diele je správne vyjadriť podstatné stránky celého diela, state, článku; je pracovným pokusom o dialóg študenta s autorom diela a vyjadrením jeho hodnotenia. Referát je motivujúcim prvkom do diskusie na seminári, s uvedením konkrétnych námetov, ktorých cieľom je vyvolať konkrétnu a vecnú diskusiu. Podľa našich skúseností sa tento typ seminárnej práce vyskytuje na našej katedre minimálne.

Častejšie sa u nás zadáva referát o probléme. Ide o typ referátu, ktorý sa zameriava na popis a riešenie konkrétneho sociálneho problému, čiže tento typ seminárnej práce má rozdielnu, zložitejšiu prípravu aj pracovný postup. Autor vypracúva minirešerš, čiže vyhľadáva minimálne množstvo publikácií nevyhnutných na optimálne dodržanie kvality referátu. V tomto type seminárnej práce je analýza problematiky s vytypovaním podstatných prvkov, ktoré daný problém charakterizujú a vytvorenie osnovy referátu rešpektujúcej jeho hlavný zámer. Seminárna práca obsahuje aj zhrnutie problémov, stručné resumé, pokus o formuláciu tzv. kľúčových slov, vlastný záver a hlavne formuláciu otázok do diskusie (Strieženec a Bednárík 2000).

Seminárne práce môžu byť prezentované na cvičeniach či seminároch, kde autor oboznamuje s ich obsahom svojich spolužiakov (Meško, Katusčák, Findra, Bernadič, Nemcová a kol. 2005). Predstavenie ich obsahu počas seminárov vedie nielen k informovaniu spolužiakov, ale aj k diskusii a analýze danej problematiky (Dancák a Paľa 2006).

Téma seminárnej práce je väčšinou zadaná vyučujúcim, niekedy je potrebná aj jej prezentácia na vyučovaní a veľakrát je to jedna

z podmienok absolvovania predmetu. Rozsah seminárnych prác je rôzny, väčšinou ho zadáva vyučujúci predmetu.

Popritom, že sú súčasťou študijného programu, plnia aj funkciu „*pestovania*“ správnych návykov pri koncipovaní a písaní, čo je možné zužitkovať neskôr pri písaní záverečných prác, či už diplomových alebo dizertačných, alebo pri písaní kvalifikačných prác. Seminárne práce by tiež mali rešpektovať kultivovanú úpravu, uvádzať zdroje, z ktorých študent čerpal informácie a aj zoznam použitej literatúry.

Ročníková práca

Ročníkové práce môžu byť tiež súčasťou vysokoškolského štúdia. Ide o práce, prostredníctvom ktorých sa študenti učia písať odborný text. Prostredníctvom ročníkovej práce je možné preveriť odborné schopnosti a vedomosti študenta, tiež schopnosť interpretovať problémy v širších časových a predmetových súvislostiach. Autor ročníkovej práce vo svojej práci popri používaní literárnych zdrojov, skúša do práce zapracovať aj vlastný autorský text a môže interpretovať aj vlastné názory a skúsenosti.

Tieto práce môžeme označiť termínom „*malé bakalárske práce*“, samozrejme bez nutnosti spracovať empirickú (výskumnú) časť. Študenti v nich musia dodržať najmä formálnu stránku písania odborných textov, tiež všetky štruktúrne a obsahové náležitosti. Pri hodnotení týchto prác ide najmä o to, či študenti dobre zvládli prácu s odbornou a vedeckou literatúrou, či vedia správne citovať a parafrázovať a v neposlednom rade uviesť správne použitú literatúru v zozname (Hovorka, Komárek, Chrapan a Bartko 2015).

Ročníková práca sa odlišuje od seminárnej práce tým, že abstrahovanie nie je javové, ide hlbšie do podstaty, obsahuje výber podstatného nielen z jedného diela, problém sa interpretuje z pohľadu viacerých autorov, publikácií, smerov, názorov a pod. Ročníková práca obsahuje práve komparáciu týchto tvrdení, či zistení viacerých autorov. V tejto práci sa využíva generalizácia,

zovšeobecňujú sa spoločné prvky v individuálnych, čiastkových podstatnostiach. Syntézou sa preukazuje schopnosť a zároveň nácvik čiastočného scelenia spracovávanej problematiky, ktorou študent preukáže svoju schopnosť nadhľadu v teórii (Strieženec a Bednárík 2000). Keďže je ročníková práca vnímaná ako „*malá bakalárska práca*“, je potrebné ju prezentovať a obhájiť. Študenti si takto môžu vyskúšať obhajoby záverečných prác.

Esej

Esej patrí medzi zložitejšie literárne útvary, ktorých napísanie si vyžaduje určitú zrelosť, rozhl'ad, kreativitu a schopnosť otvoreného myslenia ako u autora, tak aj u čitateľa. Slovník súčasného slovenského jazyka (2011) definuje esej ako umelecky podanú úvahu o filozofických, umeleckých a vedeckých otázkach. Je to literárny žáner na rozhraní publicistiky, literatúry a odborného štýlu. Úlohou eseje je prínos informácií pre čitateľa, osobné zamyslenie, vyjadrenie subjektívneho názoru a presvedčenia (Zemach a Rumisek 2005). Významný priestor sa v eseji venuje našej kreativite a myslieniu, preto je to vhodná forma slovného vyjadrenia sa. V eseji vyjadrujeme najmä svoj subjektívny názor na danú tému. Informácie, s ktorými pracujeme, sa snažíme pretransformovať do našich myšlienok a argumentov tak, aby sme čitateľa informovali o našej pravde (Birešová 2014).

Študentská vysokoškolská odborná činnosť

Zvyčajne ide o teoreticko-empirickú prácu, ktorú študent vypracováva počas štúdia, pričom tento typ práce nie je povinnou prácou, ale spracováva sa len v prípade, ak má študent, aj napriek študijným povinnostiam, o ňu záujem, čiže ide o skúmanie a spracovanie problematiky zo svojho študijného odboru nad rámec študijných povinností. Téma zodpovedá osobným a profesionálnym záujmom študenta. Zvyčajne sa spracováva pod odborným vedením pedagóga (Meško, Findra a Katuščák 2013).

Po jej napísaní prebieha verejná obhajoba pred komisiou v školskom (katedrovom) kole. Súčasťou obhajoby práce je aj reagovanie na posudky oponenta a diskusia. Po obhajobe komisia určí poradie prác podľa ich kvalít a najlepšie práce zvyčajne postupujú do celoslovenského kola. Práca by mala byť originálna, autor v nej definuje problém, vysvetľuje teoretický a výskumný postup riešenia zvolenej problematiky a tiež prezentuje vlastný názor.

2.2 Charakteristika záverečných prác

Podľa zákona č. 131/ 2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, sa pod záverečnou prácou myslí bakalárska, diplomová alebo dizertačná práca. Podľa Autorského zákona (Zákon č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon) ide o školské dielo, ktoré je študent povinný vypracovať, ak chce splniť podmienku ukončenia štúdia. Každá záverečná práca podľa uvedeného zákona, musí byť pôvodná.

Kvalifikačnými prácami sú práce, ktoré sa vypracovávajú po skončení vysokej školy, konkrétne ide o rigorózne a habilitačné práce (CRZP www.crpz.sk). V tejto podkapitole postupne bližšie charakterizujeme jednotlivé druhy prác, začneme záverečnými prácami, a potom sa budeme venovať popisu kvalifikačných prác, pričom budeme postupovať od najnižšieho stupňa.

Rozdiel medzi prekvalifikačnými a záverečnými prácami je veľký. Bui (2014) uvádza, že rozdiel medzi nimi je aj v kvalitatívnej a aj v kvantitatívnej rovine. Záverečné práce sú postavené na vlastnom výskume, pričom prekvalifikačné práce sú zvyčajne sumarizáciou výskumu a iných zdrojov o spracovávanej téme. Študenti v nich spracúvajú tému použitím príkladov z kníh, časopisov, článkov apod., citujú výskumy a iné zdroje a uvádzajú z nich argumenty, aby presvedčili čitateľa.

V záverečných prácach študenti tvoria svoje výskumné otázky, uvádzajú teoretické východiská ku spracovávanej téme, robia

prehľad toho, čo je o vybranej téme doteraz známe a aké sú ešte medzery v poznaní, čo zatiaľ nie je preskúmané. Potom zbierajú dáta, ktoré následne analyzujú, spracovávajú a interpretujú výsledky svojich zistení, porovnávajú svoje zistenia so zisteniami iných autorov a implikujú ich.

Bakalárska práca

Bakalárskou prácou študent preukazuje, že má zvládnuté základy teórie, že ovláda odbornú terminológiu a základné štandardné vedecké metódy. Študent zároveň preukazuje vedomosti, zručnosti a kompetencie nadobudnuté počas štúdia. Bakalárskou prácou študent ukazuje, že je schopný samostatne odborne pracovať a tiež, že vie prácu správne obsahovo a formálne vypracovať. Táto záverečná práca má prvky pôvodnosti, sumarizácie a kompilácie (Gavora, Kolláriková a Nováková 2010).

Bakalárska práca má spravidla teoreticko-empirický charakter a študent ju koncipuje pod vedením školiteľa. Rozsah práce by mal byť 30 – 40 strán, čo predstavuje 54 000 až 72 000 znakov vrátane medzier (Smernica rektora Trnavskej univerzity v Trnave č. 20/2021). Je dôležité tento rozsah dodržať, najmä spodnú hranicu. Nedodržanie minimálneho rozsahu práce môže viesť k tomu, že práca bude hodnotená ako nevyhovujúca a nebude pripustená k obhajobe. Prekročenie hornej hranice rozsahu zas môže viesť k zníženiu známky, pretože dodržanie stanoveného rozsahu je tiež preukázaním autorovej zručnosti vybrať do práce to, čo je pre splnenie cieľa práce podstatné.

Pri písaní bakalárskej práce študenta usmerňuje školiteľ a po jej dopísaní napíše na bakalársku prácu posudok. Posudok napíše aj oponent práce (Žiaková, Lisník a Greňová 2014). Bakalárska práca sa verejne prezentuje pred komisiou v rámci štátnej záverečnej skúšky. Po jej úspešnom zvládnutí je študentovi udelený titul bakalár, používa sa skratka Bc. a píše sa pred menom.

Diplomová práca

Diplomová práca je záverečnou prácou 2. stupňa (magisterského) vysokoškolského štúdia. Overuje sa ňou zvládnutie teórie a odbornej terminológie, aplikácia základných štandardných vedeckých metód a úroveň vedomostí, znalostí a zručností, ktoré študent získal počas štúdia. Autor ňou preukazuje schopnosť samostatnej odbornej práce z obsahového a formálneho hľadiska. Diplomová práca môže mať prvky pôvodnosti, sumarizácie a kompilácie (Žiaková, Lisník a Greňová 2014). Aj podľa Ďaďa (2022) sa prostredníctvom diplomovej práce overuje zvládnutie teórie a odbornej terminológie, aplikácia základných štandardných vedeckých metód, úroveň schopností, vedomostí, zručností a schopnosť samostatnej práce pod vedením konzultanta.

Podľa Smernice rektora Trnavskej univerzity v Trnave č. 20/2021 je diplomová práca, podobne ako bakalárska práca, písaná pod vedením školiteľa práce a má teoreticko-empirický charakter s rozsahom 50 – 70 strán (90 000 až 126 000 znakov). Po dopísaní diplomovej práce nasleduje verejná obhajoba a prezentácia pred komisiou spolu so zodpovedaním otázok, ktoré sa týkajú spracovávanej témy. Po úspešnom zvládnutí štátnej záverečnej skúšky, je študentovi udelený titul magister. Titul magister má skratku Mgr. a píše sa pred menom.

Dizertačná práca

Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách uvádza, že dizertačná práca je záverečnou prácou 3. stupňa vysokoškolského štúdia. Má charakter vedeckej práce, v ktorej doktorand na základe výskumu a s využitím bohatého dokladového materiálu a tiež vedeckých metód preukazuje schopnosť a pripravenosť samostatne vedecky a tvorivo pracovať v oblasti výskumu alebo vývoja, resp. pripravenosť na samostatnú teoretickú a tvorivú umeleckú činnosť a na riešenie teoretických a praktických problémov vedného odboru. Autor prácou preukazuje schopnosť spracovať zvolený

odborný problém s medziodborovým prístupom a s vypracovaním záveru.

Podľa Smernice rektora Trnavskej univerzity v Trnave č. 20/2021, je dizertačná práca teoreticko-empirickou prácou s rozsahom 80 – 120 strán, čo predstavuje 144 000 až 216 000 znakov. Píše sa pod vedením školiteľa práce a jej verejná obhajoba je zavŕšením interného, prípadne externého doktorandského štúdia. Dizertačná práca je posudzovaná 3 oponentmi. Niektoré vysoké školy majú podmienku, že maximálne 1 oponent môže byť z tej istej vysokej školy, z ktorej je aj doktorand, prácu ktorého posudzuje. Po úspešnej obhajobe práce sa študentovi udeľuje vedecko-pedagogický titul PhD., ktorý sa uvádza za menom autora.

Rozdiel medzi magisterskou a dizertačnou prácou je v tom, že v prípade dizertačnej práce je každý krok procesu jej tvorby hlbší ako v prípade magisterskej práce. Dizertačná práca má zvyčajne väčšiu výskumnú vzorku, komplikovanejší výskum, môže mať viac výskumných nástrojov, komplexnú štatistickú alebo bohatú kvalitatívnu analýzu získaných dát. Rozdiel je aj v zameraní a účele výskumu. Výskum v magisterskej práci je zvyčajne aplikovaným výskumom a výsledky môžu byť použité obmedzene. V prípade dizertačných prác je zameranie širšie, môžu sa napríklad sledovať rozdiely vzhľadom na vek, socioekonomický status a pod. v populácii celej krajiny (Bui 2014).

Záverečné práce môžu mať prvky pôvodnosti, sumarizácie a kompilácie. Miera pôvodnosti je najmä v bakalárskych a diplomových prácach nižšia, naopak v prípade dizertačnej práce je pôvodnosť práce nevyhnutná. To znamená, že bakalárske a diplomové práce môžu byť viac prehľadové a vychádzajú z viacerých rôznych primárnych a sekundárnych prameňov viac ako z vlastnej výskumnej práce. Neznamená to však, že bakalárske a diplomové nemôžu byť kvalitnými pôvodnými prácami, v ktorých študenti preukazujú vlastnú tvorivosť a prezentujú nové zaujímavé poznatky.

2.3 Charakteristika kvalifikačných prác

Po skončení vysokoškolského štúdia je možné pokračovať vo vzdelávaní absolvovaním rôznych kurzov, ktoré sú zvyčajne zamerané na zvýšenie praktických zručností či kompetencií. V prostredí vysokých škôl je možné absolvovať tzv. rigorózne, habilitačné alebo inauguračné konanie. V prípade rigorózneho a habilitačného konania musí kandidát odovzdať rigoróznou alebo habilitačnú prácu. Rigorózne a habilitačné práce sa nazývajú kvalifikačnými prácami (Zákon č. 131/ 2002 Z. z. o vysokých školách). V prípade inauguračného konania sa práca nevypracováva, odovzdávajú sa však publikácie kandidáta, jeho prednášky, ohlasy na jeho publikačné výstupy a pod. V tejto časti budeme bližšie charakterizovať jednotlivé kvalifikačné práce.

Rigorózna práca

Podľa Smernice rektora Trnavskej univerzity v Trnave č. 20/2021, patrí rigorózna práca medzi kvalifikačné práce a píše sa ako podstatná súčasť rigorózneho konania. Do rigorózneho konania sa môžu prihlásiť absolventi po skončení magisterského štúdia. Od momentu zápisu a schválenia témy, majú uchádzači približne rok na napísanie práce teoreticko-empirického charakteru s praktickým výstupom do praxe. V rigoróznej práci by mal byť použitý interdisciplinárny prístup k problematike a nový pohľad na spracovávanú problematiku. Súčasťou obhajoby rigoróznej práce je a aj teoretická skúška. Po jej úspešnom obhájení pred komisiou a teoretickej skúške je uchádzačovi udelený akademický titul PhDr., RNDr., PharmDr., JUDr., ThDr. apod. podľa odboru, v rámci ktorého je rigorózna práca spracovávaná.

Habilitačná práca

Habilitačná práca predstavuje monografickú prácu vedeckého charakteru, ktorá prináša nové poznatky, alebo kumuluje poznatky

z viacerých zdrojov (Smernica rektora Trnavskej univerzity v Trnave č. 20/2021). Jej obhajoba je verejná a po jej úspešnom obhájení a splnení ďalších kritérií je uchádzačovi udelený titul docent. Súčasťou habilitačného konania, čo je konanie, počas ktorého sa zisťuje, či kandidát spĺňa kritériá na to, aby mu mohol byť udelený titul docent, je aj doloženie vopred stanoveného počtu publikovaných prác, prednášok, citácií svojich publikácií, riešení projektov a vopred stanoveného počtu rokov pedagogickej praxe. Výsledkom úspešného habilitačného konania je udelenie vedecko-pedagogického titulu docent, ktorý sa uvádza v skrátenej podobe doc. pred menom.

V nasledujúcej časti sa budeme venovať popisu prípravy písomných prác.

Otázky:

- Ktoré práce zaradíme ku kvalifikačným prácam?
- Ktoré práce zaradíme k záverečným prácam?
- Ktoré práce označujeme ako prekvalifikačné?
- Aký je rozdiel medzi seminárnou a ročníkovou prácou?

3 PRÍPRAVA PÍ SOMNEJ PRÁCE

Optimálna príprava na napísanie záverečnej alebo kvalifikačnej práce je zárukou jej kvalitného spracovania, ale aj jej spracovania bez stresu a zhonu. Ak má byť písomná práca kvalitná, jej prípravu a aj samotné vypracovanie si musí autor zodpovedne zorganizovať. Všetky aktivity, ktoré sú spojené s prípravou práce, by sme mohli zhrnúť do určitých etáp a krokov. Výnimkou sú bakalárske a diplomové práce, keď samotná príprava práce prebieha pod vedením konzultanta práce a ich písanie je riadené aj internými smernicami v rámci katedry. Do samotnej prípravy by sme mohli zahrnúť výber témy práce, ďalej prácu s informačnými zdrojmi a tiež dobre navrhnutý projekt práce.

Nekuda (In: Bělík a Hoferková 2016) uvádza, že študenti majú troch spojencov pri písaní práce a to čas, literatúru a v prípade záverečných prác aj vedúceho práce (konzultanta) alebo školiteľa. Katuščák (2013) zdôrazňuje, že k samotnému spracovaniu je dôležitá príprava materiálov, výber dokumentov a ich štúdium. Vydra (2010) uvádza, že pre písanie prác je nevyhnutné čítať, pretože ak chceme napísať odbornú alebo vedeckú prácu, musíme vedieť, ako taká práca vyzerá. Pri príprave a samotnom písaní práce je možné identifikovať niekoľko etáp. Na to, aby sme stihli prácu včas odovzdať, je zase vhodné urobiť si aj časový harmonogram.

3.1 Etapy písania práce a časový harmonogram

Etapy prípravy a vlastného spracovania písomnej práce nemajú „normovaný“ charakter, ide skôr o odporúčania, ktoré majú organizačný charakter. Pri samotnej príprave práce sa jednotlivé etapy vzájomne prelínajú, autor sa k nim opakovane vracia.

Každý druh práce si vyžaduje iný čas na prípravu, inú hĺbku štúdia vybranej problematiky, napr. odhad na prípravu ŠVOČ sú zhruba 3 mesiace.

Prvou etapou prípravy písomnej práce je výber témy práce a stratégia prípravy. V tejto etape by je vhodné naplánovať časový manažment prípravy a písania práce.

Školské, záverečné a kvalifikačné práce si vyžadujú dostatok času jednak na predprípravu, ale aj dostatok času na samotné spracovanie. Ide v podstate o tri základné etapy: predpríprava (názov práce, informačné zdroje, štúdium literatúry), samotné spracovanie práce (písanie, korektúry, formálna a jazyková úprava) a konečné úpravy práce, ktoré smerujú k jej definitívnemu spracovaniu a odovzdaniu. Dovŕšením a konečnou bodkou je záverečná obhajoba a prezentácia práce.

Čas potrebný na napísanie práce je rôzny a závisí od druhu práce. Je však nutné zdôrazniť fakt, že pri príprave a písaní prác platí všeobecná téza – radšej skôr, ako na poslednú chvíľu. Mnohí študenti práve časový manažment písania práce podceňujú a písanie práce nechávajú doslova na posledný mesiac. Tým nechávajú voľný priebeh stresu a nepredvídateľným okolnostiam, ktoré môžu nastať. Strieženec a Bednárík (2000) uvádzajú, že ak nemáme vytvorený konkrétny režim práce, písanie záverečnej práce môže prebiehať veľmi nekoordinovane, nárazovo. Súhlasíme s tvrdením oboch autorov, a považujeme za nevyhnutné, aby si každý študent rozvrhol písanie práce do časového plánu. Vypracovanie takéhoto plánu, čiže chronologické usporiadanie jednotlivých etáp, sprehládni samotnú prácu. Je tiež formou sebakontroly a umožňuje priebežne hodnotiť výsledky. Dôležité je pripraviť si viacero verzií časového manažmentu – optimálny ako aj krízový, aby bol autor pripravený na to, ak sa príprava a písanie práce nebude vyvíjať podľa pôvodného plánu.

Časový plán práce by mal obsahovať niekoľko etáp. Prvou etapou je ujasnenie témy práce, predmetu, cieľa a možností. Táto etapa nemusí byť veľmi dlhá. Pri bakalárskych a diplomových prácach sa téma, predmet a cieľ práce ujasňujú spolu s konzultantom práce

a môže to byť veľmi krátka etapa, ktorá môže trvať pár hodín až dní. Tento postup sa volí v prípade, že študent má predstavu o svojej téme práce. Ak nie, témy si vyberá z ponuky katedry, čiže z tém, ktoré vypisujú pedagógovia.

Príprava na informačný prieskum a pracovná osnova práce je druhou etapou. V tejto etape si tvoríme kľúčové slová, ktoré nám pomôžu vyhľadať vhodné publikácie pre našu prácu. Informačný prieskum a zhromažďovanie publikácií je ďalšou etapou. Ide o dlhšiu etapu. Pri informačnom prieskume použijeme správne zvolené kľúčové slová. Tie môžeme využiť na vypracovanie rešerše. Túto službu nám zabezpečí knižnica. Kľúčové slová môžeme využiť aj na vyhľadávanie elektronických zdrojov. Táto etapa môže trvať aj niekoľko týždňov.

V ďalšej etape už študujeme vyhľadané publikácie, z ktorých priebežne selektujeme informácie potrebné pre našu prácu. Táto etapa sa prelína s etapou písania vlastnej práce, v ktorej si tvoríme definitívnu osnovu práce a tvoríme text. Táto etapa je zvyčajne najdlhšou.

Príprava dokumentácie je ďalšou etapou. V tejto etape si kompletizujeme zoznam všetkých publikácií, ktoré sme v práci použili. Urobíme kontrolu citátov a parafráz, či sú uvedené správne. Skontrolujeme tiež úpravu grafov, tabuliek, obrázkov a príloh.

Príprava konečnej verzie práce a záverečné korektúry sú ďalšími etapami práce. V tejto etape ide o písanie abstraktu, zoznamu tabuliek, grafov, kontrola stránkovania a celkového vzhľadu. Venujeme pozornosť aj úprave textu, tvoríme obsah a predné strany.

Kopírovanie a viazanie práce a jej odovzdanie je poslednou etapou prípravy práce. V záverečných a kvalifikačných prácach, vypracovávaných na našej univerzite, je nutné ich nahratie do systému MAIS. Po tejto etape už nasleduje iba etapa, v ktorej si pripravujeme prezentáciu práce a jej obhajobu. Záverečnou etapou je teda samotná prezentácia práce a jej obhajoba.

Na všetky vyššie uvedené kroky je potrebné optimálne časové rozpätie. V prípade, ak práca obsahuje aj výskum, pribudnú

ešte etapy prípravy metódy zberu dát, zhromažďovania dát, ich vyhodnocovanie a písanie diskusie. Na napísanie empirickej časti by sme si mali naplánovať dostatok času; je to časovo najnáročnejšia etapa, najmä v prípade, ak nemáme ľahko dostupných respondentov na zber dát.

Ako sme už uviedli, čas potrebný na realizáciu jednotlivých etáp je rôzny a závisí od viacerých faktorov. Najdôležitejšia je, samozrejme, správna voľba témy práce, ktorá by mala byť v dostatočnom časovom predstihu. Veľa času zaberie určite informačný prieskum, zhromažďovanie dokumentov a ich štúdium. Pri zhromažďovaní literárnych prameňov je potrebné počítať s nedostatkom literatúry v knižniciach z dôvodu veľkej vyťaženia požičiavania, tiež s rezerváciou mnohých dokumentov. Potrebné je tiež rátať s faktom, že niektoré literárne pramene sú v knižniciach len prezenčne, k nahliadnutiu a autor práce musí dokument študovať v knižnici. Taktiež mnohé dokumenty nie sú k dispozícii v mieste bydliska a je potrebné, aby sme ich vyhľadávali v knižniciach v inom meste. V takomto prípade môžeme využiť medziknižničnú výpožičnú službu, prostredníctvom ktorej dostaneme vybranú publikáciu do našej knižnice. Rovnako funguje aj medzinárodná výpožičná služba, keď do našej knižnice môžeme dostať literatúru z inej krajiny. V takomto prípade však musíme počítať, že budeme musieť čakať dlhšie. Aj keď je nutné poznamenať, že v súčasnosti študenti čoraz viac pri písaní svojej práce využívajú hlavne elektronické zdroje, kde sa úplne eliminuje čas čakania na voľnú publikáciu.

Zhromažďovanie a štúdium literatúry tiež môže ovplyvňovať nedostatok času spôsobený nepredvídateľnými problémami, napr. ochorením. Počas spracovávania a samotnej tvorby práce nám môže zlyhať technika. Pokiaľ je súčasťou práce empirická časť, môžu nastať problémy pri samotnej realizácii výskumu. Pri viazaní práce je potrebné počítať s dlhšou čakacou dobou z dôvodu vyťaženia kníhviazačstiev najmä vtedy, ak prácu dávame viazať v mesiaci, keď majú viaceré vysoké školy stanovený termín odovzdávania prác.

3.2 Volba témy a osnova práce

Téma práce a jej hlavné zameranie je závislé od viacerých faktorov. Na jednej strane téma práce odzrkadľuje osobný záujem a predstavuje smerovanie študenta, na strane druhej výber témy závisí od ponuky príslušnej katedry a jednotlivých školiteľov. Tému práce si, ako sme už uviedli v predchádzajúcom texte, buď volí študent na základe vlastného záujmu, alebo si tému vyberá z ponuky tém katedry. Pri výbere témy práce je dôležité pozerať na jej zvládnuteľnosť, náročnosť, na možnosti praktickej časti a tiež na možnosti informačných zdrojov.

Výber témy a presný názov je dôležitý z hľadiska ďalšieho spracovania práce, jej konceptu, obsahu, výberu literatúry a empirického spracovania. Niektoré témy sú všeobecnejšie, iné sú úzko špecifické. Pri voľbe témy je potrebné prihliadať aj na tieto skutočnosti. Potvrďuje sa téza, že čím užšia problematika, tým väčší efekt. Špecificky postavené témy nás nútia hlbšie preniknúť do daného problému, čím sa zvyšuje účinnosť našej výpovede (Strieženec a Bednárík 2000).

Okrem tém všeobecných, široko postavených a tém úzko špecifikovaných, môžu byť témy aj encyklopedické a praktické. Témy encyklopedické si vyžadujú veľkú sčítanosť autora, obsahujú veľký záber informácií a pri ich tvorbe je potrebné vychádzať z veľkého množstva zdrojov. Praktické témy zase obsahujú viac prieskumov, či výskumov, sú viac zamerané na popis, analýzu či riešenie problémov praxe.

Pri výbere témy by sme mali zvážiť, čo o téme vieme, či vôbec o nej niečo vieme, či máme o téme teoretické vedomosti, alebo praktické skúsenosti. Veľmi dôležité je, samozrejme, zvážiť, čo je z hľadiska sociálnej práce potrebné v rámci témy spracovať a či korešponduje s odborom sociálna práca.

Keď máme vybranú tému, ktorú plánujeme spracovať, je dôležité správne sformulovať jej názov. Pri formulácii názvu by sme mali premýšľať o tom, čo chceme danou prácou priniesť, čo chceme spracovať (nasmerovanie témy). Rovnako je dôležité

nedávať príliš všeobecný názov záverečnej, alebo kvalifikačnej práci. Napríklad v práci s názvom *Násilie páchané na ženách* by sme mali problematiku násilia páchaného na ženách spracovávať komplexne. V takto nazvanej práci by sme teda mali spracovať partnerské násilie, domáce násilie, násilie páchané na ženách napr. na pracovisku, násilné trestné činy, kde obeťami sú ženy, či obchodovanie so ženami. V práci by mali byť spracované formy násilia, príčiny a dôsledky násilia, obeť a agresori násilia, prevencia násilia a sociálna práca so ženami, ktoré sú vystavené násiliu a sociálna práca s agresormi násilia páchaného na ženách. Z uvedeného je evidentné, že ide o veľmi široko koncipovaný názov, ktorý nie je vhodný pre záverečnú prácu, pretože by problematiku nebolo možné dostatočne spracovať a dodržať stanovený rozsah.

Názov práce je potrebné prekonzultovať so školiteľom alebo vedúcim katedry. Názov by nemal byť tvorený otázkou. Na našej katedre témy záverečných prác schvaľuje osoba zodpovedná za študijný program. Nesprávne zvolený názov, prípadne odklon od zvolenej témy pri samotnom písaní práce, patrí k najväčším chybám, s ktorými sa pri prácach stretávame.

Od stanoveného názvu práce sa odvíja koncept práce, jej štruktúra a – čo je najdôležitejšie – celá praktická časť. Preto je potrebná dôkladná analýza názvu, jeho rozloženie na „drobné“. Názov práce tiež predurčuje proporcionálne rozloženie jednotlivých kapitol a podkapitol, je tiež „kompasom“ pri určovaní názvov kapitol a podkapitol a smeruje k naplneniu cieľa práce.

Pracovný alebo konečný názov práce je predetapou koncipovania osnovy práce. Ide o základnú predstavu o písomnej práci, jej prvotný náčrt, ktorý je potrebný vypracovať do písomnej podoby. Dôležité je odpovedať si na otázku, čo touto témou práce chceme vyjadriť, kam chceme smerovať a čo nové – z hľadiska praxe aj teórie – chceme prácou priniesť (Liška 2005).

Pri tvorbe osnovy práce je dôležité spracovať náčrt názvov jednotlivých kapitol so sledovaním logickej nadväznosti, aby sme vytvorili kompaktný celok (Rybárová, Bačišinová a Rybárová 2006). Vytvorenie približnej štruktúry práce nám lepšie ukáže,

ktoré informácie sú pre spracovanie práce kľúčové, ktoré treba použiť minimálne, alebo ktoré do práce vôbec nedávať (Strieženeč a Bednárík 2000). Počas spracovávania práce je stále možnosť úpravy, upresnenia, prípadne doplnenia tejto štruktúry, aby sme postupne získali reálnu predstavu o práci.

Ak je písomná práca teoreticko-empirická, je dôležité spracovať aj základné tézy prieskumu, či výskumu. Pracovná verzia empirickej časti by mala obsahovať zafinovanie problému, ciele, predchádzajúce výskumy a zistenia, hypotézy, prípadne výskumné otázky, ďalej rozbor všetkých zistených skutočností, dôkaz o oprávnenosti hypotézy a podnety pre ďalšie smerovanie budúcich výskumov. Viac informácií ohľadom výskumu však nie je predmetom tejto učebnice.

Po spracovaní osnovy práce je dôležité zhrnúť najdôležitejšie termíny a pojmy práce, kľúčové slová, hlavné názvy, pretože pomocou nich budeme realizovať informačný prieskum a vyhľadávať zdroje.

3.3 Vyhľadávanie informačných zdrojov

Napísanie práce si vyžaduje mať k dispozícii dostatočné množstvo informácií, z ktorých bude práca kreovaná. Tie môžeme získať z rôznych informačných zdrojov. Práca s informačnými zdrojmi a hlavne správne využitie týchto zdrojov počas prípravy práce, je základným predpokladom kvality písomnej práce.

Na začiatku, v prípravnej fáze, sa vyhľadávajú vhodné informačné zdroje podľa témy práce. Ako sme už uviedli, k dispozícii slúžia najmä knižničné systémy, internet a prípadne databázové zdroje. Počas spracovávania týchto zdrojov je potrebné vyberať informácie, ktoré majú najužší vzťah k danej problematike.

Katušček (2013) odporúča na začiatku vyhľadávania vypracovať zostavu kľúčových slov, ktoré sú zárukou vyššej pravdepodobnosti zachytenia relevantných informácií k danej problematike. Nedá sa očakávať, že v každom zdroji nájdeme dostatok vhodných

informácií. Po zadaní kľúčových slov sa môže zobrazit' aj niekoľko tisíc publikácií. Niekedy, naopak, nastane situácia, keď sa takýmto spôsobom získa minimum odkazov. Táto situácia môže znamenať „výzvu“, že tejto téme, alebo problému sa venuje minimálne, avšak oveľa častejšie to môže znamenať, že nami zadané kľúčové slová nie sú správne. Preto sa odporúča väčšia variabilita kľúčových slov, ich rôzne kombinácie a postupovať systémom „*pokus – omyl*“. Môžeme využiť aj službu, ktorú poskytuje každá knižnica; dáme si urobiť rešerš, avšak aj v takomto prípade je potrebné mať pripravené kľúčové slová.

Čoraz častejšie sú študentmi využívané zdroje (články, zborníky, monografie), ktoré sa nachádzajú v online priestore. Ich nájdenie si však vyžaduje tiež určitú zručnosť. Je dôležité zvolit' správnu databázu, aby sme sa zbytočne nestrácali čas prehľadávaním nevhodných zdrojov. Odporúčame vyhľadávať cez vyhľadávač univerzitnej knižnice (v prípade Univerzitnej knižnice Trnavskej univerzity v Trnave je vhodné vyhľadávať cez vyhľadávač Summon). Vyhľadávanie publikácií cez tieto vyhľadávače zabezpečíme, že zdroje, ktoré nájdeme, budú vhodné pre písanie vysokoškolských práce. Študenti však najčastejšie vyhľadávajú publikácie cez google. Takýmto spôsobom zabezpečíme, že zdroje, ktoré nájdeme, budú vhodné pre písanie vysokoškolských prác. Je nutné zdôrazniť, že online priestor disponuje obrovským množstvom informácií, ktoré ale nemusia byť odborné a vedecké, mnohokrát sú laické, nie sú písané odborníkmi a ich použitie je pre potreby písania práce absolútne vylúčené. To isté platí aj pri printových informačných zdrojoch.

Pri internete a tiež pri klasickom spôsobe získavania informácií, treba od začiatku uplatňovať prehľadný spôsob ich uchovávaní a triedenia s presným uvádzaním zdrojov. Tieto identifikačné údaje už nemusí byť možné získať „*neskôr*“, alebo ich hľadanie môže byť časovo náročné.

Veľkou pomocou pri hľadaní vhodných informačných zdrojov, relevantných informácií môžu byť spolužiaci, kolegovia, odborníci z praxe, či knihovníci. Tiež sa odporúča preštudovať monografie

k danej problematike, hlavne bibliografické údaje, ktoré sú v nich uvedené.

Trnavská univerzita v Trnave má prístup k viacerým elektronickým zdrojom, databázam, v ktorých môžu študenti nájsť vedeckú a odbornú literatúru, ktorá je akceptovateľná pre vypracovanie prekvalifikačných, záverečných a aj kvalifikačných prác. V bibliografických databázach môže byť iba meno autora, rok, ostatné bibliografické údaje a abstrakty, nachádzajú sa v nich však aj úplné texty z vydavateľstiev ako napr. Oxford University Press, Cambridge University Press alebo z agregátov či databáz, kde sú viaceré vydavateľstvá, ako napr. ProQuest a iné. Výhodou databáz je to, že sú v nich viaceré vydavateľstvá a nie je potrebné hľadať zdroje v každom vydavateľstve, čiže to uľahčuje vyhľadávanie vhodných publikácií a skracuje čas hľadania. Nevýhodou databáz je to, že v nich nie sú publikácie, ktoré sú čerstvo vydané. Čerstvo vydané publikácie sa nachádzajú vo vydavateľstvách, v ktorých je však potrebné za prístup k publikácii zaplatiť.

Na prístup k plným textom všetkých databáz, do ktorých má univerzita prístup, je potrebné, aby bol počítač pripojený k univerzitnej sieti. V prípade, že počítač nie je pripojený k sieti, nie je možné dostať sa k plným textom publikácií, je však možné dostať sa k ich abstraktom. Prečítanie abstraktu nám mnohokrát postačuje k tomu, aby sme sa dozvedeli, či daná publikácia je pre spracovanie našej práce vhodná.

Počas pandémie COVID-19, keď prednášky prebiehali v online priestore, univerzita zriadila vzdialený prístup do univerzitnej knižnice, a tak sa študenti môžu dostať k plným textom z databáz. Postup je uvedený na nasledovnom linku: <https://www.truni.sk/vzdialeny-pristup-k-elektronickym-informacnym-zdrojom>. Ďalšou možnosťou je vytvorenie účtu v databáze, účet je však potrebné vytvoriť na univerzitnej pôde a následne je už možné pripojiť sa aj z iného miesta ako z univerzity.

Vyhľadávanie cez univerzitné elektronické zdroje prebieha cez vyhľadávač Summon, kde uvedieme kľúčové slová, najlepšie v anglickom jazyku. Ak chceme vyhľadať slovné spojenia, je

potrebné ich dať do úvodzoviek. Pri vyhľadávaní môžeme použiť logický operátor OR alebo AND. OR používame v prípade synonymických slov a AND vtedy, keď chceme vyhľadať súvislosti, alebo vzťah (súvis) medzi jednotlivými kľúčovými slovami.

Napríklad, ak si určíme kľúčové slová (migrant OR refugee) AND „quality of life“, vyhľadá nám všetky publikácie, v ktorých je popísaný súvis medzi kvalitou života a utečencami či migrantmi. V prípade, že si nie sme istí koncovkou slov, uvedieme základ slova a za ním dáme hviezdičku. V takomto prípade nám Summon vyhľadá všetky variácie slova. Summon nám poskytuje aj definíciu pojmu a príbuzné témy, nie však vždy.

Summon nám tiež umožňuje vybrať si vedný odbor, z ktorého chceme nájsť publikácie, môžeme selektovať aj jazyk, v ktorom sú publikácie písané. Zároveň si môžeme vybrať obdobie rokov, v ktorých boli publikácie vydané. Summon poskytuje aj výber jednotlivých typov publikácií. Môžeme si vybrať iba recenzované publikácie, publikácie, ktoré vyšli v časopise, knihy, kapitoly v knihách a pod.

Vyhľadať publikácie môžeme aj cez stránku infozdroje.sk. Ide o portál, ktorý je tiež možné vyskúšať, je tam tiež vyhľadávač Summon. Niektoré databázy, ako napríklad ProQuest, nám umožňujú vybranú publikáciu poslať cez email. Rovnaký princíp vyhľadávania zdrojov je aj cez google. Aby sme si boli istí, že publikácie, ktoré sme cez google vyhľadali, sú vhodnými pre písanie záverečných a kvalifikačných prác, vyhľadávame ich cez scholar.google.com.

Všetky vyhľadané publikácie by sme mohli rozdeliť na primárne, východiskové a sekundárne dokumenty. Primárnymi literárnymi prameňmi sú zväčša publikované monografie k danej problematike. Sekundárne pramene obsahujú údaje o tom, čo sa o danej problematike napísalo, ako hodnotili problém iní. Je veľmi dôležité, aby informácie o danom probléme, neboli spracované len podľa jedného autora. Písomná práca má v sebe zahŕňať názory viacerých autorov a, samozrejme, musí obsahovať čo najviac informácií o tom, ako bola doterajšia problematika

spracovaná. Študent si môže vybrať, či bude používať primárne alebo sekundárne dokumenty, uprednostniť by však mal primárne. Ak je problém získať primárny prameň, je možné použiť aj prameň sekundárny.

3.4 Štúdium dokumentov a koncept práce

Štúdium dokumentov je časovo náročnou etapou. Získaním podkladov, informačných materiálov k spracovaniu písomnej práce, sa začína ich analýza a podrobné oboznámenie sa s ich obsahom. Na základe ich štúdia dochádza k výberu relevantných informácií, ktoré budú slúžiť na ďalšie spracovanie.

Informačným prieskumom, výberom primárnych a sekundárnych dokumentov, študent získa veľké množstvo informácií. Je preto dôležité dôkladne dané informácie preštudovať, vyselektovať informácie, ktoré sú pre prácu najdôležitejšie. Čítať môžeme podľa viacerých čitateľských stratégií. Čitateľské stratégie sú založené na súbore prvkov čitateľského správania, ktoré sa uplatňujú počas nášho čítania. Pri stanovení čitateľských stratégií sú zohľadňované viaceré prvky (Krejčí 2011). Pre potreby tejto vysokoškolskej učebnice spomenieme najmä čitateľské rýchlosti, úroveň dôrazu na porozumenie textu a spôsob prehliadania textu.

Medzi čitateľské stratégie zaradíme informačné čítanie, kurzorické čítanie, štatistické čítanie, selektívne čítanie a kontrolné čítanie (Papík 1992). Informačným čítaním len prezrieme dominantné a dôležité časti publikácie, ako je obsah, úvod a záver. Až na základe tohto konštatujeme, či je daná publikácia pre nás zaujímavá a je potrebné jej hlbšie štúdium. Študovaný text hlbšie rozpracovávame orientačným čítaním. Orientačným čítaním sa sústreďujeme hlavne na dôležité časti študovaného textu (zvýraznené pasáže, iný typ písma...). Pri takomto type čítania sa odporúča pracovať so záložkami – farebnými papierikmi a zaznamenávať si, ako budeme ďalej s textom pracovať. Oddeľovanie a triedenie najdôležitejších častí textov nám umožní selektívne čítanie. Táto

metóda sa používa v prípade, keď vieme, že informácie, ktoré hľadáme, sa v texte nachádzajú (Krejčí 2011).

Kurzorické čítanie je prebehnutie textu jedným pohľadom a krátkym zachytením informácií si urobíme predstavu o texte na príslušnej strane. Vlastné študijné čítanie, tzv. štatistické čítanie nemôže byť rýchlejšie ako pochopenie textu. Musí byť dôsledné a koncepčné, zamerané nielen na osvojenie nových poznatkov, ale hlavne aj na ich spracovávanie s následným využitím v písomnej práci (Strieženeč a Bednárík 2000).

Pri čítaní a štúdiu literatúry sa odporúča robiť si poznámky k informáciám a výpisy, na základe nich formulovať aj vlastné postrehy, názory a postupne začať robiť prvý koncept práce. V minulosti sa poznámky a výpisky realizovali vo forme tzv. kartotečných lístkov, v súčasnosti je vhodnejšie použiť na ne počítač, ktorý nám uľahčí ich vkladanie do textu práce a príprave jej konceptu a neskôr aj finálnej podoby práce.

Koncept práce je vlastne prvé spracovanie textu písomnej práce. Nejde o definitívnu podobu, no práca už získava konkrétnu a detailnú podobu. Koncept sa môže vypracovať ručne, alebo na počítači, pričom druhá možnosť je samozrejme jednoduchšia. Vlastné spracovanie textu nastáva po predchádzajúcom zhromaždení a štúdiu materiálov. Získané informácie z literárnych prameňov postupne, podľa spracovanej osnovy a štruktúry práce, premieňame do podoby textu práce. Vypracovaním a vytlačením konceptu práce nastáva priestor na korektúry textu, vpisovanie poznámok a odkazov, na gramatické a formálne úpravy textu. Do konceptu práce je dôležité primerane zaradiť aj tabuľky, grafy a obrázky. Samozrejme, najdôležitejšie je skontrolovať bibliografickú normu, správne označiť citáty a parafrázy.

Niektorí študenti píšú prácu „po častiach“, postupne vypracovávajú jednotlivé kapitoly, ktoré konzultujú s vedúcim práce, či školiteľom a postupne, po korektúrach, prácu spracovávajú do definitívnej podoby. Iní študenti radšej spracujú prácu čo možno najkomplexnejšie a v tejto podobe ju potom posielajú na konzultáciu vedúcemu práce. Oba spôsoby práce sú v poriadku. Dôležité je, aby

tak formálna, ako aj obsahová stránka práce, splňali všetky kritériá kladené na záverečné či kvalifikačné práce.

Formálnej a obsahovej stránke práce sa venujeme v nasledujúcej kapitole.

Otázky:

- Z akých etáp sa skladá písanie prác?
- Na čo slúži časový harmonogram?
- Na čo slúži kurzorické čítanie?
- Ktoré zdroje sú vhodné na písanie záverečných a kvalifikačných prác?
- Cez aké vyhľadávače je optimálne vyhľadávať publikácie vhodné na písanie záverečných a kvalifikačných prác?

4 FORMÁLNA A OBSAHOVÁ STRÁNKA PRÁCE

Písomné práce písané počas štúdia na vysokej škole, práce záverečné a aj kvalifikačné, musia spĺňať určité formálne a obsahové kritériá na to, aby mohol študent pristúpiť ku skúške, dostať známku z predmetu, alebo aby mohol získať akademický titul. Niektorí študenti sa domnievajú, že nie je dôležité dodržať formálne náležitosti práce, avšak tie sú tiež dôležité, pretože nimi preukazujeme, že vieme pracovať s informáciami od iných autorov, že vieme upraviť prácu tak, aby bola esteticky vhodná apod. V nasledujúcich častiach tejto učebnice si uvedieme formálne požiadavky, ktoré sa týkajú vzhľadu práce, dozvieme sa, ako sa správne uvádzajú zdroje, z ktorých sme čerpali informácie pri písaní našej práce a budeme sa venovať aj obsahovým náležitostiam, napr. čo by malo byť súčasťou úvodu, čo súčasťou záveru.

4.1 Formálna stránka práce

K základným formálnym požiadavkám záverečných a kvalifikačných prác patrí písmo, okraje, riadkovanie, rozsah a číslovanie strán a kapitol. Postupne si uvedieme všetky formálne požiadavky. Začneme písmom.

Písmo je súbor písmen, čísiel, symbolov a interpunkčných znamienok s charakteristickým vzhľadom. Pre vysokoškolské práce je vhodným typom písma Times New Roman. Neodporúčajú sa žiadne ozdobné typy písma, ako napr. Brush Script MT apod. (Meško, Katuščák, Findra, Bernadič a Nemcová 2005). Vybraný typ písma je potrebné dodržiavať v celej práci a nie je možné ho meniť. Pre lepšiu prehľadnosť a zatriktívnenie textu je prípustné používať odrážky a číslovanie.

Pri písaní vysokoškolských prác odporúčame používať nasledovné veľkosti písma: 12-bodové písmo pri štandardnom texte, názvy hlavných kapitol majú byť napísané tmavým 14-bodovým písmom a názvy podkapitol tmavým 13-bodovým písmom. Názvy hlavných kapitol môžu byť písané **VELKÝMI KAPITÁLKAMI**. Názvy kapitol a podkapitol môžu byť písané hneď od okraja, môžu byť odstavené od okraja, alebo môžu byť umiestnené do stredu riadku. Zvolený typ a spôsob písania názvov kapitol a podkapitol je potrebné dodržiavať v celej práci.

Text má byť v prácach, vypracovávaných na našej katedre, zarovnaný do bloku, čo znamená, že má byť zarovnaný z oboch strán s pár výnimkami. Okraje strán práce majú byť nasledovné: zľava 3,5, vpravo 2,0, zhora 2,5, zdola 2,5 a je ich potrebné dodržiavať v celej práci. Pri všetkých druhoch prác sa odporúča riadkovanie 1,5 bodu. Výnimkou sú texty v tabuľkách, grafoch, schémach, obrázkoch, kde sa veľkosť písma a riadkovanie môže upraviť podľa potreby.

V kvalifikačných prácach, rovnako ako v ročníkových, či seminárnych prácach, sa používa autorský plurál. Autor teda píše prácu v prvej osobe množného čísla, napr.: pokúsime sa zhrnúť, myslíme si, nazdávame sa. Niekedy sa autor môžu rozhodnúť pre neosobné vyjadrovanie. Nepíše o tom, čo robí on sám a ako on sám vidí problém, ale píše o tom, ako sa rieši problematika, ktorej sa venuje. Gramaticky to znamená, že činnostné sloveso nahradzuje pasívna konštrukcia a zvrtné pasívum. Napr. doplňujeme – je doplnené, venujeme sa – je venované, predpokladám – dá sa predpokladať (Klincková a Súra 2004). Uvedené dva gramatické štýly je možné v práci kombinovať, v empirickej časti odporúčame použiť skôr autorský plurál.

Filka (2002) uvádza, že práca by nemala mať žiadne gramatické chyby. Odporúča revidovať prácu niekoľkokrát a zakaždým sa autor práce má zamerať na jeden jav. Najskôr odporúča odstrániť preklepy, nadbytočné medzery za slovami a interpunkčnými znamienkami. V ďalšej revízii je potrebné zamerať sa na stavbu viet. Rovnako dôležité je skontrolovať, či je v práci uvedená správna, aktuálne

platná legislatíva a odborná terminológia. Používanie spisovného jazyka a slušného vyjadrovania považuje za samozrejme.

Rozsah práce závisí od druhu práce. Ako sme už uviedli v prvej kapitole tejto učebnice, rozsah seminárnej práce a referátu zvyčajne určuje pedagóg, ktorý zadáva danú seminárnu prácu alebo referát. Najčastejšie by však nemal prekročiť 5 strán. Rozsah ročníkovej práce je 10 strán, primeraný rozsah bakalárskej práce je 30 – 40 strán a optimálny rozsah diplomovej práce by sa mal pohybovať na rozmedzí 50 – 70 strán, pričom do rozsahu sa započítava vlastná práca autora, t. j. od prvej strany úvodu po poslednú stranu záveru. Minimálny rozsah práce je vždy potrebné dodržať. Naopak, prekročenie počtu strán je možné, avšak len vo výnimočných prípadoch. Posudzuje sa veľmi individuálne.

Strany záverečných, prekvalifikačných a kvalifikačných prác by mali byť očíslované. Číslo strany sa umiestňuje obyčajne v dolnej časti strany, najčastejšie v pravom dolnom rohu. Nie je chybou, ak je číslo strany uvedené aj v hornej časti strany. Používajú sa arabské číslice. Do celkového počtu strán sa nezapočítava obal práce, tým pádom sa na ňom neuvádza číslo strany. Titulný list sa počíta, nie je však na ňom uvedené číslo strany. Všetky ďalšie strany sa číslujú, pričom prvé uvedené číslo je číslo 2 a čísla strán sa uvádzajú až do konca práce vrátane príloh.

Číslovanie kapitol a podkapitol upravuje medzinárodná norma ISO 2145, resp. STN ISO 2145 – 1997 a tiež Smernica rektora Trnavskej univerzity v Trnave č. 20/2021. Zmyslom tohoto číslovania je sprehľadnenie textu a uľahčenie celkovej orientácie v práci. Z kompozičného hľadiska slúži číslovanie k tomu, aby bol text logicky usporiadaný a myšlienky hierarchizované. K tomuto číslovaniu sa opäť používajú arabské číslice, ktoré sa v podkapitolách oddeľujú bodkou. Za samostatným číslom na prvej úrovni sa nepíše bodka. Bodka sa píše medzi číslami, ktoré označujú rôzne úrovne hierarchie.

Napr.:

1 Charakteristika šikanovania

1.1 Výskyt šikanovania

1.2 Druhy šikanovania

Na vytlačenie hotovej práce sa používa biely, nepriehľadný a hladký papier formátu A4. Umožní to bezproblémovú a kvalitnú tlač, prípadne kopírovanie. Neodporúča sa farebný papier. Nebýva zvykom, aby sa finálna verzia práce tlačila obojstranne, aj keď to nie je zakázané.

Hlavné časti práce

Ročníková práca, tiež záverečné a kvalifikačné práce, majú jasnú štruktúru s presne vymedzenými časťami. Štruktúra pozostáva z troch základných častí. Prvá časť je prednou časťou práce, býva tiež označovaná ako preliminária. Druhá časť práce pozostáva z jadra práce, je to hlavný text práce. Koncovú časť práce tvoria prílohy.

Predné časti práce

Súčasťami prednej časti sú obal, titulný list, čestné vyhlásenie, poďakovanie, errata (ak je potrebná), abstrakt v slovenskom jazyku, abstrakt v cudzom jazyku, obsah, zoznam grafov a tabuliek a zoznam skratiek použitých v práci (ak sú neštandardné). Každá súčasť štruktúry práce sa umiestňuje na osobitnej strane. Príklady predných strán sú umiestnené v prílohách tejto učebnice.

Obal

Diplomová a bakalárska práca musí mať pevný predný a zadný obal (dosky). Pri ročníkovej práci pevný obal nie je povinný. Na obale musí byť podľa normy napísaný názov univerzity, názov fakulty, názov práce, typ práce, meno autora práce a rok vydania. Text na obale je nutné zarovnať na stred, tzn. vycentrovať, okrem mena autora a roku vydania práce, tie sú zarovnané zľava.

Jednotlivé údaje je potrebné vhodne umiestniť a zvoliť optimálnu veľkosť písma. Názov práce by mal mať najväčšiu veľkosť písma. V prípade názvu univerzity a fakulty je vhodné zvoliť o niečo menšiu veľkosť písma, ktorá môže byť rovnaká aj v prípade označenia typu práce. Meno autora práce a rok vydania (vypracovania) práce by mali byť uvedené najmenšou veľkosťou písma. Vzor obalu sa uvádza v Prílohe B.

Titulný list

Titulný list má podľa normy obsahovať predpísané údaje v tomto poradí: názov univerzity a fakulty, názov a podnázov práce. Pri oboch týchto údajoch sa odporúča 14 až 16-bodové písmo. Údaje sa uvádzajú verzálkami a sú vycentrované. Za týmito údajmi nasleduje označenie typu práce, napr. Ročníková práca, či Diplomová práca. Uvedený údaj sa umiestňuje pod názov práce hneď v nasledujúcom riadku, poprípade môže byť riadok vynechaný. Odporúča sa 12-bodové písmo. Aj tento údaj je vycentrovaný.

Ďalšiu skupinu údajov, ktoré sú uvedené na titulnom liste, predstavuje názov študijného programu, číslo a názov študijného odboru, názov katedry, meno vedúceho a príp. aj školiteľa práce. Tieto údaje už nie sú vycentrované, sú však zarovnané zľava. Meno vedúceho a školiteľa práce sa uvádza celým menom a priezviskom aj s titulmi 12-bodovým písmom.

Úplne na spodnú časť práce sa uvádza mesto (v prípade študentov našej katedry sa uvádza Trnava) a rok odovzdania práce a pod ním do ďalšieho riadku sa uvádza meno autora práce a ak má autor nejaký titul, uvádza sa aj ten. Meno autora práce sa píše v poradí meno a priezvisko. Ak sa meno autora zmenilo, môžu sa uviesť obidve mená, na prvom mieste však musí byť právoplatné meno (napr. Jana Nováková vydatá Poláková). Ak autor používa dve mená súčasne, píše sa obidve (napr. Jana Poláková Nováková). V prípade, že autor práce má titul, píše sa za priezvisko a od priezviska sa oddeľuje čiarkou. Na uvedenie mesta, roku a mena sa odporúča použiť 12-bodové písmo. Vzor titulného listu sa uvádza v Prílohe C.

Čestné vyhlásenie

Čestné vyhlásenie súvisí s autorstvom práce. Umiestňuje sa v dolnej tretine strany. Odporúča sa 12-bodové písmo. V čestnom vyhlásení autor uvádza, že prácu vypracoval samostatne, že neporušil autorské práva a v prípade našej katedry je v ňom uvedené aj to, že elektronická verzia práce je v zhode s printovou. V čestnom vyhlásení je potrebné uviesť aj miesto a dátum vypracovania práce a podpis autora práce. Čestné vyhlásenie nie je povinnou súčasťou záverečných a kvalifikačných prác, avšak na našej katedre sme sa rozhodli, že ho študenti budú uvádzať. Vzor čestného vyhlásenia je uvedený v Prílohe D.

Podakovanie

Podakovaním vyjadrujeme vzťah ku všetkým, ktorí akýmkoľvek spôsobom prispeli k napísaniu práce, alebo boli počas písania práce oporou. Podakovanie patrí v prvom rade školiteľovi, odborníkovi a inštitúciám, ktoré sprostredkovali dôležité informácie, zariadeniam, ktoré umožnili realizovať prieskum, výskum atď. Podakovanie, podobne ako čestné vyhlásenie, sa píše v dolnej tretine strany 12-bodovým písmom. Podotýkame, že podakovanie tiež nie je povinnou súčasťou záverečných a kvalifikačných prác. Vzor podakovania je uvedený v Prílohe E.

Errata

Errata je vlastne zoznam publikovaných chýb, ktoré autor v práci našiel až po jej vytlačení a zviazaní. Errata nie je súčasťou pevnej väzby práce. Je to voľný list papiera, ktorý sa do práce dodatočne vloží. V errate uvádzame gramatické a preklepové chyby.

Formálna úprava erraty je nasledovná: v záhlaví názov Errata, rovnaký typ písma ako v celej práci, 12-bodové písmo. V súčasnosti, keď sa už záverečné a kvalifikačné práce viac odovzdávajú v elektronickej podobe, errata nebýva častá, keďže autori práce majú poslednú možnosť na kontrolu gramatickej a štylistickej úpravy pred tým, ako prácu nahrajú do knižničného či iného elektronického systému na odovzdávanie prác. Po jej

nahratí už práca ide do Centrálného registra záverečných prác, kde je podrobená kontrole originality.

Napriek tomu, že sa záverečné a kvalifikačné práce v súčasnosti na našej univerzite odovzdávajú v elektronickej podobe, a teda nie je možné erratu vložiť do práce, príklad toho, ako má errata z formálneho hľadiska vyzeráť, uvádzame v Prílohe F, nakoľko printová verzia práce je počas štátnej skúšky k dispozícii k nahliadnutiu pre členov štátnicovej komisie a v nej by errata mala byť, ak sa v predloženej práci nachádzajú chyby..

Abstrakt

Abstrakt je ďalšou súčasťou prác. Je to stručná a výstižná charakteristika obsahu práce. Píše sa v trpnom rode a nemal by obsahovať žiadne hodnotiace stanovisko. Rozsah abstraktu by nemal presiahnuť jednu stranu a píše sa v slovenskom jazyku a inom cudzom jazyku.

Na začiatku, pred vlastným textom abstraktu, sa napíše slovo Abstrakt. Pod ním sa vynechá jeden riadok a za tým nasleduje tzv. bibliografická identifikácia, ktorá obsahuje základné údaje o práci. Uvádzame nasledovný príklad na bibliografickú identifikáciu abstraktu:

SLOVÁKOVÁ, Nela: Sociálne problémy ľudí bez domova. [Diplomová práca]/Nela Slováková. Trnavská univerzita v Trnave. Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce; Katedra sociálnej práce. Vedúca diplomovej práce: doc. PhDr. Lucia Nová, PhD. Komisia pre obhajoby: Katedra sociálnej práce. Predseda: Stupeň odbornej kvalifikácie: Magister sociálnej práce. Trnava: FZaSP TU, 2007. 62 s.

Za bibliografickou identifikáciou sa uvádza prázdny riadok, potom sa uvádza názov práce. Za názvom práce sa vynecháva riadok a do ďalšieho riadku sa už uvádza vlastný text abstraktu. Text abstraktu sa píše tak, aby zastupoval prácu samostatne. Tiež neobsahuje odkazy na text práce, píše sa stručne, výstižne, odborným a informatívnym štýlom.

V abstrakte sa uvádzajú údaje o cieľoch práce, metódach, výsledkoch a záveroch, ktoré práca obsahuje (Meško, Katuščák,

Findra, Bernadič a Nemcová 2005). Znamená to, že by mal byť štruktúrovaný – úvod, cieľ, metódy, výsledky a záver. Za telom abstraktu nasleduje prázdny riadok a potom sa uvádzajú kľúčové slová, ktoré prácu bližšie charakterizujú. Každý výraz je samostatným slovom, ktoré sa začína veľkým písmenom. Jednotlivé kľúčové slová sa oddeľujú bodkou (napr. Sociálny problém. Ľudia bez domova. Bezdomovectvo.).

Na ďalšej strane za abstraktom v slovenskom jazyku, sa uvádza abstrakt v cudzom jazyku. Podoba slovenskej verzie abstraktu sa preloží do iného. Abstrakt sa v súčasnosti zvyčajne prekladá do anglického jazyka, nakoľko angličtina sa v súčasnosti učí už na základnej škole a je teda predpoklad, že všetci vysokoškolskí študenti tento jazyk ovládajú. Zároveň je angličtina vnímaná ako jazyk vedy, aj v prípade časopiseckých článkov, či príspevkov publikovaných v zborníkoch býva abstrakt písaný v angličtine, ak je článok alebo príspevok písaný iným, ako anglickým jazykom. Za abstraktom v cudzom jazyku nasleduje obsah práce. Vzor abstraktu je uvedený v Prílohe G.

Obsah

Obsah je povinnou časťou práce a sú v ňom zahrnuté názvy hlavných častí, kapitol a podkapitol práce spolu s číslami strán. Okrem toho obsah obsahuje aj úvod, záver, zoznam literatúry a prílohy. V obsahu musia byť názvy kapitol a podkapitol uvedené v rovnakom znení ako priamo v práci. Formálna úprava obsahu závisí od samotného autora. Odporúča sa jednotlivé úrovne kapitol a podkapitol opticky oddeliť. Ďalšou súčasťou práce je zoznam tabuliek, grafov a iných grafických prvkov. Vzor obsahu je uvedený v Prílohe H.

Zoznam tabuliek a grafov, prípadne ilustrácií, či obrázkov

Do zoznamu sa zaraďujú grafy, tabuľky a obrázky, ktoré sa nachádzajú priamo v práci, nie tie, čo sú v prílohách. Z uvedeného vyplýva, že každý graf, tabuľka, ilustrácia, alebo obrázok musí byť v práci označený číslom a názvom. V zozname uvádzame aj

odkaz na číslo strany, kde sa v práci nachádza. Príklad časti práce s názvom Zoznam tabuliek, grafov a schém uvádzame v Prílohe I.

Zoznam skratiek

Za zoznam grafov a tabuliek sa na nadviazujúcu stranu zaraďuje zoznam skratiek. Ide o skratky, ktoré použil autor v práci a v rámci obsahu tejto strany ich aj vysvetľuje. Odporúčame dať do zoznamu skratky, ktoré sú neštandardné a nie bežne používané, čiže do zoznamu nedávame skratky typu SR, MPSVaR, apod. Do zoznamu skratiek však môžeme dať skratky typu ako UNHCR, OCR – MÚ MV SR a pod. Príklad časti práce s názvom Zoznam skratiek uvádzame v Prílohe J.

Jadro práce

Jadro práce je vlastný text práce spolu s úvodom a záverom. Do jadra ešte zaraďujeme aj zoznam všetkých použitých zdrojov, z ktorých boli čerpané informácie pri písaní práce. V nasledujúcom texte uvádzame základné informácie o tom, čo má byť v jednotlivých častiach jadra záverečnej práce uvedené a začneme úvodom.

Úvod

Úvod je povinnou súčasťou práce. Aj keď sa nachádza na začiatku práce, väčšinou sa do finálnej podoby dotvára počas písania celej práce. Podľa Meška (2005) je úvod prvá kompletná informácia o práci, jej cieľi, obsahu a štruktúre. Dovoľujeme si nesúhlasiť s týmto tvrdením v prípade záverečných a kvalifikačných prác. Záverečné a kvalifikačné práce majú ako povinnú súčasť abstrakt, ktorý je umiestnený pred úvodom, čiže prvá kompletná informácia o práci, jej cieľi a obsahu je uvedená v abstrakte. V prípade iných prác, kde nemusí byť uvedený abstrakt, je úvod prvou informáciou o obsahu práce.

Úvod sa vzťahuje k obsahu spracovanej témy a uvádza čitateľa do problematiky. Mal by obsahovať najmä stručnú charakteristiku súčasného stavu poznania problematiky, ktorá je v práci spracovávaná a tiež zdôvodnenie aktuálnosti témy, jej spoločenskej

závažnosti a významu riešenia problematiky. V úvode je potrebné tiež vytýčiť ciele práce, ktoré chce autor prácou naplniť, uviesť motiváciu k napísaniu práce a načrtnúť stručnú štruktúru práce.

V závere úvodu sa môžeme zmieniť o konkrétnych objektívnych alebo subjektívnych problémoch, ktoré ovplyvnili písanie práce (Strieženc a Bednárik 2000). Rozsah úvodu je rôzny a závisí od typu práce, môže byť napr. dlhší ako dve strany (Filka 2002). V prípade bakalárskych a diplomových prác je rozsah úvodu na viac ako jednu stranu.

Kapitoly, podkapitoly a odseky

Hlavná práca sa člení na kapitoly, podkapitoly a odseky. Členením práca získa prehľadnosť, logickosť, uľahčí sa v nej orientácia, zjednoduší sa vyhľadávanie jednotlivých častí práce. Nejde však len o optické členenie, no hlavne o členenie obsahové.

Najväčšie časti práce sú kapitoly. Usporiadanie kapitol musí tvoriť logický celok a ich usporiadanie by malo smerovať od všeobecného ku konkrétnemu. Z hľadiska formálnej úpravy musia byť kapitoly označené arabskými číslami a každá nová kapitola musí byť umiestnená na novej strane. Za číslom kapitoly a ani za názvom kapitoly nesmie byť bodka. Názvy kapitol sa píšu 14 bodovým písmom a zvyrazňujú sa boldom. Pod názvom kapitoly sa vždy vynecháva riadok, až potom sa píše text kapitoly.

Napr.:

1 Dôsledky užívania drog

Menšie časti práce sú podkapitoly. Tieto opticky a aj obsahovo členia hlavné kapitoly do menších, logických celkov. Nie je povinnosťou rozčleniť kapitolu na menšie podkapitoly. Závisí to od obsahu a rozsahu hlavnej kapitoly a samozrejme na autorovi práce. Názvy podkapitol sa označujú arabskými číslami, píšu sa 13-bodovým písmom a tiež sa zvyrazňujú boldom. Pod názvom podkapitoly sa tiež vždy vynecháva riadok, až potom sa píše text.

Napr.:

1.1 Somatické dôsledky užívania drog

Samozrejme z hľadiska vnútorného členenia sa môže použiť aj viac ako dvojúrovňové členenie. Ak je potrebné, dajú sa podkapitoly členiť na ešte menšie celky. Treba však zvážiť, či je to potrebné, aby tieto malé celky neobsahovali len pár riadkov, prípadne jeden odsek. Pod názvom sa už v tomto prípade nedáva medzera, text začína hneď pod názvom. Názov sa píše 12-bodovým tmavým písmom.

Napr.:

1.1.1 Dôsledky užívania drog na srdcovo-cievny systém užívateľa

Názvy kapitol a podkapitol netvoríme otázkou. (napr. Ako pomôcť týranej žene? Aké sú príčiny drogovej závislosti?). Vhodnejšie názvy sú napr. Možnosti pomoci týranej žene, Príčiny drogovej závislosti apod.

Na začiatku kapitoly je vhodné zaradiť informácie o tom, aké informácie sú súčasťou tejto kapitoly a možno aj odôvodnenie toho, prečo je ich spracovanie pre celkový kontext práce, dôležité a nevyhnutné. Na konci kapitol odporúčame tiež urobiť krátke zhrnutie.

Členenie textu

K formálnej stránke prác písaných počas štúdia na vysokej škole patrí aj členenie textu. Text v záverečných a kvalifikačných prácach nemá byť neprerušovaný celok, ale má byť členený na jednotlivé menšie časti. Členenie textu na menšie časti sa nedeje náhodným spôsobom, ale týka sa aj obsahovej stránky. Grafické členenie textu reaguje na jeho tematickú organizáciu a aj kompozičnú výstavbu. Čím je nejaký text dlhší a obsahovo zložitejší, tým je jeho členenie bohatšie (Staroňová 2011).

Jednoduchý a krátky text sa zvyčajne delí na odseky. To nazývame jednostupňové členenie. Dlhšie alebo zložitejšie texty nemávajú len jednostupňové členenie, členia sa na kapitoly

a podkapitoly (viď informácie vyššie). Pri viacstupňovom členení platí, že oddiely, ktoré sú vertikálne vyššie postavené, sú obsahovo a tematicky nadradené. Kapitola je napríklad samostatnejšia a nadradenejšia ako podkapitola. Oddiel, ktorý je vyššie postavený, jeho spojitosť s inými oddielmi na tej istej úrovni je voľnejšia, téma je všeobecnejšia a širšia. Oddiely, ktoré sú podradené, sú od nadradených oddielov odvodené a ich téma je konkrétnejšia, viac špecifická (Daneš In: Čmerjková 1999).

Najmenšou jednotkou v texte sú vety a odsek je najbližšie vyššou výpovednou jednotkou v texte. Odsek teda predstavuje zoskupenie niekoľkých výpovedí spojených spoločnou témou. Odsek je útvarom grafickým aj obsahovým. Po grafickej stránke sa vyznačuje tým, že začína v novom riadku, obyčajne ďalej od okraja.

Staroňová (2011) uvádza, že text sa člení na odseky z hľadiska čitateľa z toho dôvodu, aby mohol bez veľkej námahy a neistoty sledovať myšlienkový postup. Je dobré nerobiť odseky ani príliš dlhé a ani veľmi krátke. Pri príliš dlhých odsekoch vznikajú rozsiahle myšlienkové komplexy, chýbajú v nich orientačné body, ktoré by uľahčili čitateľovi sledovať rozvíjanie a usporiadanie myšlienkovvej línie. Príliš krátke odseky zase rozdrobujú tematickú líniu výkladu a príliš zdôrazňujú jednotlivé výpovede. Je však dôležité uviesť, že v tejto oblasti nie je možné presne vymedziť, čo je príliš dlhý alebo krátky odsek. V texte sú miesta, ktoré sa k utvoreniu odsekového predelu ponúkajú, ale nevynucujú si ho. Ďalej sú tu miesta, ktoré si tento predel nutne vyžadujú, a tiež sú miesta, kde by sa utvorenie odsekového predelu javilo ako nevhodné, ba až neprijateľné, pretože by od seba odtrhávalo, čo k sebe patrí (Daneš In: Čmerjková 1999).

Zjednodušene môžeme povedať, že delenie na odsek nám slúži na to, aby sa odlíšila jedna hlavná myšlienka od druhej hlavnej myšlienky. Čiže s novým odsekom sa očakáva nejaký zreteľný posun funkčnej povahy, napr. nová téma, isté vyvrcholenie alebo obrat, nové štádium nejakého procesu, presun centra pozornosti, zmenu perspektívy a pod.

Daneš (In: Čmerjková 1999) tiež uvádza, že pri členení textu na odseky môže pomôcť zásada, že každý odsek je založený na jednej základnej téme, čiže obsah každého odseku by sa mal dať vyjadriť stručnou formuláciou tejto témy.

Staroňová (2011) uvádza, že odsek by mal pozostávať z uvádzacej vety s hlavnou myšlienkou, čiže sa uvedie niečo zaujímavé, či aktuálne. Daneš (In: Čmerjková 1999) uvádza, že začiatky niektorých odsekov môžu byť aj strohé, kde autor bez akéhokoľvek úvodu začne vlastnou témou. Staroňová (2011) uvádza, že po uvádzacej vete by mala nasledovať veta rozvíjajúca, ktorá hlavnú myšlienku rozširuje. V odseku by malo byť uvedené aj zúženie hlavnej myšlienky do konkrétneho aspektu. Vhodné je, aby sa v odseku uviedol aj dôkaz na podporu hlavnej myšlienky napríklad odvolaním sa na niektorú publikáciu. Okrem uvedenia dôkazu je vhodné v odseku uviesť aj analýzu, je potrebné uviesť, čo daný dôkaz znamená a na záver je potrebné nejakým spôsobom odsek ukončiť.

Konce odsekov tiež môžu byť dvojaké. Jeden z nich je vyčerpaním svojej témy a druhý je uzavretý zhrnutím, či záverom. Zhrnutie odsekov je vhodné najmä tam, kde sa téma rozvíja zložitejším, nie veľmi prehľadným spôsobom, alebo kde sa téma rozvíja v niekoľkých po sebe nasledujúcich odsekoch, alebo ak chce autor niečo zdôrazniť. Odseky, ktoré končia kapitolu, alebo zakončujú iný celok, môžu predstavovať aj prechod k ďalšej kapitole (Daneš In: Čmerjková 1999).

V Prílohe K je uvedená časť textu publikácie bez členenia do odsekov a s členením na odseky. Po prečítaní uvedeného textu je viditeľné, že členenie textu do odsekov pomáha udržať čitateľovu pozornosť a rovnako pomáha čitateľovi viac si zapamätať obsah prečítaného textu.

Grafy, obrázky, schémy, tabuľky

Súčasťou textu práce sú aj rôzne grafické prvky, ako sú grafy, tabuľky, obrázky či schémy. Tieto grafické prvky bývajú priamo začlenené do textu práce, ak to obsah práce vyžaduje, alebo bývajú

súčasťou príloh. Podotýkame, že grafických prvkov v práci nemá byť príliš veľa, zaradíme ich v úmernom a nenásilnom množstve. Rozhodne neodporúčame ilustratívne obrázky.

Obrazový materiál slúži na zvýšenie názornosti a prehľadnosti poskytovanej informácie. Mali by sme sa držať zásady, že text má uviesť príbeh, tabuľky majú zhrnúť dôkazy a obrázky majú zvýrazniť, čo je dôležité (Strieženec a Bednárík 2000).

Každý obrazový materiál musí byť označený názvom a číslom. Názov tabuľky a číslo by malo byť nad tabuľkou. Tabuľka by mala nasledovať za textom, v ktorom sa jej údaje spomínajú. Ak údaje v tabuľke sme prebrali od iného autora, ku každej tabuľke je potrebné doplniť zdroj. Zdroj sa uvádza pod tabuľkou. Ak sú údaje v tabuľke naše, ako zdroj sa uvádza adjektívum vlastný, príp. vlastné spracovanie. V prípade prevzatia grafu alebo obrázku z cudzieho zdroja je potrebné tento zdroj tiež uviesť.

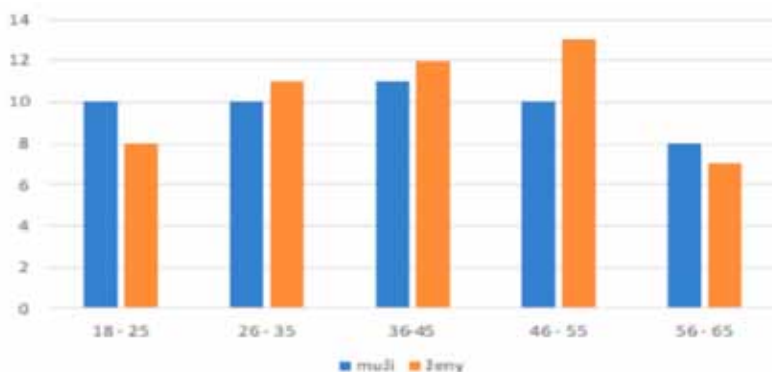
Uvádzame, ako formálne môže vyzeráť tabuľka a graf v študentských prácach:

Tab. 1 Rozloženie respondentov podľa kraja

Kraj	Počet respondentov	Počet respondentov v %
Bratislavský kraj	215	11
Trnavský kraj	207	10,5
Trenčiansky kraj	202	9,6
Nitriansky kraj	209	10,2
Banskobystrický kraj	201	9,2
Žilinský kraj	220	12
Prešovský kraj	230	13,5
Košický kraj	228	13

Zdroj: Žáková 2012

Graf 1 Rozloženie respondentov podľa veku a pohlavia

Zdroj: Vlastný

Schéma 1 Faktory pôsobiace na seniora

Multimorbidita a samotný fakt starnutia

Prijatie konečnosti života, dosiahnutie vývinových úloh

Postoj spoločnosti... (formovanie postoja, predsudky)

Zdroj: vlastný

Odporúčame, aby všetky grafické prvky v prácach boli aspoň približne v rovnakej veľkosti, najvhodnejšie je, ak sú od okraja po okraj. V prípade tabuliek, grafov a schém všeobecne platí, že by mali byť na tej istej strane, kde sa spomínajú údaje, ktoré sú v ňom zhrnuté. Neodporúčame uvádzať graf a tabuľku s tými istými údajmi, stačí iba graf alebo iba tabuľka.

Záver práce

Záver práce je vlastne sumarizácia celej práce. Autor by sa mal stručne a sebakriticky vyjadriť, či boli splnené ciele práce, ktoré si v úvode vytýčil, zamerať sa na vecné závery a priamy prínos práce a dôležité sú hlavne odporúčania a návrhy pre prax a teóriu, ktoré z práce vyplývajú (Strieženec a Bednárík 2000).

Vzácné myšlienky, ktoré autorovi počas písania práce napadli, je vhodné zapisovať a už pri písaní hlavného textu je potrebné myslieť na formulácie, ktoré bude vhodné použiť do úvodu a do záveru. Závery, ktoré z práce vyplývajú, musia mať samozrejme prepojenie na teoretickú aj empirickú časť práce. Strieženec a Bednárík (2000) odporúčajú prekonať obavu a rešpekt pri tvorení záverov a odporúčaní pre prax. Z pohľadu formálnej úpravy je dôležité upozorniť na fakt, že záver označujeme číslom kapitoly, tzn. ak má práca štyri kapitoly, záver bude označený ako piata kapitola.

Zoznam bibliografických odkazov

Za záverom práce nasleduje Zoznam bibliografických odkazov. Táto časť práce môže byť nazvaná aj inak, napr. Zoznam použitej literatúry. Použitá literatúra, Zoznam literárnych prameňov, Literatúra apod. Dôležité je, aby v nej boli uvedené všetky publikácie, z ktorých sme pri písaní práce čerpali informácie. Zoznam má presne stanovené pravidlá, ktoré je potrebné pri jeho tvorbe dodržiavať. Tieto pravidlá si popíšeme v nasledujúcej kapitole.

Autor pri písaní práce používa rôzne informačné pramene – knihy, časopisecká literatúra, elektronické zdroje. Z nich, spolu s jeho vlastnými myšlienkami, vzniká jadro práce. V zozname literatúry musí autor všetky ním použité literárne zdroje zhromaždiť a tento zoznam musí obsahovať kompletný odkaz na celý literárny prameň. Dôležité je, že v tomto zozname autor zaznamená všetky citované a parafrázované dokumenty, ktoré v práci použil.

Literárne pramene sa uvádzajú v abecednom poradí, podľa priezviska autora, prípadne názvu literárneho prameňa, bez uvádzania poradového čísla. Medzi každým literárnym zdrojom musí byť

medzera. Ako konkrétne sa uvádzajú jednotlivé použité publikácie je obsahom nasledujúcej kapitoly, ako sme už uviedli vyššie.

Koncová časť práce – Prílohy

Za zoznamom použitej literatúry môžu, no nemusia nasledovať prílohy. Prílohy sú vlastne informácie, ktoré bližšie dokumentujú, vysvetľujú, dotvárajú a zvýrazňujú problematiku, ktorá je priamo v práci popisovaná (Kusý a Vavrinčíková 2009).

Súčasťou príloh zväčša bývajú doplnkové ilustrácie, grafy, alebo tabuľky. Môžu tu byť umiestnené aj rôzne formuláre, žiadosti získané z úradov a inštitúcií, ktoré sme v práci spomínali. Osobitnými materiálmi je fotografická dokumentácia a kresby. Najčastejšími súčasťami príloh sú použité nástroje na zber výskumných dát, ako napr. vzor dotazníka, testu alebo to môžu byť otázky, ktoré boli použité v rámci rozhovoru s komunikačnými partnermi. Tiež sa tu umiestňujú tabuľky z výskumu, ktoré autor nepoužil priamo vo výskumnej časti práce. V prípade kvalitatívneho výskumu sa v prílohe uvedie aj prepis jedného rozhovoru a ukážka kódovania, ak autor vyhodnocoval získané dáta kódovaním.

Do príloh (a vlastne ani nikde inde do práce) sa nikdy nedávajú informácie, ktoré môžu identifikovať konkrétneho človeka (napr. ak sa dávajú formuláre, tak nevyplnené, fotky zo zariadenia by nemali identifikovať klientov a pod.). V tomto prípade je nevyhnutné striktno dodržať GDPR.

Prílohy sa umiestňujú za zoznam použitej literatúry. Za ním sa umiestni čistá strana s názvom Prílohy. Prílohy sa stránkujú a započítavajú sa do celkového rozsahu strán práce. Každá príloha sa začína na novej strane a je označená veľkým samostatným písmenom latinky (Príloha A, Príloha B, Príloha C)

4.2 Obsahová stránka práce

Formálna úprava je jednoznačne vecou zodpovednosti a precíznosti autora. Obsahová stránka práce je zase vecou osobnej

zainteresovanosti, odbornosti, šikovnosti a schopnosti analyzovať, syntetizovať informácie a samozrejme formulovať vlastné názory a postrehy. Výsledkom úrovne formálnej a obsahovej stránky je celkový obraz práce, ktorá by mala byť vizitkou jej autora.

Obsahová stránka práce zvyčajne preukazuje našu schopnosť nestranne a dôkladne posudzovať známe veci a postupy, našu spôsobilosť a návyk podrobovať vlastné názory samostatnej kritike, poznanie aktuálnej odbornej terminológie, schopnosť presne formulovať vlastné názory, myslenie a zámery v súlade s príslušnou terminológiou (Strieženec a Bednárík 2000).

Bui (2014) uvádza, že záverečné a kvalifikačné práce by mali obsahovo pozostávať z úvodnej časti, z prehľadu literatúry, z metód, výsledkov, diskusie a záverečnej časti. Eco (1997) uvádza, že na začiatku práce je potrebné vysvetliť termíny, ktoré sa používajú v práci, avšak iba tie, ktoré nie sú bežné a nie sú v danom odbore normatívne. Dovoľujeme si práve v tejto časti zamerať pozornosť študentov na tú časť tvrdenia Eca, kde uvádza, že vysvetliť sa majú iba tie termíny, ktoré nie sú známe. Študenti majú tendenciu vždy v úvodnej časti práce vysvetľovať všetky termíny. Záverečné a kvalifikačné práce však nie sú slovníkom a ani v odborných slovníkoch sa zvyčajne nevysvetľujú “chronicky” známe termíny.

Autorka Bui (2014) uvádza, že je dôležité zdôrazniť v práci dôležitosť spracovávanej problematiky a kontextualizovať tému v širšom kontexte a dôsledkov súvisiacich s témou. Okrem uvedenia informácie o probléme, je potrebné uviesť aj pozadie a potrebu spracovávania témy, čiže uviesť, čo o danej téme už bolo publikované a aké sú medzery v skúmaní, teda, čo ešte nie je preskúmané. Táto etapa práce je často jednou z najnáročnejších. Autorka Peat (2002) uvádza, že efektívnym spôsobom, ako si urobiť prehľad literatúry, je logovať výsledky všetkých relevantných publikácií (výskumov, štúdií, monografií a pod.) do tabuľky alebo viacerých tabuliek, ktoré sa pravidelne aktualizujú pri nájdení nových publikácií.

Študenti niekedy tejto časti práce nevenujú dostatočnú pozornosť, je to však zásadná chyba. Kvalitné spracovanie teoretických východísk ukazuje, že študenti preštudovali dostatok publikácií k tomu, aby boli

v téme zorientovaní. Orientácia študenta v spracováanej problematike je súčasťou hodnotenia v prípade záverečných a kvalifikačných prác. Teoretické východiská sú dôležité aj pre spracovanie výskumnej časti. Čo je jej obsahom, sa študenti dozvedia na predmetoch, ktoré sa viac venujú príprave, realizácii a vyhodnoteniu výskumu, preto sa v tejto našej vysokoškolskej učebnici vyššie spomenutým častiam prác venovať nebudeme.

V súvislosti s obsahovou stránkou práce, je dôležité tiež spomenúť dva termíny, ktoré súvisia s publikačnou etikou – plagiát a kompilát. Kompilát je práca, ktorá je založená na nesamostatnom použití, preberaní a poskladaní cudzích poznatkov, bez vyjadrenia vlastného stanoviska alebo názorov (Tokárová, Lukáč a Balogová 2003). Autor takejto práce nie je schopný analyzovať, syntetizovať, pracovať samostatne, tvoriť vlastné názory a myšlienky. Celá práca, všetky myšlienky v nej sú „prebraté“ od iných autorov.

Plagiátom označujeme také postupy pri písaní práce, ktoré vychádzajú z vymyslených prieskumov alebo záverov, alebo z neexistujúcich či svojvoľne upravených pôvodných materiálov, bez odvolania sa na zdroj informácie. Práca je vlastne napodobenina, kópia pôvodnej práce, privlastnenie si cudzích myšlienok, postupov, záverov (Strieženeč a Bednárík 2000), alebo poskladaná kópia publikácie iného autora vydávaná za vlastnú autorskú prácu (Tokárová, Lukáč a Balogová 2003).

Nováková (In: Meško, Katuščák, Findra, Bernadič, Nemcová a kol. 2005) člení práce podľa stupňa pôvodnosti. Na základe toho rozlišuje pôvodný, sumarizačný a kompilačný dokument. Pre pôvodný dokument sú charakteristické nové informácie. Pôvodný dokument býva označovaný aj ako primárny dokument. Sumarizačný dokument sumarizuje, zovšeobecňuje a triedi poznatky prebraté z iných dokumentov a vytvára tak novú hodnotu. Pre kompilačný dokument je typické opakovanie informácií prevzatých z iných dokumentov, ktoré sú však v inom vyjadrení.

Ako autorka ďalej uvádza, bakalárske a diplomové práce môžu mať prvky pôvodnosti, sumarizácie aj kompilácie. Miera pôvodnosti je v nich spravidla nižšia ako v iných publikáciách, sú

skôr prehľadové, viac vychádzajú z primárnych a sekundárnych dokumentov ako z vlastného výskumu. Postupne sa však už objavujú aj kvalitné bakalárske či diplomové práce, v ktorých študenti preukazujú aj vlastnú tvorivosť a prezentujú nové pohľady.

Z hľadiska obsahovej stránky je najdôležitejší názov práce a z toho vyplývajúca štruktúra. Názov by mal byť výstižný, stručný a jasný. Štruktúra jednotlivých kapitol by mala tento názov kopírovať. Je vhodné názov práce na začiatku rozanalyzovať, zamerať sa na podstatné veci, eliminovať veci nepodstatné tzv. „*omáčky alebo smog*“. Z názvu vyplýva aj usporiadanie jednotlivých kapitol, proporcionálne rozloženie informácií. Tiež je potrebné zvážiť, ktorá kapitola bude nosná a informácie v nej budú najviac vystihovať podstatu práce a jej názov.

Peat (2002) odporúča usporiadať si myšlienky v logickom poradí, pomocou nadpisov vytvoriť hlavné časti práce, ktoré sa budú zaoberať rôznymi témami. Po vytvorení nadpisov hlavných častí je dôležité zamyslieť sa nad tvorbou podkapitol. Autorka tiež upozorňuje, že na zhrnutie alebo zdôraznenie témy je vhodné použiť grafy alebo tabuľky.

Každú kapitolu, či podkapitolu odporúčame uviesť a tiež zhrnúť. V práci by študenti nemali zabudnúť na identifikáciu obmedzení publikácií, je to signálom toho, že študent venoval dostatok času hľadaniu a študovaniu publikácií a rovnako to svedčí o jeho zorientovaní sa v problematike.

Jedným z hlavných nedostatkov obsahovej stránky býva práve to, že študenti nedostatočne popíšu súčasný stav spracovávanej problematiky vo svete a u nás. Aj Balogová (2008) uvádza, že časť o stave rozpracovanosti spracúvanej problematiky v dostupnej literatúre je v kvalifikačných a záverečných prácach veľmi dôležitá. V popise súčasného stavu uvádzame, aké publikácie k našej téme boli spracované a čo je ich obsahom. Staroňová (2011) uvádza, že ide o zhrnutie a kritickú reflexiu toho, čo k téme bolo napísané. V záverečných a kvalifikačných prácach tiež uvádzame, aké sú sporné otázky, ktoré sa v súčasnosti riešia, alebo sú predmetom polemiky. V práci je tiež vhodné poukázať na nedostatok publikácií,

výskumov, príp. na úplnú absenciu výskumov v spracovávanej problematike. Týmito teoretickými východiskami hľadáme vzťah medzi existujúcimi publikáciami a našou prácou.

V niektorých prácach sa dost' často objavuje nevyváženosť jednotlivých kapitol. V prácach sa napríklad stretávame s tým, že študenti venujú veľa priestoru v práci informáciám, ktorých zaradenie do práce nemá z hľadiska kontextu práce žiadny význam. Napríklad pri práci s názvom Dôsledky užívania drog na užívateľa je história drog v 40 stranovej práci rozpísaná na 15 stranách. História drog pritom nemá tvoriť podstatu práce a zaradenie týchto informácií do práce ani nemá opodstatnenie. Podstatné sú informácie o dôsledkoch užívania drog na užívateľa, preto by táto časť práce nemala byť spracovaná len na 2 – 3 stranách. K ďalším nedostatkom možno zaradiť nelogické usporiadanie kapitol. Najvhodnejší postup je, keď je text práce smerovaný od všeobecných informácií ku konkrétnym. Nelogické usporiadanie jednotlivých častí práce býva zvyčajne spôsobené tým, že študenti nemajú dostatočne preštudovanú spracovávanú problematiku.

Staroňová (2011) uvádza, že práca musí byť písaná odbornou terminológiou. Je potrebné vyhýbať sa akýmkoľvek hovorovým slovám (napr. zdobneninám), nespisovným slovám a pri prekladaní z českej literatúry je potrebné dávať pozor na čečizmy, ktoré sa v prácach vyskytujú pomerne často. Keďže pri spracovávaní práce študenti pracujú aj s cudzojazyčnými literárnymi zdrojmi, je neprípustné, aby do práce pasívne použili preložený text cez prekladač. Zvyčajne sa v tomto texte nenachádzajú vždy štylisticky správne sformulované vety.

Mnohí študenti si odborný štýl mýlia s beletriou a v prácach sa vyskytujú tzv. „románové pasáže“. Práca by sa tiež nemala písať ako návod na použitie alebo ako poskytovanie rád.

Veľkým nedostatkom písomných prác bývajú aj gramatické chyby a preklepy, ktoré znižujú aj úroveň obsahovo kvalitných prác. Je preto vhodné, aby sa práce priebežne kontrolovali. Prvú základnú kontrolu je vhodné „zverit“ textovému editoru. Väčšina editorov poskytuje automatickú kontrolu pravopisu. Ďalšia podrobnejšia kontrola už

závisí od samotného autora práce. Odporúčame, aby práca tesne pred zviazaním prešla podrobnou kontrolou pravopisu a preklepov.

Okrem gramatickej a štylistickej stránky práce je vhodné si prácu kriticky prečítať aj kvôli tomu, aby sme mohli ešte odstrániť nedostatky. Kritické čítanie práce môže byť riskantné a ťažké, najmä v prípade, keď už nemáme dostatok času na väčšiu korekciu práce. Kritické čítanie práce nám však pomáha poznať svoje silné a aj slabé stránky, umožňuje nám pracovať na svojich vedeckých kompetenciách a zlepšovať si ich (Watts 1998).

Ako sme už vyššie uviedli, prekvalifikačné, záverečné a kvalifikačné práce pozostávajú z informácií, ktoré sme sa dozvedeli študovaním problematiky uvedených v publikáciách iných autorov. Tieto prebraté informácie sa najmä v záverečných a kvalifikačných prácach musia doplniť vlastným autorským textom. Autorský text pozostáva napríklad aj z toho, že názory iných autorov navzájom prepájame, porovnávame, vyjadrujeme vlastný názor, môžeme ich podrobiť našej kritike apod. Výsledná práca obsahuje prvky kompilácie, v prevažnej miere vzniká nielen sumarizáciou poznatkov prevzatých z literatúry, ale obsahuje aj výsledky vlastnej vedeckej (tvorivej) práce študenta. V tejto časti uvádzame niekoľko príkladov, ako môže vyzerať práca s prebratými informáciami:

Podstatným rozdielom pri udeľovaní azylu a poskytovaní doplnkovej ochrany je čas, na ktorý sa ochrana udeľuje, s čím súvisí aj typ udeľovaného pobytu (*vlastný text*). V prípade azylu ide o trvalý pobyt cudzinca na našom území, v prípade doplnkovej ochrany ide o prechodný pobyt na dobu jedného roka, ktorý na základe opodstatnených dôvodov možno opäť predĺžiť na dva roky (*prebratý text*), (Formy medzinárodnej ochrany www.minv.sk).

Samozrejme, že v prekvalifikačných, záverečných a kvalifikačných prácach sa neuvádza za autorský text do zátvorky *vlastný text* a ani *prebratý text*. My ho uvádzame iba z toho dôvodu, aby bolo z príkladu jasné, ktorá časť textu je naša a ktorá je prebratá.

V prácach sa názory jednotlivých autorov majú navzájom prepájať a porovnávať. Môže to vyzerať napríklad nasledovne:

Realita prítomnosti dieťaťa so zdravotným postihnutím v rámci

rodiny je – podľa mnohých výskumných zistení – zdrojom stresu (Dyson 1993; Davis 2008), znamená tiež zmenu rodinného fungovania a celkovej kvality života (Benson 2006).

Alebo: Strieženec (1996) hovorí o zdravotnom postihnutí ako o psychickom alebo fyzickom hendikepe, resp. ich kombinácii, ktorá človeku spôsobuje ujmu. Osobou so zdravotným postihnutím môžeme nazvať takú osobu, ktorá má telesné alebo duševné poškodenie, ktoré pretrváva od krátkodobých až po neustále časové intervaly, počas ktorých osobe zabraňuje robiť každodenné činnosti. Hartl a Hartlová (2000) sa čiastočne stotožňujú so Striežencom a definujú zdravotné postihnutie ako psychickú, fyzickú, čiastočnú, dlhodobú alebo neustálu poruchu, ktorá natoľko ovplyvňuje človeka, že mu nedovolí primerane sa brániť a užívať si život v rámci spoločensky bežne stanovených nárokov.

Pri štúdiu publikácií zistíme, že nie všetci autori sa zhodujú vo svojich tvrdeniach alebo zisteniach. Aj takúto informáciu je v záverečných a kvalifikačných prácach dôležité uviesť. Uvedenie protichodných tvrdení môže vyzerat' nasledovne:

Autori Newman (2004) a Vančura (2007) sa zhodujú v tom, že je veľmi dôležité pre rodiča uvedomovať si vlastnú potrebu na odpočinok a nepresil'ovať sa. Starostlivosť o dieťa s postihnutím je aj významný determinant zhoršeného fyzického a emocionálneho zdravia rodičov (Pratibha 1990). Iné zistenia uvádza Repková (2004), ktorá vo výskume nezistila medzi rodinami s deťmi s postihnutím a tzv. bežnými rodinami významný rozdiel pri kvantitatívnom porovnaní ťažkostí rodičov. Podľa Summers (2003, s. 13) *„niektorí rodičia dokonca považujú zdravotné postihnutie svojich detí za zážitok z učenia sa pokore, trpezlivosti, súcitu, prijatia a rešpektu voči ostatným“*.

Alebo: Z výskumu Dellva (2006) vyplýva, že faktory súvisiace s celkovou životnou spokojnosťou rodičov sa po profesionálnej intervencii zmenili. Iné výskumné zistenia však uvádza Dávidek (2010, s. 23) ktorý tvrdí, že sa *„rodičia vôbec necítia byť podporovaní profesionálnymi službami a ich kvalita života ostala aj po intervencii rovnaká.“*

Po prečítaní viacerých výskumných štúdií, článkov, príspevkov z konferencií či monografií, by mal študent vedieť prejaviť svoj vlastný názor k tvrdeniu iného autora. Uvádzame príklad, ako je možné uviesť zdieľanie názorov, či potvrdenie vlastných zistení:

Stotožňujeme sa s názorom Levickej (2004), ktorá za najvhodnejší prístup, umožňujúci chápať rodinu a zároveň s ňou aj pracovať, považuje systémový prístup.

Alebo: Prítomnosť dieťaťa s diabetom znamená pre rodinu zvýšenú záťaž spojenú s manažmentom ochorenia. Adaptácia je určite spojená so zvýšeným stresom. Tento fakt sa odzrkadľuje aj vo výskumných zisteniach Horscha (2007), Jasera (2008) a Lindström (2011) dokonca hovorí o syndróme vyhorenia.

Alebo: Fungujúcu rodinu považujeme za kľúčovú pri podpore a pomoci. Aj podľa Křivohlavého (1999, s. 18) z hľadiska sociálnej opory „*sú najdôležitejšie práve tie osoby, ktoré sú danému človeku najbližšie a ktoré patria do najvnútornejšieho okruhu jeho rodiny*“.

Na vyššie uvedených príkladoch si môžeme všimnúť, akým rôznorodým spôsobom je možné uvádzať tvrdenia či zistenia iných autorov. Podrobnejšie sa tejto problematike budeme venovať v nasledujúcej kapitole.

Spousta (2009) uvádza, že by sme nemali zabúdať, že v práci by sme okrem všeobecne uznávaných morálnych hodnôt mali dodržiavať aj špecifické princípy vedeckej etiky, medzi ktoré zaraďuje vedeckú objektívnosť, pravdivosť, nestrannosť, originalitu, zásadovosť, sebakritiku, osobnú poctivosť, korektnosť, čestnosť a toleranciu iných názorov.

Otázky:

- Aké sú formálne požiadavky na písanie práce z hľadiska písma?
- Z akých častí pozostáva záverečná práca?
- Čo sa dáva do textu abstraktu?
- Ako po sebe nasledujú predné strany záverečnej práce?
- Aký je rozdiel medzi plagiatom a kompilátom?
- Čo je obsahom teoretických východísk?

5 UVÁDZANIE ZDROJOV

Písanie prekvalifikačných, záverečných a kvalifikačných prác sa spája s odbornou alebo vedeckou literatúrou. K nim patria monografie, odborné a vedecké knihy, články z odborných a vedeckých časopisov (nie Zdravie, ani Plus 7 dní apod.), zborníky z odborných a vedeckých konferencií, brožúry združení, interné materiály rôznych inštitúcií, samozrejme zákony a vyhlášky v printovej, alebo elektronickej podobe. Informácie z literatúry v prácach dopĺňame vlastným autorským textom, ktorý je veľmi dôležitý a býva súčasťou posudzovania tohto typu prác. V práci preukazujeme prácu s tvrdeniami či zisteniami iných autorov, ktoré navzájom prepájame, porovnávame, analyzujeme a uvádzame svoj vlastný názor na uvedené informácie, kritický názor, príp. zdieľaný názor. Neodporúča sa použiť ako literárny zdroj napr. bakalárske a diplomové práce, nakoľko aj obhájené práce tohto typu nemusia byť kvalitné.

Samozrejme všetko, čo z tejto literatúry do práce použijeme, musíme v práci označiť tak, aby bolo jasné, ktorá časť je prebratá od iného autora a ktorý text je náš vlastný. Krčál a Teplíková (2014) uvádzajú niekoľko dôvodov, prečo je potrebné uvádzať zdroje. Ak by sme zdroje neuvádzali, porušili by sme autorský zákon a naša práca by bola plagiátom a porušili by sme publikačnú etiku a autorský zákon. Je neetické neuvádzať zdroje, z ktorých sme čerpali informácie, myšlienky, zistenia a tvrdenia iných autorov, ktoré sú ich vlastníctvom. Uvádzanie zdrojov tiež umožní čitateľovi vyhľadať pôvodný zdroj, ak ho zaujal prebratý text a chce o ňom vedieť viac. Správne uvádzanie zdrojov je tiež ukážkou schopnosti práce s literatúrou. Uvedenie zdroja čitateľovi môže poslúžiť aj na to, aby si vedel spätne overiť tvrdenie, myšlienku, ktorú v práci uvádzame, či sme ju náhodou nevytrhli z kontextu alebo nesprávne preložili apod.

Myšlienky, zistenia či tvrdenia z rôznych literárnych prameňov preberáme do vlastného textu dvomi formami, napríklad text iného autora do vlastnej práce buď doslovne prepíšeme, alebo informácie od iného autora napíšeme vlastnými slovami.

Na to, ako sa konkrétne uvádza prebratý text v našej práci, existuje viacero spôsobov (napr. APA, ASA, Oxfordský štýl, Harvardský systém, Chicagsky systém, ISO 690,...). Pre písanie záverečných a kvalifikačných prác je odporúčané uvádzať zdroje podľa citačného štandardu ISO 690, ak daná univerzita, fakulta alebo katedra nemá stanovenú inú normu na uvádzanie zdrojov. Naša katedra má stanovený citačný štandard STN ISO 690. Tento citačný štandard býva zhruba každých 10 rokov novelizovaný. Novelizácia niekedy prináša viacero rozporuplných informácií, preto naša katedra z nej vyberá informácie tak, aby boli študentom pri písaní prác zrozumiteľné.

Aj Lichnerová a Béllerová (2024) uvádzajú, že pri štúdiu najnovšej verzie citačného štandardu ISO 690 zistili, že sa v nej nachádza viacero protichodných informácií, najmä v prípade pravidiel a príkladov, preto sme sa rozhodli, že vyberieme pri každom type publikácie iba 1 spôsob jej uvádzania, aby sme predišli zbytočným nejasnostiam a zmätkom.

Ostatná úprava ISO 690 prebehla v roku 2021, u nás bola prebratá v roku 2022 pod názvom STN ISO 690: 2022 (01 0197), Informácie a dokumentácia. Návod na tvorbu bibliografických odkazov na informačné pramene a ich citovanie.

ISO 690 uvádza 5 spôsobov citovania (numerický systém, systém priebežných poznámok, systém menných značiek, spojený systém, harvardský systém – systém prvého údaja a dátumu). V rámci našej katedry sme pre záverečné a kvalifikačné práce vybrali Harvardský systém. Týmto spôsobom sa uvádzajú zdroje vo všetkých typoch prác, čiže aj v prekvalifikačných prácach. V tejto kapitole si bližšie vysvetlíme aj základné pojmy súvisiace s prácou s rôznymi informačnými zdrojmi a zároveň aj techniku uvádzania zdrojov v súlade s vybraným systémom citovania.

Ako je uvedené v Smernici rektora Trnavskej univerzity v Trnave

č. 20/2021, pri citovaní je dôležité dodržať etiku citovania a tiež techniku citovania. Technikou citovania sa myslí spôsob uvádzania cudzích tvrdení či zistení v súlade so spôsobom, ktorý je uvedený v Autorskom zákone či v iných právnych a technických normách, pričom ide o prepojenie použitej informácie s informáciami o publikácii, z ktorej sú dané informácie čerpané. Etika citovania znamená to, že sa zodpovedne uvádzajú zdroje, z ktorých autor práce čerpal, pretože zistenia, či tvrdenia iných autorov podliehajú ochrane, nakoľko ide o ich duševné vlastníctvo.

5.1 Citát a parafráza

Ako sme už uviedli, odborné a vedecké práce sú písané tak, že uvádzajú zistenia či tvrdenia iných autorov, a to buď doslovne, alebo sa text iných autorov uvádza vlastnými slovami. Ak ide o uvádzanie doslovného znenia úryvku textu iného autora, čiže ak sa informácia z literatúry preberie presne tak, ako ju naformuloval iný autor, ide o citát. Citáty nebývajú používané často a nebývajú veľmi dlhé. Citát sa používa najmä vtedy, ak podporí alebo doplní naše vlastné tvrdenia, resp. je predmetom našej kritiky či analýzy. Vhodné sú aj vtedy, keď svojou výstižnosťou skrátia zdĺhavý výklad (Grell a Kročitý 2006).

Keďže ide o doslovné znenie prebraté od iného autora, resp. autorov, k odlišeniu citovaného výroku od ostatného textu sa používajú grafické prostriedky. Doslovne prevzatý text sa zvyčajne dáva do úvodzoviek. Citačný štandard ISO 690 umožňuje zmeniť aj spôsob písma. Myslí sa tým, že doslovne prebratý text môže byť uvedený kurzívou (nakloneným písmom). Nikdy sa však nemá prechádzať z jedného typu písma do druhého. Napr. keďže je práca písaná typom písma Times New Roman, citát neuvádzame typom písma Arial apod.). ISO 690 dovoľuje dokonca pri dlhšom citáte vynechať úvodzovky. My to však, kvôli prehľadnosti a tradícii, neodporúčame. Ak je citát dlhší, je tiež možné odsadiť ho od textu vynechaním riadku.

Pri citáte sa používa priama reč s uvádzacou vetou, ktorá zvyčajne obsahuje meno odcitovaného autora a stručný odkaz na citovaný zdroj. Stručný odkaz na citovaný zdroj znamená, že okrem mena autora uvedieme aj rok, v ktorom bola publikácia, z ktorej čerpáme informácie, vydaná. Keďže sme prebrali text doslovne, za rokom vydania publikácie je potrebné uviesť číslo strany, na ktorej sa prebratý text v pôvodnej publikácii nachádza.

Uvádžame príklad citátu s odkazom na pôvodnú publikáciu:

Aj podľa Křivohlavého (1999, s. 18) z hľadiska sociálnej opory „*sú najdôležitejšie práve tie osoby, ktoré sú danému človeku najbližšie a ktoré patria do najvnútornejšieho okruhu jeho rodiny*“.

Odkaz na literatúru môžeme uviesť aj na konci textu. V takomto prípade dávame do zátvorky meno autora citovaného dokumentu, rok jeho vydania a strana, na ktorej sa nachádza príslušný doslovne prebratý text.

Napr. „*Zabezpečenie komplexnej starostlivosti o žiadateľov o azyl má v kompetencii Migračný úrad Ministerstva vnútra SR*“ (Petrányiová 2007, s. 162).

V prípade, že pri písaní práce používame cudzojazyčnú literatúru, citáty zo všeobecne známych jazykov (napr. z angličtiny, nemčiny, francúzštiny) sa často neprekladajú, pretože sa predpokladá ich znalosť.

Napr. Ako uvádza Jovelin (2022, s. 13 – 14) vo Francúzsku „*les professions sociales ont été construites autour de sa triple généalogie historique, au croisement d'une triple histoire: suppléance familiale (profession d'assistante sociale), l'éducation de jeunes inadaptés (éducateurs spécialisés), l'animation avec les animateurs socioculturels*“.

V prípade, že sa autor rozhodne preložiť preberanú stať do slovenčiny, už nejde o doslovný citát, ale o parafrázu. Je možné urobiť kompromis a uviesť citát v origináli a zaň umiestniť jeho preklad. Preklad sa umiestňuje do hranatých zátvoriek.

Napr. Ako uvádza Jovelin (2022, s. 13 – 14) vo Francúzsku „*les professions sociales ont été construites autour de sa triple*

généalogie historique, au croisement d'une triple histoire: suppléance familiale (profession d'assistante sociale), l'éducation de jeunes inadaptés (éducateurs spécialisés), l'animation avec les animateurs socioculturels“ [sú sociálne profesie postavené na jeho trojitej historickej genealógii, na križovatke trojitej histórie: nahradenie rodiny (profesia sociálneho pracovníka), výchova neprispôsobivých mladých ľudí (špeciálni pedagógovia), animácia so sociokultúrnymi animátormi].

Pokiaľ máme k dispozícii inojazyčnú literatúru, ktorá nepoužíva latinku, citát sa transliteruje, čiže prepisuje latinkou v origináli. Tento prípad sa však na Slovensku vzťahuje iba na ruský jazyk, pretože iné jazyky nepoužívajúce latinku nie sú všeobecne známe.

Ak by sa študent rozhodol uvádzať doslovné citáty vo svojej práci v cudzom jazyku, práca by sa mohla stať málo zrozumiteľná pre čitateľov, ktorý daný cudzí jazyk neovládajú. Pre záverečné práce sa preto odporúča informácie z cudzojazyčnej literatúry neuvádzať doslovne v cudzom jazyku, odporúčame ich radšej parafrázovať a parafrázu uvádzať v slovenskom jazyku.

Parafráza je druhým spôsobom použitia zistení, či tvrdení iných autorov, ktorý býva v prácach využívaný častejšie. Parafráza nie je doslovne prebratá myšlienka iného autora, ide o upravený text, ktorého zmysel však zostáva nezmenený. Nakoľko nejde o doslovne prebraté tvrdenie, ako v prípade citátu, v texte nie je potrebné jeho odlišenie úvodzovkami. Prevzatý text zvyčajne skracujeme. Dôležité je, že parafráza nesmie obsahovať naše vlastné myšlienky. Aj v prípade, keď v práci uvádzame parafrázu, je potrebné uviesť priezvisko autora a rok vzniku publikácie.

Parafráza v texte môže vyzeráť nasledovne:

Z výskumu Dellva (2006) vyplýva, že faktory súvisiace s celkovou životnou spokojnosťou rodičov sa po profesionálnej intervencii zmenili.

V prípade, ak sa nepoužije meno autora v texte, parafráza môže vyzeráť takto: Starostlivosť o dieťa s postihnutím je aj významný determinant zhoršeného fyzického a emocionálneho zdravia rodičov (Pratibha 1990).

Z uvedeného vyplýva, že meno autora, ktorého myšlienky preberáme, môžeme spomenúť priamo v texte našej práce, alebo ho uvádzame do zátvorky za prebratý text.

5.2 Uvádzanie použitých zdrojov v texte

Uvádzanie použitých zdrojov v texte, ktoré spája prebratý text v práci s publikáciou, z ktorej bol text čerpaný, sa nazýva citácia. Citácia nám tiež spája prebratý text so zoznamom literatúry, v ktorom je uvedených viac údajov o konkrétnej publikácii. Spôsob citácie sa spája so spôsobom uvádzania zdrojov (Informačná a mediálna gramotnosť www.midas.uniba.sk). V tejto časti sa viac zameriame na spôsob uvádzania zdrojov podľa ISO 690, konkrétne metódu prvého údaja a dátumu. Pri tejto metóde sa na príslušnom mieste v texte, kde je uvedená prebratá myšlienka, v zátvorkách napíše meno autora (1. údaj) a dátum (t. j. rok vydania) použitej publikácie. V práci to môže vyzeráť napr. nasledovne: (Pavelová 2015), alebo ak sa 1. údaj už nachádza v rámci textu, rok publikovania sa uvedie za ním v zátvorkách, napr.: Podľa zistení Pavelovej (2015)... V prípade potreby sa za rokom uvedú aj čísla strán, ak ide o doslovne prebratý text. Ak majú 2 publikácie, alebo niekoľko publikácií, ten istý prvý údaj a rovnaký rok vydania, odlišia sa malými písmenami (a, b, c atď.) za rokom vo vnútri zátvoriek.

Napr. (Levická 2014a)

(Levická 2014b).

Dvaja autori spomenutí priamo v texte môžu byť uvedení nasledovne: Chovancová a Pavelová (2012) identifikovali dve skupiny v kontexte zmeny injekčného spôsobu na menej rizikový: tí, ktorí momentálne nepocitujú žiadne výhody, ak by zmenili injekčný spôsob užívania drog za menej rizikový a tí, ktorí pocitujú výhody zmeny injekčného spôsobu užívania na iný.

V prípade, že nespomenieme mená autorov priamo v texte našej práce, ale uvedieme ich na koniec prebratého textu, v našej práci ich uvedieme do zátvoriek.

Napr. (Slaná a Gašparová 2020).

Rovnakým spôsobom sa uvádzajú aj traja, štyria a piati autori.

Napr. (Botek, Žáková a Bánovčinová 2018)

(Uhnáková, Bánovčinová, Molnárová Letovancová a Kovalčíková 2020)

(Mydlíková, Patyi, Nicolussi, Dobříková a Dávideková 2014).

Ak má publikácia viac ako päť autorov, odkaz možno skrátiť tak, že uvedieme iba meno prvých piatich autorov a za nimi sa uvedie skratka a kol.

Napr. publikáciu so 16 autormi E. Nemčovská, M. Garabášová, D. Kállayová, M. Majdan, M. Rafajdus, M. Rusnák, K. Grendová, G. O. Počrvina, O. Marcu, S. Savova, S. Vassileva, S. Marinković, A. Popović, J. Stanković, D. Stošić, A. Karali uvedieme takto: (Nemčovská, Garabášová, Kállayová, Majdan, Rafajdus a kol. 2016).

Ak použitý dokument nemá autora, cituje sa podľa prvého údaja, ktorý je v zázname o dokumente (napr. názov publikácie, číslo normy atď.), alebo primerane skrátenej časti názvu a odkazu na stranu, ak ide o citát.

Napr.: (Vademecum sociálnej práce 2017, s. 118),

(Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle)

V prípade čerpania informácií zo zákonov, ak preberáme text doslovne, uvádzame aj číslo paragrafu, nie iba číslo a názov zákona, ak text nepreberáme doslovne, tak uvedieme iba číslo a názov zákona. Uvádzame nasledovný príklad na parafrázu:

Na splnenie cieľov programu zaobchádzania sa využívajú najmä metódy a postupy pedagogického a psychologického pôsobenia, metódy sociálnej práce, zaraďovanie do práce, vzdelávanie a kultúrno-osvetová činnosť a disciplinárna právomoc, čo všetko má vo všeobecnosti za úlohu práve Oddelenie výkonu trestu (Zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody).

Uvádzame aj príklad, ako môžeme uviesť publikáciu bez uvedenia autora aj s parafrázou: V závislosti od krajiny sa úloha a moc asociácií môže značne líšiť (Integrácia osôb so zdravotným postihnutím do spoločnosti 1997).

Lichnerová a Bellárová (2024) uvádzajú, že v najnovšej úprave citačného štandardu ISO 690 sa spomína aj uvádzanie publikácie, ktorá má na mieste meno autora uvedené Anonym. V takomto prípade sa označenie Anonym chápe ako meno autora. V texte práce by sme takúto publikáciu, ktorá bola napríklad vydaná v roku 2023, uviedli nasledovne: ... (Anonym 2023).

Ak čerpáme informácie, ktoré sa nachádzajú v článku v časopise, alebo v príspevku v zborníku, v texte našej práce nie je pri odkaze v texte na zdroj viditeľný žiadny rozdiel. Uvedieme meno autora článku či príspevku a rok vydania publikácie. V texte práce to vyzerá napríklad nasledovne: Barochová (2011) podotýka, že všeobecne narážame na nepriechnosť sociálnych výskumov do praxe.

Uvádzame aj príklad na doslovný citát zo zákona: Podľa § 2 Zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách je nepriaznivá sociálna situácia „*ohrozenie fyzickej osoby sociálnym vylúčením alebo obmedzenie jej schopnosti sa spoločensky začleniť a samostatne riešiť svoje problémy*“.

Môže sa stať, že v preberanom texte sa nachádza myšlienka iného autora, nie myšlienka autora knihy, alebo článku, ktorý máme k dispozícii. V tomto prípade sa uvádza slovo In. Ak napr. Levická vo svojej publikácii čerpala z publikácie Strieženca, tak v našom texte tvrdenie Strieženca uvedieme nasledovne:

Strieženec (In: Levická 2013) definuje sociálnu prácu...

V súčasnosti študenti využívajú najmä elektronické publikácie, či už ide o monografie, časopisy alebo zborníky. Ani v takomto prípade nie je v texte práce viditeľný rozdiel, ak publikácia, z ktorej čerpáme informácie do našej práce obsahuje meno autora a rok vydania publikácie a v prípade doslovného prevzatia textu, máme k dispozícii aj číslo strany. V texte našej práce to môže vyzeráť nasledovne:

Kvalita života seniorov závisí od fyzického zdravia, miery nezávislosti, fyzického fungovania a adaptačných mechanizmov (Šímová 2010).

V prípade, ak nemáme k dispozícii vyššie uvedené údaje o publikácii, z ktorej preberáme informácie, namiesto autora a roku

vydania publikácie použijeme názov článku a skrátene odkaz na stránku, z ktorej sme čerpali informácie.

Napr.: Podstatným rozdielom pri udeľovaní azylu a poskytovaní doplnkovej ochrany je čas, na ktorý sa ochrana udeľuje. V prípade azylu ide o trvalý pobyt cudzinca na našom území, v prípade doplnkovej ochrany ide o prechodný pobyt na dobu jedného roka, ktorý na základe opodstatnených dôvodov možno opäť predĺžiť na dva roky (Formy medzinárodnej ochrany www.minv.sk).

Pri využívaní informácií z elektronických dokumentov sa odporúča rešpektovať copyright a autorstvo súborov a informácií, zaznamenávať dostatok informácií o súbore tak, aby bolo možné informáciu znovu vyhľadať. Za verifikovateľnosť informácie zodpovedá autor, ktorý sa na ne odvoláva.

Zo všetkých publikácií, či už tlačených, alebo elektronických, z ktorých sme v našej práci použili informácie, musíme urobiť zoznam. Aké formálne a obsahové náležitosti pri tvorbe takéhoto zoznamu majú byť dodržané, uvádzame v nasledujúcej časti tejto učebnice.

5.3 Zoznam bibliografických odkazov

Uvádzanie použitých zdrojov tiež vychádza z normy STN ISO 690: 2022. Ide o návod na tvorbu bibliografických odkazov na informačné pramene a ich citovanie, čiže uvádzanie všetkých potrebných údajov, aby sme vedeli identifikovať zdroj, z ktorého boli v práci použité informácie. Ide o štandardizovaný popis citovaného dokumentu, ktorý musí jasne identifikovať dokument a obsahovať predpísané časti dokumentu, pričom úplný bibliografický odkaz sa uvádza na konci práce v zozname použitej literatúry.

Pri tejto citačnej metóde sa jednotlivé položky v zozname bibliografických odkazov uvádzajú v abecednom poradí, pričom sa nečísľujú. Smernica rektora Trnavskej univerzity v Trnave č. 20/2021 je uvedené, že jednotlivé bibliografické odkazy sú

zoraďené podľa prvého prvku, za ktorý sa pridá rok vydania. Za ním sa v prípade potreby uvedú malé písmená na odlíšenie odkazov s rovnakým prvým údajom a rokom vydania.

Ako sme uviedli v predchádzajúcej podkapitole, do zoznamu dávame všetky publikácie, ktoré sme mali k dispozícii, a z ktorých sme čerpali informácie do našej práce. Nezaradujeme doň však publikácie, ktoré sme síce čítali k téme našej práce, ale nič z nich sme v práci nepoužili.

Bibliografický odkaz obsahuje údaje, ktoré identifikujú použitú publikáciu, t. j. na autora a konkrétne dielo. Bibliografický odkaz tak čitateľovi umožní vyhľadať si nami použité publikácie, ak má záujem preštudovať si ich, preto je potrebné bibliografický odkaz urobiť správne a presne. Zároveň je tým dodržaný citačný štandard, poradie jednotlivých údajov v zozname použitej literatúry musí byť podľa neho. V zozname použitej literatúry sa nadväzuje na citácie použité v práci. Správne uvádzanie použitých informačných zdrojov je podľa nás prejavom vedeckej gramotnosti a solidnosti autora a preto jej musíme venovať dostatočnú pozornosť.

Každý odkaz na použitú publikáciu sa uvádza v samostatnom odstavci a jednotlivé odstavce sú od seba oddelené vynechaným riadkom. V zozname bibliografických odkazov sa uvádzajú aj odkazy na zdroje, z ktorých sme v práci čerpali grafy, tabuľky alebo iný obrazový materiál, rovnako ako výsledky cudzích prieskumov, výskumov či iných zistení.

Ako sme uviedli vyššie, bibliografický odkaz pozostáva z presne stanovených položiek. Tieto položky nie sú rovnaké pre všetky typy použitých prameňov. Postupne si uvedieme, ako sa uvádzajú všetky najčastejšie používané typy publikácií. Rozdiely v uvádzaní jednotlivých typov publikácií sa veľmi od seba nelíšia, niektoré typy publikácií majú v bibliografickom odkaze viac položiek, napr. ak čerpáme informácie z článku, ktorý bol publikovaný v časopise.

Štruktúra položiek bibliografického odkazu pozostáva z autora, roku vydania a ďalších faktov o publikácii. Citačný štandard dovoľuje uvádzať celé krstné meno autora publikácie, alebo sa môže uviesť jeho skratka. Na našej katedre odporúčame uvádzať

iba skratku krstného mena, čo nám zjednoduší uvádzanie najmä mien zahraničných autorov, ktorí môžu mať viacero krstných mien, ktorých plné znenie nemusí byť uvedené priamo v publikovanej práci. Priezvisko sa v zozname literatúry celé píše verzálkami, čiže veľkými písmenami. Za priezviskom nasleduje čiarka, potom ide iniciála krstného mena autora, za ktorým sa píše bodka. Za bodkou sa dáva čiarka a za ňou sa uvádza rok vydania publikácie. Za rokom vydania sa dáva bodka. Zápis bude vyzerať nasledovne:

GAŽIKOVÁ, E., 2014.

Za týmito informáciami nasledujú fakty o publikácii, ktoré obsahujú názov publikácie, príp. jej podnázov (toto je nepovinný údaj). Za názvom sa dáva bodka. Za podnázov sa tiež dáva bodka. Názov a podnázov publikácie v prípade monografie je uvedený kurzívou (*I – italics*). Za názov, príp. podnázov sa uvádza poradie vydania publikácie v prípade, ak je iné ako prvé). Za poradie vydania publikácie sa dáva bodka. Za poradím vydania sa uvádza vydavateľstvo, v ktorom bol daný zdroj publikovaný. Za vydavateľstvo sa dáva bodka. Predchádzajúca úprava citačného štandardu ISO 690 určovala ako povinný údaj aj ISBN, súčasná úprava určuje ISBN ako nepovinný údaj, preto ho študentom neodporúčame uvádzať. Posledným údajom bibliografického odkazu bude teda vydavateľstvo, za ktorým sa dáva bodka.

Napr. GAŽIKOVÁ, E., 2014. *Rizikové správanie detí v detských domovoch*. UKF.

Pokiaľ sme čerpali informácie z inojazyčného dokumentu, všetky údaje o ňom sa uvádzajú v jazyku, v ktorom je dokument napísaný. Ak ide o svetový jazyk (angličtina, francúzština apod.), názov dokumentu nie je nutné prekladať, avšak v prípade, že ide o iný jazyk, preklad sa dáva do hranatých zátvoriek a umiestni sa hneď za názov v origináli. Ak ide o jazyk, ktorý nepoužíva latinu, treba ho transliterovať, čiže prepísať latinou tak, ako sa vyslovuje.

Ako sa uvádzajú knižné, monografické publikácie s 1 autorom sme už uviedli vyššie. V prípade, že máme od toho istého autora dve publikácie, ktoré boli vydané v tom istom roku, hneď za rokom vydania prvej publikácie umiestnime malé a, v prípade druhej

publikácie malé b. Malé a je zvyčajne priradené podľa abecedného poradia názvov publikácií. Uvádzame príklad:

LEGERSKÝ, D., 2018a. *Sekty a kulty na Slovensku*. Oliva.

LEGERSKÝ, D., 2018b. *Zakázané náboženské združenia na Slovensku*. Oliva.

Dvoch autorov uvádzame použitím spojky a, pričom meno prvého autora uvedieme inverzne, čiže najskôr uvedieme jeho priezvisko a až potom krstné meno. Meno druhého autora uvádzame štandardne, teda najskôr krstné meno a potom jeho priezvisko. Priezviská oboch autorov uvádzame veľkými verzálkami.

Napr. PAVELOVÁ, L. a M. TVRDOŇ, 2006. *Komunitná sociálna práca*. FSV UKF.

Najnovšia úprava STN ISO 690 z roku 2022 uvádza, že ak ide o preberanie informácií nie priamo z informačného zdroja, ale ide o jeho dopĺňanie, uvádzajú sa v slovenčine. Myslí sa tým napr. spojka medzi menami spoluautorov, tiež rozsah strán, formát a typ nosiča, rola tvorcov, dostupnosť, údaj o citovaní (Lichnerová a Béllerová 2024). V prípade monografie, ktorá bola publikovaná v zahraničí, jej zápis v zozname bibliografických odkazov bude nasledovný:

Napr. RUSNÁKOVÁ, M. a M. SZABÓOVÁ, 2013. *Parenting from the perspective of young adults from childrens homes*. Libreria Ateneo Salesiano (LAS).

Ak má publikácia troch, štyroch či piatich autorov, uvedenie takejto publikácie v zozname literatúry je také, že jednotlivých autorov oddeľujeme bodkočiarkou, okrem posledného autora. Pred posledného autora dávame spojku a. Pravidlo, že iba prvý autor je napísaný inverzne, platí aj v prípade viacerých autorov publikácie:

BOTEK, O.; M. ŽÁKOVÁ a A. BÁNOVČINOVÁ, 2017. *Sociálna práca očami verejnosti*. Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity v Trnave.

ŠAVRNOCHOVÁ, M.; J. ŠOLCOVÁ; A. ALMAŠIOVÁ a M. ALMÁŠI, 2020. *Excesívne používanie internetu u mladých ľudí je sociálne znevýhodneného prostredia na Slovensku*. Belianum.

Pri viacerých autoroch ako päť sa obyčajne uvádza prvých päť autorov a za nimi sa dáva skratka a kol., v prípade zahraničnej

literatúry sa môže uviesť latinská skratka et al. (a iní). V prípade publikácie napr. so 16 autormi E. Nemčovská, M. Garabášová, D. Kállayová, M. Majdan, M. Rafajdus, M. Rusnák, K. Grendová, G. O. Počrvina, O. Marcu, S. Savova, S. Vassileva, S. Marinković, A. Popović, J. Stanković, D. Stošić, A. Karali uvedieme takto:

NEMČOVSKÁ, E.; M. GARABÁŠOVÁ; D. KÁLLAYOVÁ; M. MAJDAN; M. RAFAJDUS a kol., 2016.

V prípade, že publikácia nemá autora, ale má editora, uvádza sa editor publikácie. V takomto prípade sa uvádza rovnakým spôsobom ako autor, no za jeho menom sa v okrúhlych zátvorkách uvedie skratka ed. V prípade, ak je editorov viac, do zátvorky sa dá skratka eds. Najčastejšie sa stretneme s editormi, alebo so zostavovateľmi, v prípade zborníkov a niekedy aj v prípade monografií, či slovníkov a encyklopédií.

Napr.: LOVAŠOVÁ, S. (ed.), 2014.

Ak má publikácia editora či editorov, avšak jednotlivé časti publikácie majú svojich autorov, ako prvý údaj uvádzame meno autora časti, z ktorej sme použili informácie. Napríklad ak použijeme informáciu z článku autorky Bánovčinovej, ktorý bol uverejnený v zborníku, ktorý zostavoval Botek, bibliografický odkaz bude vyzerat' nasledovne:

BÁNOVČINOVÁ, A., 2020. Sociálna opora nízkoprijímavých rodín. In: Botek, O. (ed.). *Nízkoprijímavé rodiny na Slovensku*.

Nový citačný štandard STN ISO 690:2022 uvádza aj možnosť, ako sa uvádza publikácia, kde je ako autor uvedené „meno“ Anonym. V takomto prípade uvádzame meno autora nasledovne:

ANONYM, 2024.

Do práce však môžeme čerpať informácie aj z takých publikácií, v ktorých nie sú uvedené všetky potrebné informácie ohľadne zdroja. V prípade, že publikácia nemá ani editora, ako prvý údaj v zápise bude jej názov.

Napr.: *Pravidlá slovenského pravopisu*. 1998. VEDA.

Ako uvádzajú Lichnerová a Bellérová (2024) súčasne platný citačný štandard ISO 690 neurčuje ako povinný údaj miesto vydania, čiže bibliografický odkaz je kratší. Zároveň sa tak

odstráni pochybnosť študentov, ktoré miesto vydania uviesť vo svojom zozname literatúry, ak preberaná publikácia vyšla na viacerých miestach. Takáto situácia je bežná v prípade niektorých zahraničných publikácií.

Ak nie je známy vydavateľ, uvedie sa latinská skratka s. n., čo znamená sine nomine – bez vydavateľa, do hranatých zátvoriek. Súčasne platný citačný štandard povoľuje uviesť aj [vydavateľ nie je známy] alebo [b. v.]. Prikláňame sa k odporúčaniam autoriek Lichnerovej a Bellérovej (2024) a študentom doporučujeme uvádzať latinskú skratku [s. n.]. Ak ide o online elektronické dokumenty, pri ktorých sa nedá zistiť vydavateľ, neuvedie sa. Je však potrebné uviesť sieťovú adresu, na ktorej je dokument zverejnený.

Ak nie je známy rok vydania, vieme ho však z publikácie identifikovať, napr. podľa udalostí, ktoré sú v publikácii popisované, rok sa uvádza do hranatých zátvoriek. Najčastejšie vieme identifikovať rok vydania publikácie v prípade, ak autor uvádza, že práve bola prijatá nová norma. V prípade, že nie je známy rok vydania a nedá sa určiť ani podľa iných znakov, uvedie [s. a.], [bez dátumu] alebo [b. d.]. Opäť sa prikláňame k odporúčaniam autoriek Lichnerovej a Bellérovej (2024) a študentom doporučujeme uvádzať latinskú skratku [s. a.].

V prípade, že sme čerpali z časopisu, informácií v zozname použitej literatúry je viac, pretože je potrebné uviesť aj názov časopisu a aj jeho ročník, číslo a strany, na ktorých sa článok nachádza. Názov časopisu sa uvádza kurzívou (nakloneným písmom).

Lichnerová a Bellérová (2024) uvádzajú spôsob zápisu bibliografického odkazu tak, že ako 1. údaj ide meno autora článku a za ním ide názov článku. ISO 690: 2022 však dovoľuje aj trochu iný spôsob zápisu, ktorý pre lepšiu orientáciu v zozname odporúčame.

Napr. PAVELOVÁ, Ľ. 2005. Reakcie detí na závislosti rodiča. *Čistý deň*, roč. 15, č. 3, s. 22 – 23.

LUHA, J., L. BEROVÁ a M. ŽÁKOVÁ, 2012. Názory verejnosti na migrantov a ich integráciu v SR: II. začleňovanie imigrantov

do spoločnosti. *FORUM STATISTICUM SLOVACUM*, roč. 12, č. 4, s. 135 – 139.

Ak sme čerpali informácie zo zahraničného časopisu, jednotlivé informácie uvádzame v originálnom jazyku, iba spojka a v prípade viacerých autorov článku a skratka strán, na ktorých je článok publikovaný, sa uvádza v slovenčine.

Napr. CAMP, E. M. a H. A. OESERREICH, 2010. Uncommon Teaching in Commonsense Times: A Case Study of a Critical Multicultural Educator and the Academic Success of Diverse Student Populations. *Multicultural Education*, Vol. 17, No. 2, s. 20 – 26.

Ak sme čerpali z časopisu, ktorý vyšiel elektronicky, uvádza sa nasledovne:

REPKOVÁ, K., 2024. “We Ask what Clients Think”. Involving User Representatives in Quality Evaluation – a Pilot Project from Slovakia. *Czech and Slovak Social Work*. Online. Vol. 24, No. 1, s. 17 – 31. Dostupné na: 1/2024 – Social Work (socialniprace.cz) [dátum citovania 2023-01-10].

Ak používame príspevok, ktorý bol uverejnený v zborníku, zápis v zozname literatúry bude nasledovný:

FABIAN, A., 2014. Stratégie zvládania vlastnej disharmónie u sociálnych pracovníkov In: *Rizikové správanie v teórii a praxi sociálnej práce. 3. ročník Košických dní sociálnej práce*. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, s. 32 – 37.

Ak bol zborník zahraničný, uvedieme ho nasledovne:

BANKS, J. A., 2001. Multicultural education: Goals, possibilities and challenges. In: *Multicultural education in the 21st century*. Addison-Wesley, s. 15 – 25.

Ak sme čerpali informácie z príspevku, ktorý mal dvoch autorov a bol uverejnený v zborníku, uvádzame ho nasledovne:

HALACHOVÁ, M. a E. ŽIAKOVÁ, 2014. Kyberšikanovanie študentov vysokých škôl ako jedno z najzávažnejších sociálnych rizík informačnej spoločnosti. In: *Rizikové správanie v teórii a praxi sociálnej práce. 3. ročník Košických dní sociálnej práce*. Online. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach,

s. 338 – 343. Dostupné na internete: <https://unibook.upjs.sk/sk/socialna-praca/513-rizikove-spravanie-v-teorii-a-praxi-socialnej-prace-3-rocnik-kosických-dni-socialnej-prace> [dátum citovania 2022-13-10].

V prekvalifikačných, bakalárskych a diplomových prácach je dovolené čerpať informácie aj z dizertačných prác. V tomto prípade sa zdroj uvádza takto:

STRÝČKOVÁ, D., 2019. *Kvalita života žien pracujúcich v pouličnom sexbiznise a injekčne užívajúcich drogy*. Dizertačná práca. M. ŽÁKOVÁ (vedúca záverečnej práce). TU, FZaSP. 160 s.

Ak je dizertačná práca publikovaná v online priestore, jej zápis v zozname použitej literatúry by bol nasledovný:

STRÝČKOVÁ, D., 2019. *Kvalita života žien pracujúcich v pouličnom sexbiznise a injekčne užívajúcich drogy*. Online. Dizertačná práca. M. ŽÁKOVÁ (vedúca záverečnej práce). TU, FZaSP. 160 s. Dostupné na: https://ezp.truni.sk/ezpold?fn=ezc_downloads&fullfile=/Prace/2019/S/247DD8E3B05048479C134007F051ED0B.pdf&fs=5E290010584B4028A987BEE3B94098EB [dátum citovania 2023-08-22].

Niektoré monografie, ako aj vysokoškolské učebnice, môžu mať uvedených autorov pri jednotlivých kapitolách. V takomto prípade bude v zozname bibliografických odkazov uvedené nasledovné:

ŽÁKOVÁ, M., 2023. *Social work with migrants who asked for international protection and with migrants with granted international protection in Slovak Republic*. In: Botek, O. *Migrant policies and practice in selected countries*. TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS, s. 132 – 163.

V prácach sa často uvádzajú normy a legislatívne dokumenty. Ich spôsob zápisu do zoznamu je:

STN ISO 690: 2022, *Informácie a dokumentácia. Návod na tvorbu bibliografických odkazov na informačné pramene a ich citovanie*.

Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Publikácie ministerstiev, ktoré nemajú uvedeného autora, sa

uvádzajú rovnako, ako iné publikácie bez autora, čiže ako prvý údaj sa uvedie názov publikácie a potom rok vydania publikácie. Uvádzame nasledovný príklad:

Štatistický prehľad legálnej a nelegálnej migrácie v Slovenskej republike. 2016. Prezídium policajného zboru, Úrad hraničnej a cudzineckej polície.

V práci je možné uviesť aj osobnú korešpondenciu, rozhovor a rukopisy. Uvádza sa meno osoby, s ktorou sme komunikovali, kedy sme komunikovali, čo bolo predmetom komunikácie a typ komunikácie. Uvádzame spôsob ich uvedenia v zozname literatúry:

MACHÁLKOVÁ, A., 2018-05-31. *Postavenie a úlohy sociálneho pracovníka pracujúceho v nemocnici.* Osobná komunikácia.

NEŠPOR, K., 2022-01-15. *Dopad psychiatrických ochorení na sociálnu stránku chorého.* Emailová komunikácia.

Rukopis uvádzame nasledovne:

ŽÁKOVÁ, M. a N. KOVALČÍKOVÁ, 2007. *Manuál pre písanie vysokoškolských prác.* Rukopis.

Študenti môžu čerpať aj z prednášky pedagóga, ktorá nebola publikovaná. Podľa aktuálne platného citačného štandardu je možné túto prednášku uviesť nasledovne:

ŽÁKOVÁ, M. *Harm reduction.* Prezentácia. 2023-12-05.

V súčasnosti je možné v práci použiť aj informácie z blogu odborníkov. Odporúčame však použiť iba blogy tých odborníkov, ktorí sú v odbornej spoločnosti uznávaní a iba v tom prípade, ak sa k danej informácii nevieme dostať prostredníctvom iných publikácií. V takomto prípade bude zápis v zozname bibliografických odkazov obsahovať názov blogu, rok, názov príspevku, označenie typu zdroja, čiže napr. Blogový článok, dátum publikovania, úplný odkaz na stránku a inverzným spôsobom uvedený dátum, kedy sme si daný blogový článok zobrazili. Uvádzame príklad, ako by mohol blog byť uvedený (nejde o skutočný blog):

Smích, relaxace, střízlivost, 2020. *Relaxace a meditace.* Blogový článok. September 15, 2020. Dostupné na: Relaxace a joga (drnespor.eu) [zobrazené 2024-01-15].

V online priestore sa čoraz častejšie stretávame s podcastami aj s odborníkmi. STN ISO 690:2022 upravuje uvádzanie aj podcastu. Podcast môžeme uviesť napr.:

UHEROVÁ, L. *Psychologička o manipulácii: Treba si zmapovať, v čom má iný človek nad nami moc* Podcast Ľudskosť; SME. 2023-05-18. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=uaV7bQiz2Mc>. [zobrazené 2024-01-15].

Aktuálne platná úprava citačného štandardu upravuje aj spôsob uvádzania online publikácií, ku ktorým prístup je obmedzený tým, že je potrebné zaplatiť si prístup. Uvádžame príklad zápisu takejto publikácie:

AL GHARAIBEH, F. a L. GIBSON, 2022. The impact of COVID-19 quarantine measures on the mental health of families. *Journal of Social Work*. Online. Vol 22, No. 3, s. 655 – 673. Dostupné na: <https://doi.org/10.1177/14680173211011705> [paywall]. [dátum citovania 2024-01-15].

Pokiaľ čerpáme z CD alebo DVD, či MP3 nosiča, tak za názvom publikácie sa namiesto online bude uvedené CD, DVD, MP3 a pod.:

KOVALČÍKOVÁ, N. 2019. *Odborné praxe na Katedre sociálnej práce FZaSP TU*. CD. Asklepios. [dátum citovania 2023-11-14].

Zápisy v zozname bibliografických odkazoch sa uvádzajú v abecednom poradí a kvôli lepšej prehľadnosti odporúčame za každým zdrojom vynechať riadok, alebo pri riadkovaní nastaviť odsek za odstavcom.

V tejto časti vysokoškolskej učebnice sme uviedli študentmi najčastejšie používané typy publikácií v súvislosti s písaním prekvalifikačných, záverečných a kvalifikačných prác. V prípade, ak by študenti chceli použiť iný typ publikácie, odporúčame im preštudovať citačný štandard STN ISO 690:2022. Na tvorbu citácií sa v súčasnosti môžu použiť aj rôzne citačné manažéry, ako napr. Mendeley, EndNote, Zotero či CitacePro. Citačné manažéry sú nástroje, ktoré uľahčujú uvádzanie zdrojov a tvorbu bibliografických odkazov. Viac informácií o tom, ako pracovať s niektorými citačnými manažérmi je možné nájsť napríklad na webovom sídle Centra vedecko-technických informácií.

Otázky:

- Aký je rozdiel medzi citátom a parafrázou?
- Aké údaje a v akom poradí obsahuje bibliografický odkaz v prípade monografie?
- Ako sa uvádzajú informácie získané od odborníka osobnou ústnou komunikáciou?

6 PREZENTÁCIA VYSOKOŠKOLSKÝCH PRÁČ

Prezentácia práce je povinnou súčasťou obhajob záverečnej alebo kvalifikačnej práce. Je to veľmi dôležitá časť štátnej skúšky, ktorá môže výrazne ovplyvniť záverečné hodnotenie práce, preto považujeme za potrebné venovať príprave prezentácie náležitú pozornosť. Prezentácia je tiež súčasťou mnohých predmetov štúdia a mnohokrát ak súčasť hodnotenia predmetu. Ak sa študenti naučia správne prezentovať, túto zručnosť môžu využiť aj po skončení štúdia, pretože prezentácie sú bežnou súčasťou odborných stretnutí či konferencií.

6.1 Príprava prezentácie

Úspechom dobrej prezentácie, tak ako sme už vyššie uviedli, je kvalitná príprava na ňu. Príprava na prezentáciu by mala byť veľmi dôsledná. Dôsledná príprava slúži na to, aby sa nestalo, že nás počas prezentovania niečo prekvapí až do takej miery, že nás to paralyzuje a znemožní nám prezentáciu dokončiť, prípadne realizovať. Prezentácia záverečných prác môže trvať na jednotlivých katedrách rôzne dlho. Väčšinou je však čas na prezentovanie bakalárskych a magisterských prác stanovený na 10 minút. Čas na prezentovanie dizertačných prác býva dlhší, zvyčajne 20 minút.

Úspechu prezentácie napomáha aj formálna stránka samotných slidov. Aby bol text v prezentácii dobre čitateľný, odporúčame použiť písmo Arial, Courier, Helvetica, Verdana, Tahoma, Times New Roman alebo Arial Black. Zvolený typ písma je potrebné používať v celej prezentácii. Dôležitá je tiež veľkosť písma. Pre základný text odporúčame použiť veľkosť okolo 22 – 24 bodov, veľkosť písma nadpisu práce 32 a viac bodov, pre podnadpisy 26 – 28 bodov. Je to však iba odporúčanie, študent si môže zvoliť

typ písma a jeho veľkosť podľa seba. Rozhodne by sme sa však mali vyhnúť tomu, aby na slide bolo veľa údajov. Slide tak bude neprehľadný.

Prezentácia môže obsahovať aj rôzne grafické prvky (napr. grafy, tabuľky, obrázky, fotografie) v primeranom množstve. Je dôležité, aby tieto grafické prvky boli kvalitné a aby boli čitateľné. Použitie grafických prvkov by mali napĺňať samovysvetľujúcu filozofiu slidu. Kvalitné grafické prvky povedia viac, ako niekoľko slidov textu a vizuálny vnem zostáva v pamäti oveľa dlhšie ako verbálny.

Meško, Katusčák, Findra, Bernadič, Nemcová a kol. (2005) uvádzajú, že pri používaní grafických prvkov by sme nemali používať viac ako tri až šesť obrázkov počas 10-minútovej prezentácie. Na jednom grafe by nemalo byť uvedených viac ako šesť vertikálnych stĺpcov, alebo tri horizontálne. Optimálne by veľkosť tabuľky nemala presahovať štyri stĺpce a šesť riadkov. Na jeden slide je potrebných zhruba 20 – 60 sekúnd. Koľko času potrebujeme pri jednom slide závisí od toho, koľko informácií potrebujeme povedať pri danom slide a tiež od rýchlosti nášho ústneho prejavu. Na základe uvedeného by sme pri 10-minútovej prezentácii odporúčali mať maximálne 14 – 16 slidov.

Pri príprave prezentácie je dobré pamätať aj na to, že 10-minútová prezentácia v domácom prostredí trvá zhruba 12 minút na štátniciach, či konferencii. Je to preto, lebo v strese zvyčajne hovoríme rýchlejšie a štátna skúška je pre väčšinu študentov veľmi stresujúcou udalosťou.

Dôležité je poznať aj priestor, v ktorom bude prebiehať prezentácia, či je napr. svetlá a či na premietaciu plochu priamo svieta slnko. Znalosť týchto vecí nám uľahčí vybratie farby šablóny prezentácie a písma tak, aby bola prezentácia dobre čitateľná. Pri úplne zatemnenej miestnosti odporúčame použiť skôr bledé pozadie s tmavým písmom, pri svetlej miestnosti zas práve naopak, skôr tmavé pozadie so svetlým písmom. Vybratú farbu pozadia odporúčame dodržať v celej prezentácii. Neznamená to však, že na 1 slide nemôže byť viac farieb. Viac farieb sa používa najmä vtedy, keď je na slide graf alebo tabuľka. Najmä v prípade

grafov odporúčame použiť výrazne odlišné farby jednotlivých položiek, aby boli jasne odlišiteľné aj na premietacej ploche, nie len v počítači. Zobrazovacia technika niekedy podobné farby (napr. ako fialová a ružová) zobrazuje takmer bez rozdielov. Uvádzame aj pár príkladov na vhodné farebné kombinácie pre slide. Napríklad pre pozadie biele alebo bledé je vhodné použiť čierne alebo tmavomodré písmo, v prípade tmavomodrého pozadia je vhodné matnejšie žlté písmo a pod. (Hindle 2001).

V predchádzajúcom texte sme popisovali skôr formálnu stránku prípravy prezentácie, podstatné je však aj správne naplniť obsah jednotlivých slidov. Gonda (2003) uvádza, že prezentácia by mala mať logickú osnovu v bodoch, ktoré uľahčia prezentujúcemu zorientovať sa v nej.

Prezentáciu by sme mali začať základnou informáciou o práci, a o nás ako autorovi. Mala by pozostávať z formulácie cieľa, z poznania auditória a zo samotnej štruktúry prezentácie. V samotnom úvode prezentácie je vhodné nadviazať „spojenie“ s poslucháčmi. Dôležitý je aj prvý dojem, je často rozhodujúci v súvislosti so vzбудením záujmu o prezentáciu hneď na začiatku. V úvode prezentácie je vhodné vecne objasniť podstatu prezentácie, uviesť jej účel, dôvody a ciele, čím sa vzbudí dojem prehľadnosti a istoty.

Meško, Katuščák, Findra, Bernadič, Nemcová a kol. (2005) uvádzajú, že na prvom slide je vhodné mať uvedený názov práce a meno autora, zvyčajne bez titulov. Tiež tu môže byť uvedený dátum a miesto prezentácie, názov, emblém alebo fotografia inštitúcie. Neodporúčajú použiť všetko naraz, je vhodné vybrať si, teda buď fotografiu inštitúcie alebo jeho názov. My sa prikláňame k názvu alebo k emblému, fotografiu uvádzať neodporúčame. Druhý slide môže obsahovať stručnú osnovu práce. Na tomto slide by nemal byť obsah práce, a to aj z toho dôvodu, že slide má byť prehľadný a obsah je príliš dlhý, aby sa zmestil na 1 slide. Pri tomto slide sa už začína hlavná časť prezentácie.

V hlavnej časti prezentácie je dôležité objasniť základné body prezentácie a postupne, systematicky ich prezentovať. Podrobnejšie rozdelenie tejto časti na slidy by bolo nasledovné.

Prvý slide by mal obsahovať hlavné body týkajúce sa teoretického spracovania problematiky. Teoretické spracovanie problematiky môže byť obsahom aj viacerých slidov, závisí to od toho, koľko času na prezentáciu máme a o aký typ práce ide. Ak je prezentovaná práca teoretická, stačí, ak budeme mať už iba 2 slidy, pričom na jednom z nich budú závery, ktoré nám z práce vyplynuli a posledný slide bude poďakovaním poslucháčom za to, že prezentácii venovali svoju pozornosť. Na tomto poslednom slide môže byť aj kontakt na prezentujúceho. Nebýva to však v prípade prezentácie prekvalifikačných, záverečných a kvalifikačných prác.

Ak má práca aj empirickú časť, je potrebné na slidy uviesť aj základné informácie o výskume. Vhodné je rozdeliť si ho do viacerých slidov, ich počet závisí od toho, aký typ výskumu sme realizovali, koľko sme mali výskumných otázok, hypotéz apod. Nie je rozdiel, či sme realizovali kvantitatívny alebo kvalitatívny výskum, na prvom slide by mala byť uvedená výskumná otázka a cieľ výskumu, základná informácia o metóde zberu dát a výberu respondentov. Rovnako tak aj ďalší slide by byť rovnaký a mali by na ňom byť uvedené základné informácie o respondentoch, ktoré môžu byť zobrazené v tabuľke alebo v grafe.

Nasledujúci slide v prípade kvantitatívneho výskumu by mohol obsahovať znenie hypotéz a potom by malo nasledovať ich vyhodnotenie v tabuľke, prípadne grafe. Ak máme 3 hypotézy, znamená to, že naša prezentácia bude mať 3 slidy s výsledkami hypotéz.

V prípade kvalitatívneho výskumu by sme mali mať výskumné otázky a odpovede na ne. Aj v prípade kvalitatívneho výskumu je vhodné dať do prezentácie nejaký grafický prvok, napr. schému, ktorú sme vytvorili zo získaných dát (analytický príbeh). Prezentácia je tak zrozumiteľnejšia, čitateľnejšia, ako v prípade, že by sa v nej nachádzal iba text. Zároveň by z prezentácie malo byť jasné, aký je výsledok kvalitatívneho výskumu – vytvorené kategórie, kódy apod.

Predposledný slide je už opäť rovnaký v prípade kvantitatívneho aj kvalitatívneho výskumu a mal by obsahovať zhrnutie obsahu,

závery a odporúčania, ktoré z výskumu vyplývajú. Na posledný slide môžeme uviesť poďakovanie za pozornosť.

Vyššie uvedené informácie o obsahu prezentácie majú odporúčací charakter a v podstate uvádzame “zaužívaný” štýl obsahu slidov – nevyhnutné informácie, ktoré by sme v prezentácii chceli vidieť. Príprava prezentácie a aj jej obsahová náplň je však veľmi individuálna a každý autor by mal do prezentácie preniesť to, čo považuje za dôležité a nevyhnutné, preto prezentácie nemusia byť uniformné, držiace sa jednotnej formy. Je vždy priestor na študentskú kreativitu a vnesenie do prezentácie niečo zo svojej osobnosti.

Je dobré, ak sa na obhajobu dopredu pripravíme aj tak, že sa budeme snažiť znížiť stres a nervozitu. Hindle (2001) uvádza, že na kontrolu nervozity nám pomôže to, keď si urobíme zoznam všetkého, čo v nás vyvoláva strach a nervozitu z prezentácie. Ak vieme identifikovať, čo spôsobuje nervozitu, vieme jej lepšie predchádzať, alebo ju aspoň vieme eliminovať. Autor uvádza, že najlepšie predídeme stresu tak, že sa na prezentáciu dobre pripravíme a pred prezentáciou sa dobre vyspíme.

Prvým krokom dobrej prípravy a zníženia stresu je napísať si text prezentácie, nielen pripraviť slidy a ako uvádza Gonda (2003), je potrebné sa celý text prezentácie naučiť naspamäť. Ako sme už uviedli, zvyčajne má prezentácia záverečných prác trvať 10 minút, čo predstavuje zhruba štyri normostrany písaného textu (Gonda 2003). Okrem toho, že si napíšeme úplný text prezentácie a naučíme sa ho naspamäť, je vhodné si tiež základné body prezentácie vytlačiť a priniesť so sebou priamo na prezentáciu. Hovorka, Kapránek, Chrapan a Bartko (2015) uvádzajú, aby sme – v prípade, že “vypadneme z obrazu” a nebudeme si vedieť spomenúť na text prezentácie a nepomôže nám ani slide – boli pripravení na túto nepríjemnú situáciu a mohli daný text prečítať. Vytlačený text by nemal byť na papieri veľkosti A4, vhodnejšia je menšia veľkosť. Jednotlivé papiere odporúčame očíslovať, aby v prípade, ak by sa nám pomiešali, sme sa opäť vedeli rýchlo zorientovať.

Odporúčame tiež vyskúšať si prezentáciu doma. Je vhodné osloviť rodinných príslušníkov, kamarátov, známych alebo aj

spolužiakov, aby sa stali členmi tzv. “cvičnej komisie”. Je vhodné, aby si členovia tejto komisie vypočuli prezentáciu a všímali si zrozumiteľnosť a hlasitosť reči, či sa počas prezentácie nevyskytujú neprijemné zlozvyky (napríklad či sa neopakuje nejaké slovo, či si stále nezapína a nevypína pero, či nepoužíva gestikuláciu, ktorá nie je primeraná apod.), ktoré by mohli byť rušivé. Rovnako je potrebné, aby si všímali, aký má prezentujúci postoj a ako sa počas prezentovania tvári. Postoj a výraz tváre je možné všimnúť si aj samostatne, ak si prezentujúci svoju prezentáciu precvičí pred zrkadlom.

Je prínosné, ak si členovia tzv. cvičnej komisie pripravlia aj nejakú otázku, ktorá im napadne pri sledovaní prezentácie, aby sme si nacvičili aj odpovedanie na otázky. Ak sa pripravujeme na obhajobu práce a máme k dispozícii posudok, v ktorom sú otázky uvedené, je vhodné vyskúšať si aj odpovedanie na tieto otázky.

Ďalší spôsob zníženia stresu je určite zálohovanie prezentácie, a to aj viacnásobne, napríklad na USB kľúči, pošleme si ju emailom, alebo si ju uložíme na cloudové úložisko, pre prípad, ak by sme napríklad zabudli USB kľúč. Okrem toho odporúčame prezentáciu vytlačiť a priniesť so sebou. Takto si budeme istí, že prezentáciu budeme mať vždy pri sebe.

6.2 Prezentácia prác

Prezentácia záverečných prác je verejná, čo znamená, že sa jej môžu zúčastniť aj iné osoby ako členovia komisie. Aby bola úspešná, je potrebné, ako sme už spomínali, naučiť sa ju naspamäť. V žiadnom prípade neodporúčame prezentáciu čítať – ani zo slidov, ani z pripravenej prezentácie na papieri. Pri čítaní nie sme v dostatočnom očnom kontakte s komisiou a máme tendenciu zrýchľovať tempo reči.

Ak sme v strese a nie sme si istí, či povieme všetko, môžeme si pripraviť a priniesť tzv. kartotečné lístky, na ktoré si poznačíme všetko podstatné. Gonda (2003) tiež uvádza, že na to, aby študenti

boli úspešní pri prezentovaní prác, je potrebné urobiť si tzv. logickú osnovu svojej prezentácie v bodoch, ktoré zabezpečia zlepšenie orientácie sa v nej. Je vhodné, aby tieto kartotečné lístky boli očíslované, aby sme vedeli, ako po sebe nasledujú.

Hovorka, Kapránek, Chrapan a Bartko (2015) uvádzajú, že samotné prezentovanie práce je vhodné začať pozdravením a oslovením komisie, po ktorom prechádzame k prezentácii svojej práce. Na začiatku je vhodné povedať pár úvodných viet o súčasnom stave skúmanej problematiky vo svete a u nás. Rovnako by sme mali povedať, čo nás motivovalo k výberu spracovávanej témy a aký je cieľ prezentovanej práce. Pri prvom slide hovoríme časť úvodu, ktorý – ak máme v práci dobre napísaný –, pri príprave prezentácie nemusíme nijako nanovo tvoriť. Pri prezentovaní ďalšieho slidu, na ktorom je zobrazená osnova práce, by sme mali stručne uviesť, z čoho naša práca pozostáva. Pri prezentovaní ďalších slidov by sme mali uviesť základné informácie z teoretickej časti, teda teoretické východiská.

Ak práca obsahuje aj empirickú časť, pri prezentácii by sme sa mali zamerať práve na túto časť, pretože obsahuje naše autorské zistenia, naše obohatenie súčasného poznania. V tejto časti prezentácie nezabudnime uviesť, akú sme mali výskumnú otázku, aký bol cieľ výskumu, hypotézy, aká bola výskumná vzorka, metóda zberu dát, ako sme získané dáta spracovávali, čo sme zistili a čo naše výsledky znamenajú. Pri zobrazení predposledného slidu by sme mali uviesť závery našej práce a odporúčania, ktoré nám z našich zistení vyšli.

Počas prezentovania by sme sa mali vyhnúť, používaniu žargónu, používaniu výplnkových zvukov (ako ehm, teda, hej apod.). Nevhodná je tiež neprimeraná gestikulácia, prešľapovanie, tichý alebo naopak hlučný prednes. Dôležité je zabrániť strate záujmu auditória, preto je vhodné meniť pri prezentovaní miesto, hlas alebo spôsob vyjadrovania (Hindle 2001). V prípade prezentovania príspevku na konferencii je nápomocné zapojiť do prezentácie poslucháčov tak, že sa im položia otázky a nestratí sa s nimi očný kontakt. V prípade obhajob záverečných prác však kladenie otázok

komisii, samozrejme, nie je vhodné, udržanie očného kontaktu však považujeme za veľmi dôležité.

Dôležité je tiež dodržanie času na prezentáciu. Študenti majú informáciu, aká dlhá má byť prezentácia práce danú dopredu, preto odporúčame vyskúšať si dĺžku prezentácie doma, najlepšie aj pred auditóriom, aby sme neprezentovali veľmi dlho. Môže sa stať, že na prezentáciu nedostaneme viac času a tak nemusíme stihnúť odprezentovať celú prácu, a to najdôležitejšie poslucháči počuť nemusia.

Odporúča sa tiež používať krátke vety, ktoré sú zrozumiteľnejšie. Mali by sme tiež robiť prirodzené pauzy, dobré je vhodne artikulovať a zreteľne vyslovovať. Hovorka, Kapránek, Chrapan a Bartko (2015) dokonca uvádzajú, že je vhodné využiť všetky možnosti hlasového prejavu, hlasovej intenzity, neverbálnych prejavov. Pri neverbálnych prejavoch však upozorňujú, že nie je vhodná prílišná gestikulácia a prílišný pohyb. Rovnako by sme sa mali postaviť na vhodné miesto, aby sme prezentáciu nezakrývali. Nemali by sme tiež čítať z počítača a ani z plátna. Je vhodnejšie mať pripravené podklady pri sebe, do ktorých – v prípade potreby – môžeme pozrieť. Čítanie z plátna spôsobí, že sa obrátíme chrbtom k poslucháčom, a to môže spôsobiť, že nás nebude dobre počuť. Ako sme už uviedli, udržiavanie očného kontaktu s publikom je veľmi dôležité. Keď sme obrátení chrbtom k auditóriu, môže to pôsobiť neslušne, nadradene a tiež tak, že ho ignorujeme.

Hovorka, Kapránek, Chrapan a Bartko (2015) uvádzajú, že úprava fyzického vzhľadu je tiež nezanedbateľnou súčasťou prezentácie. Upozorňujú, že ide o spoločenskú udalosť, na ktorú je potrebné vhodné oblečenie a úprava vzhľadu. Liška (2005) tiež odporúča obliecť si vhodné oblečenie, čím sa myslí slušné, nie veľmi pestré oblečenie, ktoré nie je vyzývavé, priesvitné a pod. Hovorka, Kapránek, Chrapan a Bartko (2015) uvádzajú, že neexistuje vymedzenie toho, aké konkrétne oblečenie je to správne, avšak všeobecne platí, že pre mužov je najvhodnejší oblek skôr tmavšej farby a pre ženy šaty s rukávmi alebo kostým. V prípade sukne alebo šiat je potrebné mať oblečené slušné pančuchy. K nim

sa odporúča aj vhodná obuv. Rozhodne nie sú vhodné tenisky a ani sandále. Hindle (2001) dodáva, že je dôležité, aby sme svoj vzhľad skontrolovali v zrkadle, aby sme vedeli, akým dojemom pôsobíme. Pripomína, aby sme si dali pozor aj na to, aby sme počas prezentácie nemali ruky vo vreckách.

Dôležité je aj pozitívne myslenie, ako uvádza Gonda (2003). Písanie záverečnej práce je dlhodobější proces, trvá zhruba rok (v prípade dizertačnej práce dlhšie). Počas jej písania študenti zvyčajne preštudujú veľa publikácií k spracovávanej problematike, vedia o problematike omnoho viac, ako je uvedené v práci, preto nie je na mieste mať z prezentácie veľké obavy.

Otázky:

- Čo má byť obsahom druhého slidu prezentácie?
- Čomu je potrebné vyhnúť sa počas prezentovania práce?
- Aké je vhodné písmo na slidoch, ak je tmavé pozadie slidu?
- Prečo je vhodné naučiť sa prezentáciu naspamäť?

7 ZÁVER

Vysokoškolská učebnica priniesla nevyhnutné informácie, ktoré sú dôležité, ako už bolo spomenuté v úvode, nielen pre písanie rôznych druhov prác počas vysokoškolského štúdia, ale jej presah je aj do iných predmetov. Okrem úvodných informácií o vede a vedeckej kompetencii, sme v jednotlivých kapitolách “previedli” študentov rôznymi aspektami obsahových, ale aj formálnych náležitostí písomných prác, zdôraznili nevyhnutnosť dôslednej predprípravy a časového rozvrhu, ktorý je podľa našich skúseností nevyhnutný na eliminovanie stresu z “robenia práce na poslednú chvíľu”.

Pri písaní väčšiny vysokoškolských prác študenti používajú myšlienky iných autorov z rôznych literárnych zdrojov a využitím týchto informácií s doplnením vlastného autorského textu, kreujú vlastné písomné práce. Správne uvádzanie literárnych zdrojov je veľmi dôležitá súčasť vedeckej kompetencie a tiež záruka toho, že nebude porušovaný autorský zákon a bude dodržaná publikačná etika. Práve týmto informáciám sme v tejto vysokoškolskej učebnici venovali dostatočný priestor spolu s názornými ukážkami. Súčasťou tejto učebnice sú aj informácie o správnej forme uvádzania zdrojov v zozname literatúry.

Prezentácia je konečnou etapou písomných prác a završenie niekoľkomesačnej študentskej snahy. Prezentácia je zúžená informácia o práci pre publikum a mala by ukázať podstatu prezentovanej práce a zhrnúť najdôležitejšie informácie z nej, preto je jej príprava dôležitá. Prezentácia je tiež mnohokrát aj súčasť hodnotenia predmetu, ako aj štátnej záverečnej skúšky a môže posunúť záverečné hodnotenie do pozitívnejšej, ale aj negatívnejšej polohy. Práve pre vyššie spomínané informácie sme v učebnici venovali priestor príprave prezentácie a aj samotnej prezentácii.

Zvyšovanie vedeckej kompetencie považujeme za dôležitú súčasť vysokoškolského štúdia, dokonca za jej nevyhnutnosť. Dúfame, že k jej rozvoju prispela aj táto vysokoškolská učebnica. Dúfame, že takto zoskupené informácie prispedia k lepšej orientácii v tejto problematike, eliminujú študentský stres a prispievajú k písaniu kvalitných prác počas celého štúdia.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Annotation. Online. Dostupné na: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/annotate> [dátum citovania 2023-03-01].

BALOGOVÁ, B. (ed.), 2008. *Pokyny na vypracovanie seminárnej, ročníkovej, bakalárskej, diplomovej a rigorózneho práce v študijných odboroch Sociálna práca a Andragogika.* Akcent print.

BELÍK, V. a S. HOFEROVÁ, 2016. *Tvorba odborné práce. Vysokoškolská učebnice pro studenty sociálně pedagogických oborů.* Tribun EU.

BÍREŠOVÁ, B., 2014. *Ako napísať odbornú esej. Odporúčania k metodike eseje.* Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela.

BUI, Y. N., 2014. *How to write a master's thesis.* 2nd edition. SAGE.

CSAMPAI, O., 2013. *Elementárium kvantitatívneho výskumu.* OLIVA.

CSÁMPAI, O.; M. ŽÁKOVÁ a N. KOVALČÍKOVÁ, 2013. *Základy vedeckovo-výskumnej činnosti.* Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity v Trnave

Centrálny register záverečných prác. CVTISR. Online. Dostupné na: <https://crp.cvtisr.sk> [zobrazené 2024-01-15].

ČMEJRKOVÁ, S.; F. DANĚŠ a J. SVĚTLÁ, 1999. *Jak napsat odborný text.* Leda.

DANCÁK, F. a G. PALA, 2006. *Metodológia písania odborných prác.* 2. vydanie. Gréckokatolícka teologická fakulta Prešovskej univerzity.

Defining the Role of Authors and Contributors. Online. Dostupné na: <https://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/defining-the-role-of-authors-and-contributors.html#two> [dátum citovania 2024-01-15].

ĎAĎO, J., 2022. *Ako napísať a úspešne obhájiť záverečnú prácu (alebo ako zjesť slona).* Epos.

ECO, U., 1997. *Jak napsat diplomovou práci.* Votobia.

Editor. Online. Dostupné na: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/editor> [dátum citovania 2024-03-01].

ERLINGER, A., 2018. Outcomes Assessment in Undergraduate Information Literacy Instruction: A Systematic Review. *College & Research Libraries*. Online. Vol. 79, No. 4, s. 442. Dostupné na: <http://doi.org/10.5860/crl.79.4.442> [dátum citovania 2023-03-01].

FILKA, J., 2002. *Metodika tvorby diplomové práce. Praktická pomůcka pro studenty vysokých škol*. Knihař.

GAVORA, P.; L. KOLDEOVÁ; D. DVORSKÁ; J. PEKÁROVÁ a M. MORAVČÍK, *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. Online. Dostupné na: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/index.php/autori/zoznam.php> [dátum citovania 2024-03-05].

GAVORA, P.; Z. KOLLÁRIKOVÁ a E. NOVÁKOVÁ, 2010. *Manuál na tvorbu bakalárskej a diplomovej práce*. Pedagogická fakulta Univerzity Komenského.

GILMER, P. J.; D. M. SHERDAN; A. OORSTEHOF; F. ROHANI a A. ROUBY, 2011. *Science Competencies That Go Unassessed*. Online. Dostupné na: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED525233.pdf> [dátum citovania 2022-03-01].

GONDA, V., 2003. *Ako napísať a úspešne obhájiť diplomovú prácu*. Elita.

GRELL, R. a P. KROČITÝ, 2006. *Ako písať seminárne práce a ich ekvivalenty v slovenskom jazyku na VŠM/CU v Trenčíne*. VŠM/CU v Trenčíne.

GUZMÁN, A.; D. OLIVEROS a M. MENDOZA, 2017. Scientific competencies: A mechanism to favour the inclusion of working market professionals. In: *Journal of Baltic Science Education*, Vol. 16, No. 2, s. 175 – 187. <https://doi.org/10.33225/jbse/17.16.175>

HINDLE, T., 2001. *Úspešná prezentácia*. Slovart.

HOVORKA, D.; K. KOMÁREK; J. CHRAPAN a D. BARTKO, 2015. *Ako úspešne zvládať vedeckú prácu. Vademecum začínajúcich vedeckých a pedagogických pracovníkov*. Osveta.

Charakteristika typov dokumentov pre potreby EPC v CREPČ2. Online. Dostupné na: https://www.ukf.sk/data/epca/Charakteristika_typov_dokumentov.pdf [dátum citovania 2024-03-01]

Informačná a mediálna gramotnosť. Online. Dostupné na: https://midas.uniba.sk/?page_id=118 [dátum citovania 2024-03-01].

KATUŠČÁK, D., 2013. *Ako písať záverečné a kvalifikačné práce*. Enigma.

KATUŠČÁK, D.; M. BERNADIČ; J. FINDRA; D. MEŠKO; E. NEMCOVÁ a kol., 2005. *Akademická príručka*. Osveta.

KIMLIČKA, Š., 2005. *Metodika písania vysokoškolských a kvalifikačných prác. Učebné texty- vybrané časti*. Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta.

KLINCKOVÁ, J. a P. SÚRA, 2004. *Záverečná práca od A po Z*. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta humanitných vied.

KRČÁL, M. a Z. TEPLÍKOVÁ, 2014. *Naučte (se) citovať*. Citace.com.

KREJČÍ, J., 2011. Seznamte se: rychlé čtení. *Ikaros Online*. Roč. 15, č. 5. Dostupné na: <http://ikaros.cz/node/13635> [dátum citovania 2021-03-01].

KUSÝ, I. a L. VAVRINČIKOVÁ. 2009. *Ako písať a ako nepísať záverečnú prácu*. Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela.

LÁSZLÓ, K., 2003. *Ako písať seminárnu, záverečnú a diplomovú prácu*. Inštitút priemyselnej výchovy.

LEVICKÁ, J.; K. LEVICKÁ; A. BÁNOVČINOVÁ a D. UHNÁKOVÁ, 2016. *Teoretické východiská sociálnej práce*. Fakulta zdravotníctva sociálnej práce Trnavskej univerzity v Trnave

LEVICKÁ, J.; K. LEVICKÁ; N. KOVALČÍKOVÁ; A. KÁLLAY a M. SLANÁ, 2015. *Identita slovenskej sociálnej práce*. Typi Universitatis Tyrnaviensis.

LIČNEROVÁ, L. a B. BELLÉROVÁ, 2023. NOVÉ PRAVIDLÁ CITOVARIA PODĽA ISO 690 Z ROKU 2021. *ITlib: Informacne Technologie a Kniznice*, Online. Dostupné na: <http://doi.org/10.52036/1335793X.2023.3-4.10-22> [dátum citovania 2024-03-15].

LIŠKA, V., 2005. *Diplomová práca. Zpracování a obhajoba*. Nakladatelství Ivo Ulrych. ISBN 80-86579-17-4

LOHMAN, D. F., 2001. Issues in the definition and measurement of abilities. *Intelligence and personality: Bridging the gap in theory and measurement*, s. 79 – 98.

MEŠKO, D.; D. KATUŠČÁK; J. FINDRA; M. BERNADIČ; K. NEMCOVÁ a kol., 2005. *Akademická príručka*. 2. vyd. Osveta.

MEŠKO, D.; J. FINDRA, a D KATUŠČÁK, 2013. *Akademická príručka*. 3. vyd. Martin.

PAPÍK, R., 1992. *Naučte se číst!*. Grada.

PEAT, J., 2002. *Scientific Writing. Easy when you know how*. BMJ Books. <https://doi.org/10.1002/9781118708019>

PISA, 2006. *Science Competencies for Tomorrow's World*. Online. Dostupné na: <https://www.oecd.org/unitedstates/39722597.pdf> [dátum citovania 2024-01-15].

RENDER, I., 2011. *10 Skills and Competencies for Science Majors*. Online. Dostupné na: https://ceri.msu.edu/_assets/pdfs/Skills-and-Competencies-for-Science-Majors.pdf [dátum citovania 2024-01-15].

RYBÁROVÁ, E.; J. BAČIŠINOVÁ a D. RYBÁROVÁ, 2006. *Metodika písania bakalárskej práce*. Osveta.

ŘÍČAN, P., 2010. *Psychologie osobnosti. Obor v pohybu*. 6. vyd. Grada.

Schopnosť. Online. Dostupné na: <https://dai.fmph.uniba.sk/~filit/fvs/schopnost.html> [dátum citovania 2024-01-14].

Slovník súčasného slovenského jazyka. 2011. VEDA.

Smernica rektora Trnavskej univerzity v Trnave č. 20/2021 o bibliografickej registrácii, kontrole originality, prístupňovaní, uchovávaní a základných náležitostiach záverečných, rigorózných a habilitačných prác

SPOUSTA, V., 2009. *Vádemekum autora odborné a vedecké práce humanitního a sociálního zaměření*. Akademické nakladatelství CERM.

STAROŇOVÁ, K., 2011. *Vedecké písanie. Ako písať akademické a vedecké texty*. Osveta.

STN ISO 690: 2022 (01 0197), Informácie a dokumentácia. Návod na tvorbu bibliografických odkazov na informačné pramene a ich citovanie.

STRIEŽENEC, Š. a R. BEDNÁRIK, 2000. *Písomné študijnó-kvalifikačné prejavy v odbore sociálna práca*. Pedagogická fakulta Univerzity Komenského.

ŠKODOVÁ, Z. 2013. *Praktický úvod do metodológie výskumnej práce*. Univerzita Komenského v Bratislave, Jesseniova lekárska fakulta v Martine

TOKÁROVÁ, A.; M. LUKÁČ a B. BALLOGOVÁ, 2003. Pokyny na vypracovanie seminárnej, ročníkovej a diplomovej práce v študijných odboroch sociálna práca a andragogika. Akcent print.

TUREK, I., 1999. Ako písať záverečnú prácu. 3. vydanie. Metodické centrum Prešov.

VYDRA, A., 2010. *Akademické písanie. Ako vzniká filozofický text*. Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave.

WATTS, N., 1998. *Umění psát*. GRADA.

WARHURST, C. a D. LUCHINSKAYA, 2018. *Skills utilisation: definition, theories, approaches and measures. Working Paper*. Eurofound.

Základné definície. Online. Dostupné na: <https://www.fei.stuba.sk/buxus/docs/kniznica/definicie.pdf> [dátum citovania 2024-01-14].

Základné pojmy. Online. Dostupné na: <https://uk.sav.sk/pre-vedcov/podpora-vedeckeho-publikovania/ako-citovat/zakladne-pojmy/> [dátum citovania 2024-01-14].

Základné vlastnosti a formálne náležitosti vedeckej monografie. Online. Dostupné na: https://fsport.uniba.sk/fileadmin/ftvs/dekanat/komisie/k_vedy_pub_cinnost/Info_autori_monografia_web2016.pdf [dátum citovania 2024-01-14].

Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení neskorších predpisov.

Zákon č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon.

ZEMACH, D. E. a L. A. RUMISEK, 2005. *Academic writing from paragraph to essay. 7th edition*. MACMILLAN.

ŽIAKOVÁ, E.; A. LISNIK a K. GREŇOVÁ, 2014. *Návod na písanie záverečných prác*. UPJŠ v Košiciach, Filozofická fakulta

PRÍLOHY

- Príloha A: Vysvetlenie základných termínov
- Príloha B: Vzor obalu záverečnej práce
- Príloha C: Vzor titulného listu záverečnej práce
- Príloha D: Vzor čestného vyhlásenia
- Príloha E: Vzor poďakovania
- Príloha F: Vzor erraty
- Príloha G: Vzor abstraktu
- Príloha H: Vzor obsahu
- Príloha I: Vzor zoznamu tabuliek a grafov
- Príloha J: Vzor zoznamu skratiek
- Príloha K: Príklad textu nečleneného na odseky a príklad toho istého textu členeného na odseky

Príloha A

Vysvetlenie základných termínov

Táto časť práce je zameraná na vysvetlenie doplňujúcich termínov, ktoré sa spájajú s procesom tvorby prác, s vedou a publikovaním a nie je im venovaná pozornosť v hlavnej časti vysokoškolskej učebnice. Jednotlivé termíny sme sa rozhodli usporiadať abecedne kvôli zvýšeniu prehľadnosti.

Abstrakt (referát) – ide o konkrétnu a výstižnú charakteristiku obsahu dokumentu. Podľa citačného štandardu ISO 690 ide o skrátené, presné vyjadrenie obsahu dokumentu bez dodatočnej interpretácie jeho výkladu alebo kritiky a bez hodnotiaceho stanoviska toho, kto je autorom abstraktu. V databázových systémoch sa zobrazuje v nezmenenej forme. Autor ním v skrátenej podobe predstavuje svoju prácu. Abstrakt je veľmi dôležitý najmä v dnešnej dobe, ktorá sa vyznačuje množstvom informácií. Odborná verejnosť nemá čas čítať kvantá všetkých vydaných článkov, číta abstrakty a podľa nich sa rozhoduje, či si daný článok prečíta alebo nie. Abstrakt sa píše na samostatnú stranu a jeho umiestnenie je pred a úvodom.

Anotácia – ide o krátku informáciu o problematike vo forme poznámky, vysvetlivky alebo veľmi stručnej charakteristiky. Obyčajne sa pripája k bibliografickému popisu alebo k bibliografickému odkazu na dokument. Anotácia býva súčasťou napr. príspevkov do zborníkov, odborných či vedeckých článkov. Umiestňuje sa pod nadpis a meno autora (Annotation www.dictionary.cambridge.org).

Autor – osoba alebo korporácia, ktorá zodpovedá za intelektuálny alebo umelecký obsah (Defining the Role of Authors and Contributors www.icmje.org).

Autorský hárok (AH) – je merná jednotka rozsahu autorovho rukopisu, obsahujúca 36 000 tlačových znakov pri bežných textoch, pričom sa započítavajú aj interpunkčné a rozdeľovacie znamienka i medzislovné medzery. Predstavuje to 20 strojopisných strán so 60 údermi v riadku a s 30 riadkami na strane (Základné definície www.fei.stuba.sk).

Citovaný dokument – je dokument, ktorý z ktorého niečo preberáme. Môže to byť kniha, článok, film, elektronická správa, osobná komunikácia, film ap. (Základné pojmy www.uk.sav.sk).

Citujúci dokument – ide o dokument, ktorý píšeme (monografia, článok ap.) a kde použijeme niečo z inej (citovanej) práce (Základné pojmy www.uk.sav.sk).

Editor, redaktor – je osoba, ktorá pripravuje na vydanie cudzie dielo. Podstata jeho práce spočíva v príprave diela na vydanie, môže vysvetliť obsah dokumentu, doplniť abstrakt, obsah, zoznamy skratiek, ilustrácií, tabuliek, bibliografických odkazov, pripojiť vysvetlivky, poznámky, prílohy a iný hodnotiaci materiál. Zabezpečuje formálnu úpravu diela, jeho technickú, jazykovú a výtvarnú stránku (Editor www.dictionary.cambridge.org).

Monografia – ide o vedeckú publikáciu, ktorá všestranne, systematicky a podrobne analyzuje jednu, väčšinou úzko vymedzenú tému. Témou monografie môže byť určitý vedecký problém, udalosť, osobnosť, určitá vymedzená časť vedného odboru ap. Dôležitá je ucelenosť a všestrannosť spracovania. (Stručná charakteristika vybraných základných typov dokumentov... www.uk.ukf.sk) Autor (príp. kolektív autorov) pri jej tvorbe využíva, kriticky prehodnocuje a syntetizuje všetky dovtedy známe fakty o danej problematike. Obohacuje ich o nové originálne poznatky, ktoré sú výsledkom jeho vlastnej vedeckej práce. Monografia predkladá závery, je neperiodická publikácia. Tvorí ju jeden zväzok, alebo vopred stanovený počet zväzkov.

Monografia odborná – je práca, ktorá nemá vedecko-objaviteľský charakter, ale na jej spracovanie je potrebná vysoká

odborná kvalifikácia spracovateľa. Jej rozsah musí byť najmenej 3 AH a musí byť prístupná vo verejnej distribučnej sieti. Jej obsah nemusia posudzovať recenzenti. Je písaná populárno-náučným štýlom.

Monografia vedecká – je to pôvodná monotematická práca v rozsahu najmenej 3 AH, ktorá sa vyznačuje tým, že je pred publikovaním posudzovaná uznávanými odborníkmi a ich mená sú uvedené v publikácii, obyčajne na rube titulnej strany. V zmysle akreditačnej komisie sa za vedeckú monografiu považuje aj publikácia, ktorá je dielom viacerých autorov, ak ich príspevky spĺňajú stanovený rozsah a obsah. O recenzii a distribúcii platia vyššie uvedené podmienky (Základné vlastnosti a formálne náležitosti vedeckej monografie www.fsport.uniba.sk).

Odborný časopis – je časopis, ktorý obsahuje odborné články zamerané na otázky určitého vedného odboru alebo určitej oblasti hospodárskej, spoločenskej, kultúrnej a inej praxe.

Odborné práce – sú práce, ktoré nemajú vedecko-objaviteľský charakter, no ich spracovanie si vyžaduje vysokú odbornú kvalifikáciu autora. Odborné práce sa zvyčajne nachádzajú ako články v odborných časopisoch, či publikované príspevky na odborných seminároch a konferenciách, alebo sú súčasťou odborných monografií. Autor v nich zvyčajne kvalifikovanie sprístupňuje informácie zrozumiteľným spôsobom aj osobám, ktoré nepoznajú danú odbornú terminológiu. Odborné práce sú písané populárno-náučným štýlom.

Príspevok – je nezávislý text, ktorý je súčasťou publikácie. Zvyčajne ide o prednášky prednesené na konferenciách. V prípade, že sú tieto prednášky publikované, najčastejšie je ich možné nájsť v zborníkoch z konferencií.

Recenzia – ide o hodnotiace posúdenie určitej publikácie alebo jej časti zverejnené obyčajne v podobe článku v časopise, zborníku, novinách. Recenzia informuje o obsahu publikácie a z rozličných strán hodnotí jej kvalitu, odborný resp. umelecký prínos, význam

a spôsob spracovania. Je určená čitateľom aj samotným autorom. Publikuje sa osobitne od hodnotenej práce.

Skriptá – sú učebné (zvyčajne VŠ) texty. Majú dočasný charakter a sú zjednodušené.

Súhrn (resumé) – je to krátka rekapitulácia výsledkov práce, stručné zopakovanie významných poznatkov a prínosov práce. Býva obvyčajne na konci dokumentu a obsahuje súhrnnú informáciu o tom, k čomu autor dospel (ciele práce a použité metódy nie sú jeho súčasťou).

Vedecké práce – ide o práce zverejňujúce originálne výsledky vlastnej práce autora alebo autorského kolektívu. Môžu to byť pôvodné syntetizujúce vedecké práce, ktoré sa formálne vyznačujú tým, že sú vydané renomovanými vydavateľstvami vo vedeckých monografiách, vedeckých zborníkoch alebo časopisoch a sú pred vydaním recenzované.

Vydanie – ide o množinu exemplárov dokumentu, ktorá sa vyrobí z jednej sadzby alebo pochádza z jedného exemplára, použitého ako matrica.

Vydavateľ – ide o osobu alebo korporáciu, ktorá je zodpovedná za šírenie a výrobu dokumentu.

Vysokoškolské učebnice – podávajú systematický prehľad poznatkov z určitej vednej disciplíny, ktorý je výkladovo usporiadaný. Učebnice bývajú prispôbené požiadavkám pedagogickej činnosti, naplňajú didaktické ciele, majú vzdelávací význam. Obsah učebníc je prispôbený sylabom daného predmetu, čiže ich obsah je iný ako je obsah monografie. Skriptá sa nepovažujú za vysokoškolské učebnice. Vysokoškolské učebnice sú dôležité, pretože sumarizujú overené poznatky, študentom podávajú aj ešte neujasnené, nepreskúmané tendencie a uvádzajú tiež vývin spracovávanej problematiky.

Výtah (extrakt) – ide o krátky popis jednej alebo niekoľkých častí dokumentu, ktoré výstižne charakterizujú celý obsah.

Zborník – ide o súhrnné označenie pre knižnú publikáciu, ktorá pod spoločným názvom prináša súbor samostatných, vzájomne príbuzných textov. Zborník môže pozostávať aj z prác jedného autora aj z prác viacerých autorov. Môže mať charakter nielen jednorazovej, ale aj seriálovej publikácie. Pokiaľ ide o referáty z rôznych vedeckých podujatí, tie sa obyčajne publikujú v konferenčnom zborníku. Kvalitný zborník má editorov a referáty prechádzajú posudzovaním pred uverejnením (Základné definície www.fei.stuba.sk).

Zostavovateľ – ide o osobu, ktorá usporiadala zborník, zbierku, či iný dokument tak, že ho vyberie a usporiada zo samostatných prác autora resp. autorov. Môže usporiadať nové dielo z existujúcich, rozptýlených alebo inak usporiadaných údajov (slovník, tabuľky, bibliografia ap.).

Príloha B

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
FAKULTA ZDRAVOTNÍCTVA A SOCIÁLNEJ PRÁCE

KVALITA ŽIVOTA ĽUDÍ BEZ DOMOVA

Diplomová práca

2024

Roman Ondroš, Bc.

Príloha C

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
FAKULTA ZDRAVOTNÍCTVA A SOCIÁLNEJ PRÁCE

KVALITA ŽIVOTA ĽUDÍ BEZ DOMOVA

Diplomová práca

Študijný program: Rozvoj dieťaťa a štúdium rodiny/Sociálna práca

Školiace pracovisko: Katedra sociálnej práce

Študijný odbor: 7761 Sociálna práca

Vedúci diplomovej práce: doc. PhDr. Ján Koleník, PhD.

Školiteľka: Mgr. Tamara Rezká

Trnava, 2024

Roman Ondroš, Bc.

Príloha D

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som bakalársku prácu vypracovala samostatne, neporušila som autorský zákon a použitú literatúru uvádzam na príslušnom mieste. Zároveň vyhlasujem, že elektronická verzia práce sa zhoduje s printovou verziou.

Trnava, 15. 03. 2024

.....
Podpis

Príloha E

PodĎakovanie

Touto cestou by som chcela poĎakovať vedúcej mojej bakalárskej práce doc. PhDr. Júlii Ďurčovej, PhD. za jej cenné rady, odborné vedenie a metodickú pomoc, ktorú mi poskytla pri jej vypracovávaní.

Príloha F

Errata

Strana	Riadok	Chybne	Správne
12	6	mislíme	myslíme
23	8	starstlivosť	starostlivosť
52	15	socialna práca	sociálna práca

Príloha G

Abstrakt

MALÁ, Nela: Kvalita života rodiny s dieťaťom s onkologickým ochorením. [Bakalárska práca]/Nela Malá. – Trnavská univerzita v Trnave. Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce, Katedra sociálnej práce. – Vedúca bakalárskej práce: doc. PhDr. Júlia Ďurčová, PhD. Komisia pre obhajoby: Katedra sociálnej práce. Predseda: prof. PhDr. Jakub Srdoš, DrSc. – Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár sociálnej práce. – Trnava: FZaSP, 2018, 55 s.

Názov

Úvod

Cieľ

Metódy

Výsledky

Záver

Kľúčové slová

Kvalita života rodiny. Onkologické ochorenie. Dieťa. Sociálna pomoc. Hospitalizácia.

Príloha H

Obsah

Úvod	7
1 Charakteristika zdravotného postihnutia	9
1.1 Delenie zdravotného postihnutia	10
1.2 Etiológia zdravotného postihnutia	14
2 Fungovanie rodiny s dieťaťom so zdravotným postihnutím	17
2.1 Oznámenie diagnózy a adaptácia	19
2.2 Starostlivosť o dieťa so zdravotným postihnutím	23
3 Pomoc a podpora rodinám s dieťaťom so zdravotným postihnutím	25
3.1 Pomoc rodinám s dieťaťom so zdravotným postihnutím	19
3.2 Podpora rodinám s dieťaťom so zdravotným postihnutím	23
4 Záver	35
Zoznam použitej literatúry	37
Prílohy	39

Príloha I

Zoznam tabuliek, grafov a schém

Tabuľka 1 Delenie drog	8
Tabuľka 2 Počet liečených závislých v SR podľa drog	10
Graf 1 Rozloženie respondentov podľa veku	20
Graf 2 Rodinný stav respondentov	22
Schéma 1 Účinky drog	26

Príloha J

Zoznam skratiek

UNHCR – Úrad Vysokého komisára OSN pre utečencov

OCD – obsedantno-kompulzívna porucha

Príloha K

Príklad textu nečleneného na odseky a príklad toho istého textu členeného na odseky

Uvádzame príklad na text, ktorý nie je členený na odstavce. Text je prebratý z publikácie *Identita slovenskej sociálnej práce* od autorov Levickej Jany, Levickej Kataríny, Kovalčíkovej Nadeždy, Kállaya Andreja a Slanej Miriam, ktorá bola publikovaná v roku 2015:

Otázka identity človeka sa stáva jadrom filozofického, etického, psychologického, ale aj sociálneho problému súčasnosti. Získanie identity je cieľom individuálneho rozvoja. Podľa Žilínka (1997) súvisí s hľadaním jedinečnosti vlastnej osoby, vlastného ľudského „ja“, ktoré predstavuje kategóriu základnej antropologickej podstaty. Na úrovni autentického ľudského bytia súvisí kategória identity človeka s osobným bytím, sebadefinovaním, s atribúciou hodnotových štruktúr, kvalít a vlastností v procese tvorby svojej integrity. Z toho nám vlastne vychádza odpoveď na otázku „kto som“, alebo „čím som“. Odpoveď sa zdá byť veľmi jednoduchá a zrozumiteľná, preto veľa odborných, či iných prác vôbec nepovažuje za dôležitý pojem identity vysvetľovať alebo rozpracovať. Pritom je veľmi náročné a dôležité pojem identity zachytiť a spracovať. Pretože na základe identity, sa človek môže poznať, stať sa príslušníkom určitej sociálnej skupiny, v ktorej môže rozvíjať svoje individuálne schopnosti a vlastnosti, nájsť svoju individuálnu identitu, no zároveň sa stotožňovať so skupinou, ktorá tú danú identitu predstavuje a umožňuje či už osobný alebo profesionálny rast. Ak sa nás napríklad niekto pýta na našu identitu alebo totožnosť, tak sa nepýta na to, či sme totožní sami so sebou, no skôr sa pýta na to, čím sa všeobecne od ostatných odlišujeme, v čom je naša individuálna identita (Manda 2010). A práve naša individuálna identita je v práve na sebaurčenie, v práve priznať sa k svojim vlastným potrebám a pocitom, k presvedčeniu a hodnotám, v práve i v povinnosti prevziať

zodpovednosť za seba a svoje správanie. Identita človeka sa zakladá na udržiavaní a rozvoji (toho istého) života obsiahnutého v účelne organizovanom a stále sa obnovujúcom tele. Ako zdôrazňuje C. G. Jung (In: Žilínek 1997) identitu dokážeme dosiahnuť len spôsobom „vysporiadania sa“ sami so sebou a s druhými ľuďmi. Je to cyklus stálych premien a zrenia. K svojmu jadrú človek musí prísť. To znamená, že ak človek nemá usporiadané vlastné vnútorné morálne hodnoty, životné postoje, ak nie je zmierený sám so sebou, so svojím sebaobrazom, nikdy nemôže dosiahnuť identitu. Osobnú identitu predstavujú viac či menej uvedomované predstavy, ktoré má človek sám o sebe. Sociálnu či profesionálnu identitu osoby určuje sociálna a odborná príslušnosť, členstvo v určitej kategórii ľudí. Ako hovorí Žilínek (1997), dimenzia identity sa nemôže utvárať v uzavretom svete osobnosti, ale v transparentnosti a v zhode s vonkajším svetom a praktickým životom. Prejavuje sa vo vzájomných vzťahoch, pre ktoré je smerujúcim fenoménom morálno-hodnotová dimenzia, ktorá hlboko zviazaná s podstatou ľudského bytia vrátane ľudskej slobody. Žilínek (1997) ďalej uvádza, že človek môže dosiahnuť identitu cez duchovno-mravný výchovný proces s autonómnym mravným systémom. K tomu, aby identita osoby stála na pevných základoch zložených z duchovno-mravných hodnôt, sebarozvoji, sebaúcte a vzájomných vzťahoch s druhými ľuďmi, je potrebné mať rozsiahlu oblasť pôsobenia, ktorá zahŕňa vedu, techniku, ľudovú kultúru, filozofiu a náboženstvo. Je súčtom celého životného spôsobu človeka alebo ľudí, ich myslenia a konania.

Na porovnanie uvádzame ten istý text s odstavcami:

Otázka identity človeka sa stáva jadrom filozofického, etického, psychologického, ale aj sociálneho problému súčasnosti. Získanie identity je cieľom individuálneho rozvoja. Podľa Žilínka (1997) súvisí s hľadaním jedinečnosti vlastnej osoby, vlastného ľudského „ja“, ktoré predstavuje kategóriu základnej antropologickej podstaty. Na úrovni autentického ľudského bytia súvisí kategória identity človeka s osobným bytím, sebadefinovaním, s atribúciou hodnotových štruktúr, kvalít a vlastností v procese tvorby svojej integrity. Z toho

nám vlastne vychádza odpoveď na otázku „kto som“, alebo „čím som“.

Odpoveď sa zdá byť veľmi jednoduchá a zrozumiteľná, preto veľa odborných, či iných prác vôbec nepovažuje za dôležitý pojem identity vysvetľovať alebo rozpracovať. Pritom je veľmi náročné a dôležité pojem identity zachytiť a spracovať. Pretože na základe identity, sa človek môže poznať, stať sa príslušníkom určitej sociálnej skupiny, v ktorej môže rozvíjať svoje individuálne schopnosti a vlastnosti, nájsť svoju individuálnu identitu, no zároveň sa stotožňovať so skupinou, ktorá tú danú identitu predstavuje a umožňuje či už osobný alebo profesionálny rast. Ak sa nás napríklad niekto pýta na našu identitu alebo totožnosť, tak sa nepýta na to, či sme totožní sami so sebou, ale skôr sa pýta na to, čím sa všeobecne od ostatných odlišujeme, v čom je naša individuálna identita (Manda 2010). A práve naša individuálna identita je v práve na sebaurčenie, v práve priznať sa k svojim vlastným potrebám a pocitom, k presvedčeniu a hodnotám, v práve i v povinnosti prevziať zodpovednosť za seba a svoje správanie.

Identita človeka sa zakladá na udržiavaní a rozvoji (toho istého) života obsiahnutého v účelne organizovanom a stále sa obnovujúcom tele. Ako zdôrazňuje C. G. Jung (In: Žilínek 1997), identitu dokážeme dosiahnuť len spôsobom „vysporiadania sa“ sami so sebou a s druhými ľuďmi. Je to cyklus stálych premien a zrenia. K svojmu jadrú človek musí prísť. To znamená, že ak človek nemá usporiadané vlastné vnútorné morálne hodnoty, životné postoje, ak nie je zmierený sám so sebou, so svojím sebaobrazom, nikdy nemôže dosiahnuť identitu.

Osobnú identitu predstavujú viac či menej uvedomované predstavy, ktoré má človek sám o sebe. Sociálnu či profesionálnu identitu osoby určuje sociálna a odborná príslušnosť, členstvo v určitej kategórii ľudí. Ako hovorí Žilínek (1997), dimenzia identity sa nemôže utvárať v uzavretom svete osobnosti, ale v transparentnosti a v zhode s vonkajším svetom a praktickým životom. Prejavuje sa vo vzájomných vzťahoch, pre ktoré je

smerujúcim fenoménom morálno-hodnotová dimenzia, ktorá je hlboko zviazaná s podstatou ľudského bytia, vrátane ľudskej slobody.

Žilínek (1997) ďalej uvádza, že človek môže dosiahnuť identitu cez duchovno-mravný výchovný proces s autonómnym mravným systémom. K tomu, aby identita osoby stála na pevných základoch zložených z duchovno-mravných hodnôt, sebarozvoji, sebaúcte a vzájomných vzťahoch s druhými ľuďmi, je potrebné mať rozsiahlu oblasť pôsobenia, ktorá zahŕňa vedu, techniku, ľudovú kultúru, filozofiu a náboženstvo. Je súčtom celého životného spôsobu človeka alebo ľudí, ich myslenie a konanie.

Martina Žáková
Nadežda Kovalčíková

VEDECKÉ KOMPETENCIE

Písanie prác počas a po skončení
vysokej školy

Zodpovedný redaktor: Mgr. Peter Kolník
Grafická úprava a zalomenie: Jana Janíková
Obálka: Mgr. Marek Petržalka

Pre Fakultu zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity
vydalo vydavateľstvo TYPI UNIVERSITAS TYRNAVIENSIS,
spoločné pracovisko Trnavskej univerzity v Trnave
a VEDY, vydavateľstva Slovenskej akadémie vied, ako 427. publikáciu.
Rozsah 6 AH.

Pripravila VEDA, vydavateľstvo SAV.

ISBN 978-80-568-0671-5 (online)

DOI: 10.31262/978-80-568-0671-5/2024